

**CENOVÁ
2015
BILANCE**

**NAD LITERÁRNÍMI DÍLY OCENĚNÝMI
I NEOCENĚNÝMI V ROCE 2015**

**LUBOMÍR MACHALA
ANETA DAMBORSKÁ
(EDS.)**

OLOMOUC 2018

Recenzovali:

Mgr. et Mgr. Marek Lollok, Ph.D.

Mgr. Martin Lukáš

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv
a může zakládat občanskoprávní, správněprávní,
popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

Editors © Lubomír Machala, Aneta Damborská, 2018

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2018

ISBN 978-80-244-5337-8

Obsah

- Úvodní slovo / 5

Reflexe /// 6

- Vavříny jen pro mladé / 9
- Divadelní svět bez Radoka / 23
- Kdo co je dnes poezie? / 40
- Cena za drby, drby pod cenou / 52

Odjinud /// 64

- Zvenčí je vidět dovnitř jinak / 66
- O jiných cenách / 71

Revize /// 78

- Ne(d)ocenitelné / 80
- Osudová periferie / 85
- „Psychické fraktury“ v povídkách Pavla Bušty / 93
- Pro pana Krále aneb Kniha, která nemohla vyhrát / 101
- Básníci bez šerpy / 112

Rejstříky /// 127

Filozofická
fakulta

CENOVÁ BILANCE 2015 7.4.2016

Učebna č. 3.01, Katedra bohemistiky FF UP v Olomouci
(třída Svobody 26, Olomouc)

SEMINÁŘ NAD LITERÁRNÍMI DÍLY OCENĚNÝMI I NEOCENĚNÝMI V ROCE 2015

1. blok 10.00 – 11.05

10.00 – 10.05 Zahájení semináře

10.05 – 10.20 | **Mgr. Jakub Chrobák, Ph.D.:** Sedmkrát *Nejlepší české básně*.

Nad smyslem a významem bilančních básnických ročenek

10.25 – 10.45 | **doc. PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D.:** Cena za drby, drby pod cenou
(Cena Josefa Škvoreckého)

10.50 – 11.05 | **prof. PhDr. Lubomír Machala, CSc.:** Rehabilitace humoru
(k udělení Ceny Karla Čapka Petru Šabachovi)

11.10 – 11.30 Přestávka

2. blok 11.30 – 12.25

11.30 – 11.45 | **Mgr. Stanislava Schupplerová:** Básníci bez šerpy.

Nad díly několika nedoceňovaných a nedoceněných současných básníků

11.50 – 12.05 | **Mgr. Lenka Sládková:** Vavříny jen pro mladé: příspěvek nejen k Ceně Jiřího Ortena

12.10 – 12.25 | **Mgr. Pavla Hartmanová:** Změnil se divadelní svět bez Radoků?
(Reflexe veřejné diskuse)

12.30 – 14.30 Oběd

3. blok 14.30 – 15.35

14.30 – 14.45 | **PhDr. Petr Hrtánek, Ph.D.:** *Sigmundovy můry* Pavla Bušty

14.50 – 15.05 | **Mgr. Karel Střelec:** Osudová periferie (poznámky ke knize *Straka na šibenici* Daniela Petra)

15.10 – 15.20 | **PaedDr. Ivo Harák, Ph.D.:** Pro pana Krále aneb Kniha, která nemohla vyhrát (Magnesii Literu)

15.25 – 15.35 | **doc. Mgr. Radek Malý, Ph.D.:** Aktuality z oceňování českých dětských knih

15.40 Závěrečná diskuse

Pořádají: Katedra bohemistiky FF UP a Ústav pro českou literaturu AV ČR

Úvodní slovo

Třetí ročenka bilancující současnou českou (a zčásti i slovenskou) literaturu především prizmatem nejrůznějších cen, soutěží a anket vznikla jako dvě předchozí hlavně díky aktivitě, invenci a tvůrčímu úsilí účastníků pracovního semináře *Cenová bilance 2015*, který katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci uspořádala s přispěním Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky, v. v. i., na půdě FF UP dne 7. 4. 2016.

Akce to nebyla velká rozsahem, ale časový odstup potvrzuje, že myšlenky, postřehy, komentáře a reflexe zde pronesené a následně v písemné podobě doplněné a precizované nejsou rozhodně efemérní, ale mají naopak ambice i potenciál prověřovat v aktuální chvíli otázky takřikajíc nadčasové a ražení zásadního, jako třeba co je podstatou skutečného umění, zejména pak básnického. Vedle toho byly reflektovány problémy praktičtějšího charakteru, například jakou roli může sehrát ve spisovatelské kariéře literární ocenění získané na jejím počátku (ale i v dalších fázích autorského vývoje). Mezi spoluautory této publikace tentokrát velmi intenzivně rezonovala problematika fungování jednotlivých cen, a to jak z hlediska jejich vnitřního uspořádání a provozování, tak z hlediska jejich dopadu, vlivu na hodnotovou hierarchii současné literární tvorby, na autory samotné i na přijímání, reflexi aktuálních literárních děl. Svou roli v dané souvislosti zajisté sehrál fakt, že ne jeden z přispěvatelů patřil nebo patří mezi porotce či anketní respondenty.

REFLEXE

V této části ročenky se setkávají úvahové texty, kriticky a z nejrůznějších perspektiv hodnotící různorodé jevy i fenomény spojené ve své většině s tzv. literárním provozem, s existencí a fungováním institucí a fenoménů s tímto provozem spojených.

Fakty převážně z historie, respektive zákulisí Ceny Jiřího Ortena a informace o jejích laureátech včetně jejich dalších tvůrčích osudů jsou základem zamyšlení Lenky Sedlákové nad otázkou, jak se rodí a čím je podmíněna prestiž (význam) literární ceny.

Pavla Hartmanová zase odhaluje, jak to vypadá, když dva dělají totéž s různými motivacemi i cíli, a jak toto dvojí snažení nemusí být ve výsledku vůbec ku prospěchu věci samotné. Její kapitola zevrubně seznamuje s konflikty a neshodami kolem Ceny Alfréda Radoka, která velmi významně ovlivnila podobu české i slovenské dramatické a divadelní tvorby v průběhu devadesátých let dvacátého století. Hartmanová názorně prezentuje, jak se v tomto případě střetla snaha o věcné a funkční řešení s umanutou pseudomodernizací a inovací.

Jakub Chrobák důkladně a s neskrývaným zaujetím inventarizuje projekt *Nejlepší české básně*. Charakterizuje a hodnotí ediční strategie i preference jednotlivých editorů, aby se současně jedním dechem vyjadřoval k zásadním otázkám, odkud a z čeho pramení ars poetica čili umění básnické. Shledává přitom ovšem mnohé rezervy, předpojatosti a nepatříčnosti v jeho kritickém přijetí.

Vladimír Novotný pak svou rozpravu věnuje Ceně Josefa Škvoreckého, přičemž důkladná deskripce geneze a dosavadního fungování tohoto literárního ocenění ústí v břitkou, až sarkasticky naladěnou kritiku díla, které bylo Cenou Josefa Škvoreckého vyznamenáno v roce 2015, tedy svérázné prózy Vladimíra Poštulky *Hřbitovní kvítí na smeta-*

ně. Novotný mimo jiné varuje před úplným zmatením hodnot zaštitěným jménem jednoho z nejreprezentativnějších a nejuznávanějších spisovatelů české literatury druhé poloviny dvacátého století.

Vavříny jen pro mladé

(Příspěvek nejen k Ceně Jiřího Ortena)

„Považujeme tuto cenu za výjimečnou nejen tím, kteří laureáti ji od jejího založení dostali (netřeba snad jmenovat), ale i tím, že tato cena může nastartovat spisovatelskou či básnickou dráhu autora do nejvyšších pater české literatury. [...] Stručně: začíná to Cenou Jiřího Ortena a často končí Státní cenou za literaturu...“ (KOČÍ 2008: 3).

Literární ceny fungují jako nástroj distribuce uznání, zároveň představují efektivní prostředek propagace, neboť ze společenského hlediska se při udílení literárního ocenění jedná o kulturní událost, jež má potenciál přitáhnout pozornost. Literární vyznamenání se podílí na rozdělování symbolického kapitálu – určité prestiže. Výše zmíněný citát otevírá otázku, jakou roli hraje literární cena u mladých spisovatelů, zda právě ocenění dokáže nastartovat jejich literární kariéru. Tento příspěvek se bude věnovat nejprestižnějšímu českému vavřínu pro autory do třiceti let – Ceně Jiřího Ortena (dále CJO), ale zdaleka to není jediné ocenění pro mladé spisovatele.

Když věk hraje roli

V současné době v České republice funguje několik desítek literárních ocenění. V kulturní společnosti je udílení cen naprosto běžnou a přirozenou praxí. Nárůst počtu českých literárních cen od 90. let není v porovnání s ostatními zeměmi žádným výjimečným jevem. Každé založení nové ceny sebou nese potenciál k založení minimálně dvou nových ocenění, neboť vytváří prostor pro vymezení se nových cen s cenám stávajícím (ENGLISH 2011: 72). Nové literární pocty se neustále specializují, ať se řídí klíčem geografického dosahu (ceny regionální, celorepublikové, mezinárodní), literárních druhů (ceny básnické, prozaické, dramatické), žánrů (detektivní, fantasy) nebo právě kritériem věku. Věkový limit tak funguje jako jeden z diferenačních prvků při vzniku nových literárních vyznamenání.

Nejnámějším českým literárním vyznamenáním s věkovou hranicí je CJO, než jí však bude věnována větší pozornost, měla by být zmíněna i další ocenění, v nichž věk rovněž hraje roli. Nejčastěji věkový limit nalezneme v cenách regionálních či literárních soutěžích. Vedle CJO existuje s velmi podobným názvem i literární soutěž Ortenova Kutná Hora, ta je určena pro básníky, kteří dosud nevydali žádnou básnickou sbírku a v roce konání soutěže jim nebylo více než 22 let. Tato věková hranice je stanovena podle věku úmrtí kutnohorského rodáka Jiřího Ortena („Ortenova Kutná Hora“ 2008). Obdobná pravidla má i kunštátská Literární soutěž Františka Halase, v níž je věkové rozmezí stanoveno mezi 15 a 29 lety. Organizátoři soutěže odkazují k Františku Halasovi právě pro jeho snahu podporovat mladé začínající autory, viz jeho několikaleté působení (1936–1942) v knižnici *První knížky*

v pražském nakladatelství Václava Petra („Literární soutěž Františka Halase“ 2015).

S věkovým limitem nepracují pouze ceny určené výhradně básníkům, například literární soutěž Hořovice Václava Hraběte pro dosud nepublikující spisovatele ve věku 14–25 let je vedle kategorie poezie rozšířena i na prózu. Ve stejných kategoriích jsou hodnoceni i mladí spisovatelé v soutěži Příbram Hanuše Jelínka, tam je věková hranice ještě nižší, pohybuje se v rozmezí 12–23 let. Jako poslední příklad z regionálních literárních soutěží lze ještě uvést děčínskou Literární cenu Vladimíra Vokolka, v níž mladí básníci soutěží ve třech věkových kategoriích, jejichž hranice jsou nastaveny mezi 15–35 lety.

Rovněž žánrové ceny mají svého zástupce s věkovou hranicí, a to Vavřínovou korunu pro prozaiky ve věku 15–35 let v kategorii kriminálních a detektivních povídek. Pokud postoupíme v hierarchii literárních ocenění o stupínek výš, tedy k cenám, jež nemají tak úzký profil laureátů jako vyznamenání v žánru či regionu, kritérium věku již není uplatňováno v takové míře. Věkovou hranici má stanovenou například ještě Překladačská soutěž Jiřího Levého, ta je určena pro překladatele do 35 let.

Cena Jiřího Ortena

Historie CJO sahá do roku 1986, kdy byla založena pod záštitou Kolegia pro podporu nezávislé vědy, umění a vzdělání, její vznik iniciovali Jindřich Pokorný a Vladimír Pistorius. Až do roku 1989 o laureátovi rozhodovala tříčlenná porota ve složení: Milan Jungmann, Jiří Honzík a Vladimír Pistorius. Ocenění bylo určeno pro mladé spisovatele neoficiálního literárního oběhu. Iniciátoři CJO

si kladli za cíl vyhledávat, propagovat a finančně podpořit autory, kteří nesměli či z vlastního přesvědčení nechtěli publikovat ve státních nakladatelstvích. Po roce 1989 se na organizaci ocenění začalo vedle kolegia podílet i nakladatelství Mladá fronta, jejímž šéfredaktorem byl Vladimír Pistorius, a Obec spisovatelů, jež tehdy předsedal další člen původní poroty Milan Jungmann. Po téměř dvaceti letech převzal záštitu nad oceněním Svaz českých knihkupců a nakladatelů. Programový ředitel Mladé fronty změnu v organizaci vysvětlil možným střetem zájmů: „Neslušelo by se, aby soutěž, kterou organizujeme, vyhrálo dílo vydané naším nakladatelstvím, a rovněž bychom se v blízké době rádi zaměřovali na vydávání mladých autorů, abychom tak naplnili to, co má Mladá fronta v názvu – tedy být nakladatelstvím vydávajícím mladé autory a díla určená mladým čtenářům“ (KOČÍ 2008: 3). Mimo jiné za posledních osm ročníků nezískala žádná kniha z nakladatelství Mladé fronty CJO. S novým pořadatelem se ocenění úzce propojilo s pražským knižním veletrhem Svět knihy, během něhož probíhá každoroční vyhlašování laureátů.

Podle statutu ocenění z roku 2009 smí být cena udělena pouze autorovi básnické či prozaické knihy, kterému v době knižního vydání nebylo více než třicet let. Zároveň žádný laureát nemůže získat CJO podruhé. Svaz českých knihkupců a nakladatelů ustanovuje na tři roky pětičlennou porotu, v níž se každoročně promění jeden až dva porotci. Mezi členy poroty vždy nalezneme zástupce spisovatelů, většinou se jedná o bývalého laureáta (Petra Hůlová, Marek Šindelka, Petr Borkovec), dále jsou porotci voleni z řad literárních kritiků a vědců, například Josef Chuchma, Petr A. Bílek, Jiří Peňás. Ostatní členové komise jsou vybíráni

z dalších sekcí literárního provozu, například šéfredaktoři nakladatelství či literárních periodik (Jindřich Jůzl, Miroslav Balašík) a překladatelé (Ladislav Nagy, Michal Škrabal).

CJO je jedna z mála českých literárních cen, jež zveřejňuje seznam přihlášených knih a zároveň uvádí, kdo daná díla nominoval. „Autory a díla mohou do soutěže o udělení CJO nominovat kromě členů poroty buď nakladatelé, kteří dané dílo vydali, nebo veřejné knihovny, redakce deníků a časopisů, rozhlasové a televizní stanice a instituce zabývající se podporou literatury a jejím šířením (‘Statut Ceny Jiřího Ortena’ 2009).“ Hodnotící komise v čele s předsedou o laureátovi rozhoduje v tajném hlasování, přičemž při nerozhodném výsledku je laureát zvolen podle hlasu předsedy. Od roku 2009 proces hodnocení probíhá ve dvou kolech, nejdříve porotci vyberou tři nominované ze všech přihlášených a až poté je přistoupeno k hlasování o laureátovi.

Role literární ceny u začínajících spisovatelů

V hierarchii českých literárních ocenění stojí CJO velmi vysoko. Pokud bychom si představili pole českých literárních cen rozdělené na centrum a periferii, pak periferii by tvořily úzce profilované literární soutěže, do nichž by vedle žánrových soutěží spadaly také ceny regionálního charakteru. V přechodném pásmu by se pak objevovaly ceny s dosahem celorepublikovým, u nichž můžeme zaznamenat určitý mediální ohlas, i když stále poměrně okrajový. V centru pak stojí ceny nejprestižnější, které disponují vysokým symbolickým kapitálem. Jednak jsou tato ocenění uznávána uvnitř literárního pole, ale dokáží přesáhnout i mimo něj. Prestiž literárního ocenění je rovněž spojována s vyšší ekonomického ka-

pitálu, kterým cena disponuje. Literární vyznamenání přitahují také aspoň určitou pozornost médií, i když obecně je mediální zájem o literární ceny velmi nízký. Nejlépe svůj mediální potenciál dokáže využívat Magnesia Litera, ale ani CJO nezůstává stranou pozornosti. Zohlednění výše zmíněných kritérií pak CJO lokalizuje do onoho pomyslného centra a lze ji bezpochyby řadit mezi nejprestižnější literární ceny v České republice.

(Distribuce prestiže však nefunguje pouze jednosměrně. Pokud je založená nová literární cena, je pro ni výhodné spojit svou existenci se subjekty, které už disponují určitým symbolickým kapitálem. Ocenění může zastřešit literární společností uznávaná instituce, jakou v minulosti představovala například Obec spisovatelů.¹ Prestiž se může odvíjet od členů poroty, kteří jsou vybírání z řad známých literárních kritiků a vědců, či z uznávaných spisovatelů, v nejlepším případě již držitelů prestižních literárních cen. Mezi další účinnou strategií patří ocenit spisovatele s vysokým kreditem, který tak svým laureátstvím propůjčí ceně část svého symbolického kapitálu. Tak lze uvažovat o Ceně Karla Čapka, kterou české centrum PEN klubu v prvním ročníku v roce 1994 udělilo americkému autorovi Phillipu Rothovi a německému spisovateli Güntru Grassovi. Nové ocenění tak navýšilo svůj význam skrze své první laureáty, kterými byli světově známí spisovatelé.)

Literární pole je protkáno sítí vztahů mezi pozicemi, jež zauímají jednotliví účastníci literárního provozu. Mladí autoři

---

1 Ke zpochybnění pozice Obce spisovatelů ze strany nově založené Asociace spisovatelů z roku 2014 více v „Tvůrčí psaní, s.r.o.“ (VITVAR 2015: 58–59), „Nové knižní odbory“ (KONRÁD 2014: 16) a „Psát jen po večerech nestačí“ (NĚMEC – PETRŽELKOVÁ 2014: 9).

mohou nabývat symbolický kapitál a zaujímat pozici v literárním poli různým způsobem. Začínající spisovatelé mohou publikovat na literárních serverech, kde se jim dostává první kritiky či uznání formou komentářů, mohou se stát součástí literární skupiny či okruhu okolo zkušenějšího mentora či zaujmout pozici při určité instituci. Mladí autoři mohou získávat zkušenosti, ohlasy a významnější pozice publikováním v literárních časopisech, mohou se propagovat na literárních čteních či na literárních festivalech. Velmi často se právě v rámci těchto literárních akcí konají literární soutěže. Pro mladé a dosud neznámé spisovatele může vést úspěch v regionální soutěži typu Ortenova Kutná Hora k první knižní publikaci jejich poezie, jež byla doposud publikovaná pouze elektronicky či časopisecky. Mnohé regionální literární soutěže totiž vydávají z každého ročníku almanachy, jako jsou *Názvuky* pro soutěž Ortenova Kutná Hora, *Sborník Literární ceny Vladimíra Vokolka* pak vychází v Děčíně atp. Rovněž účast v takovýchto soutěžích může být pro autora prvním střetem s odborným hodnocením jeho díla a laureáti zaznamenávají určitý mediální ohlas, třebaže v regionálním měřítku. U mladých autorů získání ceny otevírá možnost se zviditelnit, upozornit na sebe.

Literární ocenění, která se orientují na mladé autory, tak mohou hrát významnou roli v jejich vstupu či spíše zaujímání pozice v literárním poli. Literární cena pro mladého autora může být prvním navýšením doposud nulového či nízkého symbolického kapitálu, který mohl být doposud tvořen pouze uznáním úzkého okruhu literární společnosti. Literární ocenění představuje určitou formu posvěcení, uznání se tak stává oficiálním a legitimním. Výše symbolického kapitálu roste úměrně s postavením ocenění

v hierarchii literárního pole. Od ocenění v literárních soutěžích regionálního charakteru, po nominace do literárních cen s celorepublikovým záběrem až po nominace v prestižních oceněních, jež mohou mít vliv i za hranicemi České republiky.

Osudy laureátů Ceny Jiřího Ortena

Mezi laureáty CJO nalezneme v současnosti již etablované a známé spisovatele, ale v době, kdy obdrželi CJO, se ve většině případů jednalo o začínající spisovatele, protože o to šlo organizátorům ceny především, o to najít mladé literární naděje a poskytnout jim podporu a příležitost. Tomu odpovídá i celkový pohled na oceněné knihy, neboť v každém druhém případě se jednalo o autorovu prvotinu. Zároveň ale ne všichni laureáti CJO byli v době jejího získání neznámými spisovateli, což je příklad Petry Hůlové. Při podrobnějším pohledu na dosavadní laureáty lze pozorovat určité paralely v jejich pozicích v literárním prostoru. Nelze sice přistoupit k zobecnění pro všechny oceněné, ale můžeme vytvořit určité skupiny autorů, v jejichž osudu hrála CJO obdobnou roli.

Měli bychom si uvědomit, že CJO nepředstavuje pro mladé spisovatele vstupní bránu do literárního světa, už jen z toho důvodu, že na ocenění může být nominována pouze vydaná kniha. To znamená, že autor už v literárním poli určitou pozici má, protože tím, že ho dané nakladatelství vydalo, projevilo určitou důvěru v kvalitu jeho díla. Samozřejmě bychom měli mít na paměti, že pro instituci tento krok představuje investici, která by se posléze měla zúročit. Nakladatelství tedy kalkuluje se ziskem ekonomického kapitálu, a zároveň s potenciální návratností ka-

pitálu symbolického, pokud se autorovi dostane uznání. Naprosto běžnou praxí nakladatelství je udržování si svých kmenových spisovatelů. Připomeňme znovu, že u CJO platí pravidlo, podle kterého je zapotřebí mladého autora přihlásit, což lze vnímat jako další projev uznání a přesvědčení o kvalitě dotyčného díla.

První skupinu laureátů CJO představují spisovatelé, pro které daná cena není prvním literárním oceněním, jehož se jim dostalo, což může vzhledem k zacílení ceny na mladé začínající spisovatele být překvapivé, ale v CJO to rozhodně není výjimečná situace. Literární pocty předcházející CJO mají podobu především umístění v regionálních literárních soutěžích. Platí to třeba o básničce Marii Šťastné, která na sebe poprvé upozornila třetím místem v soutěži Ortenova Kutná Hora v roce 1999. V tomto roce také vydala svůj knižní debut *Jarním pokrytům* (1999). Ortenovy Kutné Hory se pak každoročně účastnila až do dosažení věkové hranice 22 let, která je v soutěži mezním věkem. V letech 2000 a 2002, v nichž se na soutěži neumístila, získala čestná uznání. V roce 2001 následovalo druhé místo a v posledním ročníku, jehož se podle pravidel směla účastnit, tedy v roce 2003 získala první místo. V závislosti na tom vydala svou druhou básnickou sbírku *Krajina s Ofelií* (2003), jež vyšla jako třetí svazek v knižnici Ortenovy Kutné Hory – První knížky. A právě za tuto sbírku obdržela v následujícím roce 2004 CJO. Marie Šťastná doposud vydala ještě dvě další sbírky *Akty* (2006) a *Interiéry* (2010). V roce 2010 pak získala Drážďanskou cenu lyriky, toto mezinárodní ocenění je od roku 1996 udělováno každé dva roky německy či česky píšícím básníkům. Marie Šťastná se stala třetí českou laureátkou této ceny, a to po Petru Hruškovi, který ji obdržel v roce 1998,

a Virole Fischerové, jež ji získala v roce 2006. U Marie Šťastné se tak zřetelně rýsuje její postup v hierarchii literárních ocenění od začátků v regionálních soutěžích po úspěch v prestižní CJO až k získání mezinárodního ocenění.

Mezi laureáty CJO není Marie Šťastná zdaleka jediným příkladem cesty od regionálního ocenění k získání CJO. Obdobným způsobem ji získali také Kateřina Kováčová a Jan Těsnohlídek. Rok po laureátství Marie Šťastné byla CJO udělena třiadvacetiletá básnířka Kateřina Kováčová s debutovou sbírkou poezie a prózy *Hnízda* (2005). Mladá spisovatelka byla za své verše oceňována na soutěžích Hořovice Václava Hraběte (2000) a Literární Varnsdorf (2002). V roce 2010 obdržel CJO Jan Těsnohlídek, rovněž v dvaceti třech letech, a to za svou prvotinu *Násilí bez předsudků* (2009). V té době měl již na kontě hned několik regionálních poct: za rok 2005 to byla třetí místa v Mělnickém Pegasovi a Ortenově Kutné Hoře, v níž se na stejném místě umístil i v následujícím roce a o rok později na místě druhém. V letech 2006 a 2008 se mu dostalo ocenění v soutěži Hořovice Václava Hraběte.

Dalším typem laureátů jsou spisovatelé, pro něž sice CJO byla prvním oceněním, ale po něm následovala další. Například u Pavla Brycze, který CJO získal v roce 1999 za sbírku básní v próze *Jsem město* (1998). Za románovou eposej *Patriarchátu dávno zašlá sláva* (2003) obdržel další velmi prestižní ocenění, a to Státní cenu za literaturu 2004. Mimo jiné je i laureátem Zlaté stuhy 2011, která oceňuje literární počiny na poli knih pro děti a mládež. Pavel Brycz rovněž v loňském roce získal čestné uznání v poměrně mladé Ceně Miroslava Švandrlíka (od roku 2013), jež je určena pro humoristickou prózu. Pavel Brycz tak zastupuje prototyp spisovatele – „sbě-

ratele cen“. Do této skupiny bychom zařadili i Petru Soukupovou, Jaroslava Rudiše a Petru Hůlovou. V současnosti tito spisovatelé zastávají v literárním poli silnou pozici. Jejich knihy vycházejí v pravidelných intervalech dvou až tří let a je na ně soustředěna poměrně výrazná mediální pozornost.

Jaroslav Rudiš a Petra Hůlová mají společně i to, že oba získali ocenění v ročnících, kdy byla CJO udělena dvěma laureátům současně. Poprvé se tak stalo v roce 2002, kdy s prozaickou prvotinou *Nebe pod Berlínem* (2002) zvítězil Jaroslav Rudiš a Martin Langer s básnickou sbírkou *Pití octa* (2001). Důvodů, proč bylo ocenění uděleno dvěma spisovatelům, může být více, například oběma bylo právě hraničních třicet let, což znamená, že to byla jejich poslední šance získat tuto cenu. Zároveň organizátoři mohli argumentovat, že v předešlém roce 2001 nebyla CJO udělena. O takovou situaci ale nešlo v roce 2007, kdy se laureáty stávají Petra Hůlová s knihou *Umělobmotný třípokoj* (2006) a Jonáš Hájek s básnickým debutem *Suť* (2007). V publikovaných komentářích tohoto ročníku se neobjevuje žádné zdůvodnění, proč ocenění získali dva laureáti současně, u ceny se to však nestalo pravidlem.

Další skupinu spisovatelů, kterou lze mezi laureáty CJO identifikovat, tvoří autoři, kteří jsou oceňováni nejen za svou beletristickou tvorbu, a to mnohdy i v literatuře pro děti a mládež, ale působí také jako překladatelé, nejednou oceňovaných. Zde mám na mysli hlavně Petra Borkovce, Radka Malého a Ondřeje Buddeuse. Petr Borkovec obdržel CJO v roce 1995 se sbírkou *Ochoz* (1994), z překladatelských cen má na kontě německá ocenění – v roce 2001 Cenu Huberta Burdy a Cenu Norberta C. Kasera, v české překladatelské Ceně Josefa Jungmanna získává

v roce 2003 Prémii Tomáše Hrácha a v roce 2005 Hlavní tvůrčí odměnu. Za propagaci knižní kultury získává v roce 2009 Výroční cenu Nadace Český literární fond. Laureát z roku 2003 Radek Malý získal Ortenovu cenu za svou druhou básnickou sbírku *Vraní zpěvy* (2002). Se svou poezií byl předtím úspěšný na soutěži Literární Františkovy Lázně (2001), rok poté byl nominován na Magnesii Literu za objev roku 2002. Se sbírkou *Větrní* (2005) získal Literu za poezii 2006. Radek Malý je dále laureátem celé řady překladatelských soutěží a cen, například v roce 2012 s knihou pro děti *Listonoš vítr* (2011) získal Literu za knihu pro děti a mládež a Zlatou stuhu, což je rovněž ocenění literatury určené dětem.

Zároveň ne všichni mladí spisovatelé, kteří získali CJO, nutně sbírají další literární ceny, neboť ty vůbec nejsou jediným ukazatelem pozice autora v literárním poli. Laureáty doposud pouze jednoho ocenění, a to CJO jsou Jaromír Typlt, Božena Správcová či Jana Šrámková, přesto o významnosti jejich pozice v literárním poli není pochyb. Mezi laureáty CJO nalezneme i spisovatele (Věra Rosí, Františka Jirousová), kteří zůstali na periférii současného českého literárního pole.

Cena Jiřího Ortena jako start literární kariéry?

Ve spojitosti s CJO lze narazit na tvrzení, že toto ocenění má sílu odstartovat spisovatelskou kariéru, což je podle mého názoru výrok hyperbolizovaný. CJO nelze upřít, že svým laureátům poskytla cenný potenciál (viz výklad o pozici této ceny mezi ostatními). V osudech mladých spisovatelů CJO jistě sehrává důležitou roli, ale nejedná se o roli natolik stěžejní, abychom mohli mluvit o moci odstartovat literární kariéru tak, jak to prezentuje

v úvodním citátu programový ředitel Mladé fronty Antonín Kočí: „začíná to CJO a často končí Státní cenou za literaturu...“ (KOČÍ 2008: 3). V této citaci Kočí naráží na laureátství Pavla Brycze, ten je ale doposud jediným laureátem CJO a zároveň Státní ceny za literaturu. Bryczovo laureátství je ve státní ceně výjimečným jevem, což je dáno i velmi rozdílným profilem Státní cenou za literaturu a CJO. Zatímco CJO je zacílena na začínající autory, tedy převážně mladé spisovatele s dosud nízkým symbolickým kapitálem, státní cena se profiluje jako ocenění především za dosavadní tvorbu, jež potvrzuje legitimitu pozice etablovaného literáta (laureáti jako Karel Šiktanc, Milan Kundera, Ludvík Vaculík, Daniela Hodrová). Z tohoto důvodu bylo laureátství Pavla Brycze v mediální reflexi komentované jako překvapivé – titulek „Státní cena za literaturu překvapila“ (KOTRLA 2004: 4).

CJO nepředstavuje literární vavřík, jenž by svému laureátovi garantoval silnou pozici v literárním poli a odstartoval tím tak jeho spisovatelskou kariéru. Laureátství v tomto ocenění není zárukou budoucího úspěchu, v kulturní ekonomii se jedná spíše o nástroj, který poskytl mladému spisovateli cenný symbolický kapitál. CJO jistě v osudech mladých spisovatelů představuje důležitý moment uznání, ale nejedná se o natolik zásadní zlom, abychom toto ocenění označili za klíčovou událost, jež by zajistila pevnou pozici v literárním poli.

Lenka Sládková

Literatura

- BOURDIEU, Pierre
2010 *Pravidla umění. Geneze a struktura literárního pole*, přel. Petr Kylvoušek (Brno: Host)

Cenová bilance 2015

ENGLISH, James F.

2011 *Ekonomie prestiže*. Ceny, vyznamenání a oběh kulturních hodnot; přel. Martina Neradová (Brno: Host)

KOČÍ, Antonín

2008 „Jedna otázka pro. Antonína Kočího“; *Tvar* XIX, č. 13, s. 3

KONRÁD, Daniel

2014 „Nové knižní odbory“; *Hospodářské noviny* LVIII, č. 235, s. 16

KOTRLA, Pavel

2004 „Státní cena za literaturu překvapila“; *Týdeník Rozhlas* XIV, č. 49, s. 4

2015 „Literární soutěž Františka Halase“; *Literární soutěž Františka Halase*, <http://lsfh.webnode.cz/o-nas/> [přístup 13. 3. 2016]

NĚMEC, Jan – PETRŽELKOVÁ, Hedvika

2014 „Psát jen po večerech nestačí“; *Lidové noviny* XXVII, č. 290, s. 9

2008 „Ortenova Kutná Hora“; *Ortenova Kutná Hora*, <http://www.okh.cz/literarni-soutez/soutez-pravidla/> [přístup 13. 3. 2016]

2009 „Statut Ceny Jiřího Ortena“; *Svaz českých knihkupců a nakladatelů*, http://sckn.cz/index.php?p=orten_statut [přístup 13. 3. 2016]

VITVAR, Jan H.

2015 „Tvůrčí psaní, s.r.o.“; *Respekt* XXVI, č. 1, s. 58–59

Divadelní svět bez Radoka

aneb Kritická reflexe

V roce 2016 uplynuly již dva roky od zrušení cen Alfréda Radoka. Po dvaadvaceti letech skončila nejstarší umělecká cena tohoto druhu po roce 1989 v Česku a podle mnoha divadelníků i ta nejprestižnější. Ironií osudu bylo, že se tak stalo v roce 2014, ve kterém se konaly akce k připomenutí sto let od narození významného československého divadelního režiséra Alfréda Radoka (1914–1976). Správa Nadačního fondu Cen Alfréda Radoka (dále NFCAF nebo Nadační fond), která tyto akce zaštiťovala a propůjčovala jméno Alfréda Radoka divadelním cenám, se rozhodla oznámit v poslední den divadelní sezony, tj. 30. června 2014, že již na této ceně nechce participovat. Toto oznámení bylo uveřejněno po roce a půl mediálně prezentovaného sporu a vyjednávání mezi organizátorem ankety časopisem *Svět a divadlo* (dále též jako *SAD*), ze které vycházeli vítězové inscenačních cen, a Nadačním fondem. Na jaře 2014 se sice zdálo, že dojde ke vzájemné dohodě a cena, byť v upravené podobě, bude pokračovat, ale nestalo se tak.

Tento krok vyvolal debatu mezi divadelníky, co se bude dít dál. Byly některé výtky vůči Ceně Alfréda Radoka (též jako Cena či Radok) oprávněné? V čem se lišil názor na inscenační Cenu NFCAF a Karla Krále, zastupujícího časopis *Svět a divadlo*? Pod jakým jménem se bude cena udílet? Co se změní jejím zrušením? Reflexe nastalé situace se v divadelním světě odehrála především na webových stránkách časopisu *Svět a divadlo*, který anketu vypisoval od samého počátku Ceny, webovém portálu *Nadivadlo.cz* a na stránkách *Lidových novin*. Zástupci odstoupivšího Nadačního fondu však do diskusí takřka nezasahovali. Co přesně předcházelo definitivnímu prohlášení Nadačního fondu a co následovalo po něm? Doopravdy Radok skončil?

Vznik Ceny Alfréda Radoka

Inscenační Cena Alfréda Radoka

Cena Alfréda Radoka je udílena od roku 1992 stále stejným subjektem, který však v jeho průběhu změnil jméno kvůli legislativním změnám. Zakládající Nadace Alfréda Radoka se v roce 2002 přejmenovala na Nadační fond Ceny Alfréda Radoka. U zrodu Nadace stálo šest kulturních organizací. Prvotní myšlenka založit nadaci, která bude podporovat a oceňovat českou dramatickou tvorbu, vzešla od divadelní a literární agentury Aura-Pont. Kromě ní ve správní radě byli zástupci Nadace Českého literárního fondu, tehdejšího Divadelního ústavu (posléze přejmenovaného na Institut umění – Divadelní ústav), Českého centra PEN klubu, časopisu *Svět a divadlo* a Obce spisovatelů. Patronem se stal Václav Havel, i když u samotného vzniku se více angažovala jeho manželka Olga.

Cena Alfréda Radoka se udělovala jednou ročně v osmi kategoriích na základě výsledků ankety, kterou vypisoval časopis *SAD* a ve které hlasovali divadelní kritici a recenzenti. Ze zhruba dvě stě rozeslaných lístků se průměrně vracelo šedesát pět odpovědí. Ke každé kategorii mohli respondenti nominovat tři nejlepší. Hlasující byli vybíráni nejčastěji z řad členů Sdružení českých divadelních kritiků, proto byla mezi ostatními divadelními cenami¹ označována jako Cena divadelní kritiky. V letech 1993–1996 byla Cena udělována na základě dvoukolového systému hlasování a hodnocení odborné poroty, ale od tohoto „experimentu“ bylo upuštěno. „Součet hlasů kritiků fungoval v tomto období jen u nominovaných inscenací umístěných na prvních pěti místech, vlastní Cenu za inscenaci určovala pětičlenná porota (RUDOLFOVÁ 2014: 18).“ Cena Alfréda Radoka se udílela v kategoriích: Inscenace roku, Mužský herecký výkon, Ženský herecký výkon, Talent roku, Divadlo, Původní česká hra (do roku 2004 nazývaná Hra roku), Scénografie a Hudba.

Problém, kdo bude Cenu Alfréda Radoka předávat, nenastal až v roce 2013, ale spory o podobě hodnocení a aktu předávání se objevily už v devadesátých letech, což vedlo v období

---

1 Divadelní umělecké výkony jsou hodnoceny také Hereckou asociací, která udílí Cenu Thálie v patnácti kategoriích od roku 1993. V rámci ankety *Divadelních novin* je oceňována Inscenace roku (od roku 1993, udílena na začátku ledna) a je vyhlášována Cena Divadelních novin (od sezóny 2000/2001, udílena na podzim). Ta se uděluje v sedmi kategoriích, které ve většině bodech doplňují selekční hledisko Radokových cen. Jedná se totiž o kategorie: Cínoherní divadlo, Alternativní divadlo, Hudební divadlo, Taneční a pohybové divadlo (do roku 2014 Tanec a balet), Loutkové a výtvarné divadlo (od roku 2014), Publikační počin v oblasti divadla (od roku 2014) a Herecký výkon sezóny bez ohledu na žánr.

1995–1997 k přejmenování ocenění na Ceny SAD a Schering-Plough. Nadace Alfréda Radoka v roce 1997 odmítla předat cenu Talent roku a v roce 1998 neudělila žádné ceny z kategorií kromě Inscenace roku. Ostatní kategorie nakonec vyhlásil časopis *Svět a divadlo* a na šestnáct let se vnitřní spory řešily pouze na schůzích Správní rady.

Dramatická soutěž o Cenu Alfréda Radoka

Kromě Cen Alfréda Radoka za inscenaci a umělecké výkony Nadace vyhlášovala od roku 1992 také dramatickou soutěž o Cenu Alfréda Radoka za původní nepublikovanou česky nebo slovensky psanou divadelní hru. V roce 2002 se Cena přejmenovala na Cenu Nadačního fondu Alfréda Radoka. Anonymní texty posuzovala porota jmenovaná pořadatelem, tj. agenturou Aura-Pont. Porota byla obvykle vybírána z řad dramaturgů a divadelních odborníků. Její složení stejně jako jména autorů byla odtajněna až v okamžiku vyhlášení výsledků. Porota měla právo některou z cen neudělit, což za dvaadvacet let vyhlásování soutěže několikrát učinila z důvodu nedostatku kvalitních soutěžních textů.²

Kvůli nevyváženosti jednotlivých ročníků a nezájmu již etablovaných autorů o tuto soutěž se v divadelních kruzích zvažoval smysl a prestiž této Ceny (MIKULKA 2014). V tiskové zprávě Nadačního fondu se však tato soutěž vůbec netematizovala. Napopak, napadala prestiž mezi divadelníky oceňované Ceny Alfréda Radoka za inscenační výkony.

---

2 První cena nebyla udělena celkem osmkrát (1992, 1993, 1995, 1999, 2000, 2001, 2006, 2009). V roce 1996 a 2001 se ještě k tomu nepředala třetí cena.

Ačkoliv se Nadační fond vzdal udílení obou výše představených cen, jejich kontinuita byla zachována. Udílení Ceny Alfréda Radoka Nadačním fondem se ujala agentura Aura-Pont, která ponechala pravidla i průběh oceňování a vyhláší je pod názvem Anonymní dramatická soutěž agentury Aura-Pont. Cena Alfréda Radoka se přejmenovala na Cenu divadelní kritiky a je udělována časopisem *Svět a divadlo*. Má stejná pravidla i kategorie jako Radok.

Mezi mimořádné ceny udílené Nadací patřily Cena Hvězd na vrbě či Cena Českého rozhlasu.³

Krise a diskuse

Tiskové zprávě NFCAF z 30. června 2014 předcházelo dosti zvláštní průběh předávání 22. ročníku Ceny Alfréda Radoka. Nadace 4. října 2013 vydala totiž prohlášení, že nechce udílet Cenu Alfréda Radoka za inscenaci a umělecké výkony za rok 2013, protože jak „samotné kategorie, tak způsob rozhodování o jejich laureátech jsou již dlouhou dobu neměnné (Vyhlášení 22. ročníku dramatické soutěže o Cenu Alfréda Radoka, bez datace),“ a je třeba je změnit. Na což potřebují čas, aby se změnami v udělování mohli seznámit jak kritiky, tak divadelníky samotné.

SAD se vyjádřil ve stejný den, že „rozhodnutí správní rady NFCAR bereme na vědomí, ale nesouhlasíme s ním. Trváme i na

---

3 Cena ČRo byla udělena v letech 2006–2013. Zástupce Rozhlasu v porotě vybral nejlepší text pro rozhlasové uvedení. Cena Hvězd na vrbě byla udělena pouze třikrát. Toto ocenění patřilo hrám, které byly uvedeny na konci roku a většina kritiků je shlédla a ocenila až rok následující. Cena získala název podle stejnojmenné hry Karla Davida uvedené v brněnském HaDivadle na sklonku roku 1992.

některých pravidlech, která léta platila pro rozhodování o Cenách Alfréda Radoka (dříve Cenách SAD a Schering-Plough) [...] Rozhodnutí správní rady NFCAR respektujeme, netýká se ale ankety časopisu *Svět a divadlo*. Tu vypíšeme i za rok 2013“ (KRÁL 2013). Svůj nesouhlas s konáním správní rady *SAD* podpořil i vystoupením z NFCAR a odstoupením Karla Krále ze správní rady. Ten oznámil její předsedkyni Ingeborg Radok Žádné 30. října 2013. Ta v tomto okamžiku byla předsedkyní pouze necelý rok, protože se složení správní rady od základu na začátku roku 2012 proměnilo. Odešli všichni zakladatelé Nadace, resp. Nadačního fondu.⁴

Vladimír Mikulka se k nastalé situaci vyjádřil na stránkách *Nadivadlo.cz* v článku „Radoci letos nebudou“ (2013). Shrnul v něm postoje obou stran. Jednak Králův postoj nic neměnit z důvodu tradice, ale především průhlednosti a objektivity ankety vzhledem k vysokému počtu respondentů a jednoduchosti organizace i vyhodnocování hlasování. Zmínil také podle jeho slov naivní návrh Rady na radikální změnu Ceny, která by spočívala v omezeném počtu hodnotících kritiků, dvoukolovém hlasování, přičemž postoupivší ve druhém kole by posuzovala porota složená z pěti až devíti odborníků a kategorie by byly spíše žánrové po vzoru Ceny Divadelních novin. Pod článkem můžeme vidět osm-

---

4 Správní rada se radikálně obměnila na začátku roku 2012. Odešli všichni jeho zakladatelé, především tehdy již osmdesátiletý předseda, spisovatel a scénárista Jiří Stránský a s ním dalších osm lidí, kteří chtěli dát prostor mladší generaci. Novou předsedkyní se stala prodávka Hudební a taneční fakulty AMU Ingeborg Radok Žádná, místopředsedkyní ředitelka Aura-Pontu Petra Marková a členy Petr Christov, Jiří Šesták, ředitelka Institutu umění – Divadelního ústavu Pavla Petrová, zástupce Českého rozhlasu Hynek Pekárek, Michal Novotný a Milan Corjak.

náct komentářů⁵, mj. i výjimečnou reakci z řad samotné správní rady prostřednictvím Petra Christova⁶, který v osmi bodech shrnuje názory správní rady a postoj Karla Krále, který už spoustu let nechce o jakékoli změně slyšet. Z bodů vyplývá, že jednak rada chce vést debatu nad novými variantami Ceny Alfréda Radoka s tím záměrem, aby Cena mohla konkurovat jiným v novém tisíciletí, a také to, že se o její podobě stále diskutuje a Mikulkou popsána varianta je pouze jedna z možných.

Karel Král na Christova reagoval a ve svém komentáři se vyjádřil takřka ke všem jeho bodům. Hned z kraje mu vytkl obecné formulace a nejednotný postup samotné Rady v otázce inovace Ceny v debatách s organizátory ankety. „Je poněkud nefér tvářit se, že *SAD* brzdí nějakou ‚inovací‘. Ve skutečnosti nebyla správní rada schopná domluvit se na jasné koncepci Cen Alfréda Radoka, natož že by si za ní stála, byla ji schopna obhájit i ji případně bez *SADu* realizovat“ (MIKULKA 2013).

V listopadu 2013 do napjaté situace mezi Nadací a *SADem* vstoupil mediátor, agentura CCL v zastoupení Milana Šimáčka s tím, že *SADu* rádi pomohou s uspořádáním ceremoniálu, v rámci něhož budou Ceny za inscenaci a umělecké výkony za rok 2013 předány. Agentura CCL se prezentuje jako jedna z nejzkušenějších středoevropských firem, které pořádají společenské a firemní

---

5 Debaty se zúčastnila Dária Fehérová (slovenská divadelní kritička), Jakub Škorpil (redaktor *SAD*), Vojtěch Varyš (kulturní publicista), Martin Švejda (divadelní kritik), Vladimír Mikulka (divadelní kritik), Petr Christov (člen správní rady NFCAR), Karel Král (šéfredaktor *SAD*), Jan Šotkovský (dramaturg), Milan Šimáček (zástupce CCL agentury) a Marie Reslová (divadelní kritička).

6 Petr Christov pracuje od roku 2007 na Katedře divadelních věd FF UK.

akce (Představení společnosti CCL). *SAD* rozeslal mezi své korespondenty anketní lístky a ty jej již vyplňovali s tím, že Radok v tomto roce udělen nebude. CCL a *SAD* se domluvili na alternativním názvu ALFRÉD, cena divadelní kritiky. David Radok totiž odmítl Karlu Královi propůjčit jméno svého otce k udělení ceny. To zůstalo v rukou Nadace.

V půlce ledna, když byla anketa vyhodnocena, Nadace prohlásila na základě domluvy s Milanem Šimáčkem, že divadelní počiny za rok 2013 přece jenom ocení Cenou Alfréda Radoka. Ze schůze NFCAR a CCL z 15. ledna 2014 vzešla tato dohoda:

1. Ceny uděluje NFCAR na základě ankety *SAD*.
2. Slavnostní předání bude společné pro dramatické a inscenační ceny.
3. Organizátorem slavnostního předání je CCL.
4. Scénář večera zpracuje společně CCL a NFCAR.
5. Dohodu projedná CCL a *SAD* a společně Nadačnímu fondu potvrdí souhlas s jejím zněním.

SAD se na rychlou změnu situace snažil reagovat sepsáním smlouvy mezi třemi organizátory – agenturou, fondem a časopisem. Karel Král uvádí, že 20. ledna 2014 došlo k jednání mezi NFCAR a CCL, z něhož vyplynul závěr, který nebral ohled na návrh *SAD*, aby šlo o trojstrannou dohodu, ani na požadavky vyjádřené ve vzájemných závazcích odsouhlasených CCL (MA-CHALICKÁ 2014c: 9). Nadační fond pro veřejnost uspořádal 28. ledna 2014 tiskovou konferenci, kde prohlásil, že Ceny se udílet budou. Nikdo z redakce časopisu *SAD* se jí však nezúčastnil.

Poslední předání Cen proběhlo 8. března 2014 a událo se pod taktovkou agentury CCL v Divadle Hrdinů. Pořadatelé si

vymysleli dosti kuriózní scénář večera, kterým provázel režisér Miloš Horanský. Průběh ceremoniálu sklídl i mezi divadelníky nelichotivé ohlasy za přílišný experimentální happening, nemístné moderování a lehce dehonestující oceňování vítězů v jednotlivých kategoriích (TAMTÉŽ).

Od této chvíle se podle vyjádření Karla Krále *SAD* chtěl se správní radou domluvit o podobě Ceny, aby obě strany byly spokojené.⁷ 13. března 2014 Krále oslovila Ingeborg Radok Žádná, ať sepíše podmínky, na základě kterých by byl časopis *Svět a divadlo* ochotný s NFCAF spolupracovat. Ani jedna strana však nechtěla ustoupit ze svých požadavků, Král z neměnnosti Ceny a rada nedokázala vymyslet dostatečně silný a promyšlený koncept, na který by byl Karel Král ochoten přistoupit. Král popisoval situaci např. v rozhovoru s Danielou Drtinovou pro DVTV (KRÁL – DRTINOVÁ 2014), že návrhy rady byly často protičůdné a objektivitu Ceny by naopak degradovaly, než zvýšily její prestiž.

Celý duben a červen nepřišla na poslední Králův návrh odpověď, správní rada mlčela a 30. června se celý divadelní svět dočkal odpovědi až prostřednictvím tiskové zprávy, ve které Nadace Cenu Alfréda Radoka odmítá ve stávající podobě dál zaštiťovat:

„Cena Alfréda Radoka vznikla v roce 1992 z iniciativy Václava Havla na podporu dramatické tvorby. Později k této

---

7 Podrobný rozpis narůstající krize v letech 2013 a 2014 mapuje přehled uveřejněný na stránkách *Svět a divadlo* Karlem Králem. Ten tímto sumářem podle svých slov odpovídá, proč se nezúčastnil předání Cen Alfréda Radoka za rok 2013 (KRÁL 2014).

ceně přibýly ceny inscenační jako uznání kvality různých inscenačních výkonů. Hodnota každé ceny je v kvalitě udělující poroty, v osobnostech, které cenu zaštiťují a (nebo) ve finanční odměně, kterou cena skýtá, protože samotné kritérium umělecké kvality je relativní. Důležitější než finanční odměna bylo odborné a početné složení hlasujících kritiků. Významní představitelé kulturního světa propůjčovali ceně její význam. Předávací večer byl milým neformálním setkáváním a slavností pro „lidi od divadla“. Rozdílné názory organizátora soutěžní ankety časopisu *SAD* a Nadačního fondu Cen Alfréda Radoka na podobu inscenačních cen vyústily v obtížně řešitelnou situaci. Přes dvě dekády měla Cena Alfréda Radoka svůj význam, který se ale postupně vytrácí. Václav Havel svou přítomností už bohužel nemůže pozvednout toleranci a prchající význam ceny. A proto je čas tuto cenu uzavřít a dát prostor pro případný vznik ceny nové“ („NADAČNÍ FOND ALFRÉDA RADOKA“ 2014).

Po Radocích

O oznámení správní rady o ukončení Cen Alfréda Radoka informovaly ve dnech 1. až 2. července všechny české deníky, informace se šířila televizním i rozhlasovým vysíláním. Nadační fond se odmlčel a víc informací, co jej vedlo k tomuto razantnímu kroku, již neposkytl. Pro Český rozhlas Radiožurnál Hynek Pekárek, člen správní rady, pouze dodal: „Došlo k naprosto fatálním rozporům v názorech na to, jak by Cena měla být organizována, respektive anketa, a došlo ještě mezi nimi k jistým sporům na veřejnosti v divadelní obci“ (ČTK, ČRO, KOV 2014).

S médií komunikoval pouze Karel Král, tudíž důvody sporu a jeho průběh známe jen z jeho perspektivy. Jeho bezprostřední reakce zněla: „Z našeho pohledu nic nekončí. Anketa bude pokračovat dál a snad budou i ceny, i když pod jiným názvem“ (ČTK 2014).

Protože Rada nepřišla s žádnou proticenou a nechala *SAD*, ať se sám rozhodne, jak se svou tradiční anketou naloží, znamenalo to vlastně „vítězství“ Karla Krále. Ten tudíž neměl důvod útočit na Nadační fond a tematizovat osobní spory. V jeho následných prohlášeních pro televizi a tisk je však znát nelibost z určitých formulací Nadačního fondu. Jednalo se především o poznámku o prchajícím významu samotné Ceny a také roli Václava Havla, který již tento proces nemůže zastavit.

Od začátku sporu s novou správní radou se na stranu Karla Krále stavěla novinářka Jana Machalická, která pravidelně o vývoji sporu informovala na stránkách *Lidových novin*. V článku s názvem „Kdo rozvrtil Ceny Alfréda Radoka“ (MACHALICKÁ 2014d: 9) jasně určila viníka a i ve svých ostatních článcích se ke krokům Nadačního fondu stavěla s nelibostí.

V následných diskusích, které inicioval Karel Král na stránkách *SADu* a které se nesly v duchu „zdánlivého“ nepochopení konání správní rady (RESLOVÁ 2014, VOKÁČ 2014 nebo MACHALICKÁ 2014d: 9) a jakési tvůrčí dílny, co budeme s nastalou situací dělat, se snažili zainteresovaní kolektivně zodpovědět tři otázky, které s nastalou situací vyvstaly: Co znamená konec udělování Cen Alfréda Radoka? Ztrácí Cena význam? Má být zachován princip ankety, i když se již nebude jmenovat Cena Alfréda Radoka? („(Konec) Ceny Alfréda Radoka“ [2014])

Z devíti komentářů na stránkách *SADu* pod diskusí s názvem „(Konec) Ceny Alfréda Radoka“ ([2014]) jednoznačně vyplývá, že změna hodnotících pravidel soutěže, tj. odstranění ankety, je nesmyslné. Právě její transparentnost a jednoduchý součet hlasů ji dělá výjimečnou a v mezích možností co nejvíce objektivní. Ztráta jména na prestiži Ceně neubere, ale ztratí se marketingový nástroj, protože jméno Radok rezonovalo i v zahraničí. Jako vše shrnující názor můžeme citovat zde uveřejněné prohlášení Vojtěcha Varyše: „Podle mého je lhostejné, jak se Ceny jmenují; Ceny *SADu* jsou ostatně blíž skutečnosti, kdo je vlastně uděluje. Osobně je pro mne vždycky zajímavější ona anketa – tedy kdo pro koho hlasoval a jak to zdůvodnil než konkrétní vítězství nebo ceremoniál udělování.“

Ke stejnému závěru se vlastně došlo i v rámci diskuse s názvem *Po Radocích*, která se uskutečnila 27. listopadu 2014 a kterou pořádalo Sdružení českých divadelních kritiků a české centrum AICT⁸ ve spolupráci s Institutem umění – Divadelním ústavem. V malém sále Institutu umění diskutovali např. Jana Machalická, Karel Král nebo Pavel Janoušek, zakládající člen Nadačního fondu⁹ a společně o něco více rozkryli zákulisní spory, které vedly k ukončení *Cen Alfréda Radoka*. Přizváni k debatě byli i členové správní rady. Byli jim zaslány dopisy s otázkami, ale

---

8 AICT / IATC (Mezinárodní asociace divadelních kritiků / Association Internationale des Critiques de Théâtre / International Association of Theatre Critics).

9 Dále hovořili: Helena Albertová, Jiří Pokorný, Petr Zelenka, Pavel Janoušek, Jakub Škorpil, Eva Kejkrtová Měřičková, Vladimír Mikulka, Martin Švejda, Radmila Hrdinová, Martina Ulmanová a Miroslav Rovenský.

všichni do jednoho se omluvili, že se nemohou v tomto termínu zúčastnit. Na dopis někteří reagovali pouze tím, že nemá smysl se zabývat tím, co bylo (MACHALICKÁ 2014a: 8).

V debatě se mj. ukázalo, že Cena Alfréda Radoka od začátku trpěla určitou dvoudomostí kvůli dvěma orgánům, které jej realizovaly. Na dílčí krize Cen Alfréda Radoka v průběhu jejich trvání měla také vliv nestabilní finanční situace, kdy ne vždy Nadace nebo Aura-Pont měla peníze Cenu dramatickou nebo inscenační dostatečně finančně saturovat.

Závěr

Na základě diskusí a počtu hlasujících kritiků¹⁰, který byl v letech 2013–2015 stejný, ne-li lehce nadprůměrný než v předešlých letech se dá hovořit o bezproblémovém přerodu Cen Alfréda Radoka pod název Cena divadelní kritiky, protože kromě ztráty tradičního označení ceny a jisté sumy peněz na zrealizování ankety a vyrobení cen se nic zásadního nestalo. Anketa je pořádána stejnými lidmi, stejným způsobem, ve stejnou dobu, mimo záře kamer ve skromném duchu jako dřív a je stále ctí především pro divadla a divadelní režiséry tuto Cenu vyhrát nebo na ni být alespoň nominován.

Nadace Alfréda Radoka ukončila svou činnost na schůzi správní rady konané dne 26. května 2015. Paradoxně jméno tohoto významného českého divadelního režiséra v povědomí lidí bez Nadace a Ceny udržují už jen novináři, kteří informují o no-

---

10 V roce 2013 hlasovalo 75 kritiků, 2014 hlasovalo 69 kritiků a v roce 2015 se zúčastnilo 71 kritiků z 240 oslovených.

minacích a výsledcích Cen divadelní kritiky, protože vždy dodávají, že se jedná o dříve udělované Ceny Alfréda Radoka. Cena divadelní kritiky chce být stále jakýmsi ukazatelem hodnoty pro náročnější publikum, které na divadelních prknech hledá především umělecký zážitek.

Myslím si, že lakonické shrnutí situace „vlastně se nic nestalo“, i když skončila nejstarší česká divadelní cena, má několik důvodů. Od začátku byla Cena více časopisu *Svět a divadlo* než Nadačního fondu, protože redakce držela know-how ankety, na jejímž základě byly Ceny předávány. Anketní systém je jednoduchý, finančně nenáročný způsob, jak zjistit názory co největšího spektra zainteresovaných teatrologů, divadelních kritiků a publicistů. Výsledky porotních soutěží jsou mnohem častěji podezírány z jakýchsi osobních antipatií či sympatií a oceňování umělců za zásluhy. Tudíž v rámci ankety se minimalizují žabomyší války mezi hodnotiteli a hodnocenými. Finanční náročnost ankety je relativně také velmi nízká a navíc od začátku nastavený nepompezní ceremoniál se i bez velkých sponzorů dá uskutečnit.

Významnou úlohu měl ve sporu se *SAD* a *NFCAR* i Karel Král, se kterým je Radok bytostně spjat od samotného začátku Ceny. Ten se k nastalé situaci postavil s taktem a snahou zapojit do debaty o osudu Ceny co nejvíce osob, což bylo divadelní obcí přijato velmi pozitivně a žádné vzbouření z řad kritiků proti vedení „nové“ Ceny pouze časopisem *Svět a divadlo* se nekonalo. Divadelníci se takřka jednoznačně postavili za Karla Krále.

Krise nevedla ke vzniku další divadelní ceny, protože ty, co již máme, pokrývají vesměs celou škálu dramatické produkce, v některých bodech se překrývají a není potřeba tento stav měnit.

Nic nenasvědčuje tomu, že by rodina Alfréda Radoka do budoucna změnila názor a jméno opět Ceně propůjčila. Co se bude dít s Cenou divadelní kritiky, až šéfredaktorem *Světa a divadla* nebude Karel Král, který se usilovně stará o pozitivní obraz Ceny, je ve hvězdách. Zdá se však, že si v redakci vytváří schopné nástupce a pravděpodobně se nestane o nic více než 30. června 2014.

Pavla Hartmanová

Literatura

[2014] „(Konec) Ceny Alfréda Radoka“; *Svetadivadlo.cz*, <http://www.svetadivadlo.cz/cz/ceny/ankety> [přístup 5. 4. 2016]

ČTK

2014 „Divadelní Ceny Alfreda Radoka končí. Sporem o jejich smysl“; *Magazinaktualne.cz*, <http://magazin.aktualne.cz/kultura/divadlo/divadelni-ceny-alfreda-radoka-konci-sporem-o-jejich-smysl/r~4c39f02000f611e4b399002590604f2e/> [přístup 5. 4. 2016]

ČTK, ČRO, KOV

2014 „Divadelní Ceny Alfréda Radoka po dvaadvaceti letech končí“; *Rozhlas.cz*, http://www.rozhlas.cz/zpravy/divadlo/_zprava/divadelni-ceny-alfreda-radoka-po-dvaadvaceti-letech-konci--1369138 [přístup 5. 4. 2016]

KRÁL, Karel – DRTINOVÁ, Daniela

2014 „Zrušení Ceny Alfréda Radoka: Šlo o mocenské rozhodnutí“; *DVTV.cz*, <http://video.aktualne.cz/dtv/dtv-3-7-2014-brabec-heger-kral/r~54a1ec0802d711e4a0860025900fea04/r~42a37a-4602c111e4bd55002590604f2e/> [přístup 5. 4. 2016]

KRÁL, Karel

2013 „Vyjádření Světa a divadla k tiskové zprávě Nadace Cen Alfréda Radoka ze dne 4. 10. 2013“; *Svetadivadlo.cz*, http://www.svetadivadlo.cz/cz/ankety/CAR_2013_1 [přístup 4. 4. 2016]

2014 „Kalendář krize – Ceny Alfréda Radoka 2013 a 2014“; *Svetadivadlo.cz*, <http://www.svetadivadlo.cz/cz/ankety/kalKrizeCAR> [přístup 4. 4. 2016]

MACHALICKÁ, Jana

2014a „Cena, jejíž jméno se nesmí vyslovit“; *Lidové noviny* XXVII, č. ?, s. 8

2014b „Ceny Radoka jako kuriózní happening“; *Lidové noviny* XXVII, č. 57, s. 9

2014c „Divadelní ceny ve stínu hádek“; *Lidové noviny* XXVII, č. 24, s. 9

2014d „Kdo rozvrtal Ceny Alfréda Radoka?“; *Lidové noviny* XXVII, č. ?, s. 9

2014d „Prchající význam ceny...?“; *Lidové noviny* XXVII 27, č. ?, s. 9

MIKULKA, Vladimír

2013 „Radoci letos nebudou“; *Nadivadlo.cz*, <http://nadivadlo.blogspot.cz/2013/10/mikulka-radoci-letos-nebudou.html> [přístup 4. 4. 2016]

2014 „Radoci letos nebudou, díl 2“; *Nadivadlo.cz*, <http://nadivadlo.blogspot.cz/2014/07/mikulka-radoci-letos-nebudou-dil-2.html> [přístup 4. 4. 2016]

NADAČNÍ FOND CEN ALFRÉDA RADOKA

2014 „Vyjádření správní rady NFCAR ke své další činnosti“; *Cenyradoka.cz*, <http://www.cenyradoka.cz/vyjadreni-spravni-rady-nadacniho-fondu-cen-alfreda-radoka-p66.html> [přístup 5. 4. 2016]

„Představení společnosti CCL“; *CCL.cz*, <http://www.ccl.cz/o-nas/> [přístup 4. 4. 2016]

RESLOVÁ, Marie

2014 „Radok restart“; *Svetadivadlo.cz*, <http://www.svetadivadlo.cz/cz/komentCAR/reslRadok> [přístup 5. 4. 2016]

RUDOLFOVÁ, Silvie

2014 *Ceny Alfréda Radoka: historie, současnost a další udělované ceny*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Vedoucí práce: Veronika Valentová

VOKÁČ, Tomáš

2014 „Vokáč: Konec hry – Radok, Kolář a...“; *Nadivadlo.cz*, <http://nadivadlo.blogspot.cz/2014/07/vokac-konec-hry-radok-kolar.html> [přístup 5. 4. 2016]

„Vyhlášení 22. ročníku dramatické soutěže o Cenu Alfréda Radoka“; *Aura-Pont*, <http://www.aura-pont.cz/vyhlaseni-22--rocniku-dramaticke-souteze-o-cenu-alfreda-radoka-p4201.html> [přístup 5. 4. 2016]

Kdo co je dnes poezie?

(Nad ročenkami *Nejlepší české básně*)

Proč vlastně, mluvíme-li o otázkách evaluace literatury, zaměřovat svou pozornost na básnické ročenky, které měly původně mít spíše charakter antologií? Když v roce 2009 nakladatelství Host začalo s vydáváním ročenek *Nejlepší české básně* (dále též jako *NČB*), vlastně ani redaktor, jenž projekt do Čech z USA přivezl, čili Martin Stöhr, netušil, jestli bude funkční a jakou roli v literárním prostoru sehraje. Proto také první editorská dvojice, kterou tvořili Karel Šiktanc a Karel Piorecký, měla za úkol spíše sledovat polohy, které česká poezie nabízí. Ptát se, jak na tom česká poezie, o níž se v tom čase neustále pochybovalo, je, jaké hodnoty nabízí a jak vypadají základní komunikační kanály pro básnický projev. Zmocnila se toho tato velmi nesourodá dvojice po svém: Karel Šiktanc sice problematizoval sám název knihy, ale poté představil vlastní obraz toho, co to psaní je, jakousi svojskou definici dobré poezie, už v tom byl posun: hledisko shromažďovací dostalo impuls kritický. Karel Piorecký knihu doprovodil doslovem, ve kterém se pokouší charakterizovat básnickou situaci roku 2009. Tady vše nasvědčovalo tomu, že

skutečně půjde o jakousi antologii, respektující jednotlivé generační vrstvy české poezie a hledisko kritické je zde jen naznačeno. I tak si ale kniha své čtenáře našla, věnovala se jí též literární kritika, a právě ta se začala tázat po smyslu a funkci takové knihy, takže už na záložce druhého svazku můžeme číst:

„Zatímco první ročník antologie *NČB* chtěl především poukázat na skutečnost, že pozoruhodná poezie se v Čechách stále píše, letošní, druhý svazek už může tuto jistou zdrženlivost pominout a vydat se na dobrodružný průzkum toho, co nazýváme básní“ (ŘEHÁK – TOPINKA 2010: anonce).

A opravdu, pokud něco charakterizuje první dva svazky, tak je to především fakt, že šlo spíše o soubory podobající se antologiím, než ročenkám, jak je známe dnes. V čem tkví ten rozdíl?

Především je to dáno akcentem, který rozhodoval při výběru, nebo ještě přesněji, při editorském předvýběru. Karel Piorecký i Jakub Řehák se pokusili představit českou poezii v široké paletě básnických způsobů a technik, zaměřili se spíše na hledání hranic poezie. Toto odpovídá spíše kritériím antologie, v níž nejde o to sledovat nutně určitou kvalitu, výběr není důsledně veden kriticky, ale hlavním tématem je buď určitý tvárný prostředek, případně předvybrané téma. To ovšem neznamená, že by to oběma editořům bránilo v tom, aby našli i svá, koncepční vymezení poezie, Jakub Řehák formuluje poezii takto:

„Život ani okolní skutečnost nenesou smysl samy o sobě, naopak, zdají se být spíše netečné a lhostejné. Proto, aby bylo

možné vůbec žít, je potřeba věcem dodat ještě nějaký smysl. Právě to činí básník. Věci a prvky dosud netečné ožívuje v pomyslné alchymické peci básně a vdechuje jim tak další možnost existence“ (ŘEHÁK 2010: 122).

A právě toto je, myslím, poněkud přehlížená funkce a důležitá vlastnost básnických antologií z Hosta: nabízejí prostor ke kritickému uchopení určité ohraničené básnické masy, v tomto případě textů z jednoho (i když ne kalendářního) roku a na základě jejich čtení a interpretování popsat stav současné poezie, ale též svá vlastní kritéria básně. Hostovské ročenky tak vlastně nabízejí prostor pro vyznání, pro představení své vize světa a poezie v něm, což je, podle mého, věc stejně potřebná, jakož i čtenářsky přitažlivá.

Ještě jedna věc se ale v souvislosti s ročenkami objevila, a to zejména v kritickém ohlase. V něm převládají především rozpaky nejen nad názvem, ale také nad tím, co je dnes možné vydávat za báseň. A tady se projevuje jeden rozměr obecnější povahy: jakási neschopnost přivést do školní výuky básně modernistické, vstřípit povědomí o tom, že neexistují témata poetická a méně poetická, potom vede k dost rigidnímu a konzervativnímu čtení korpusu současné poezie, a to zejména v médiích zaměřených k širší veřejnosti. Takto se např. rozhořčuje Miroslav Sígl pro *Neviditelného psa* existujícího v součinnosti se serverem *Lidových novin*:

„Nad těmito ‚nejlepšími českými básněmi‘ (až na pár výjimek) jsem dospěl k závěru, že dnešní básníci se netrápí výstavbou svých veršů, jejich vnitřním členěním, slovními přízvuky, že volí nejraději volný verš, který je mnohdy už za hranicemi po-

ezie. Proto nečteme ani balady, ani romance, jejich ‚výkřiky‘ nás k ničemu neinspirují, jejich experimenty nemají vnitřní logiku, působí mnohdy jako ‚slátanina‘ a řazení slov je takové, jak autora napadají kdekoliv a kdykoliv. Nevíme, kdo jim stál u kolébky, v níž se zrodil jejich nápad, a výplod si troufli nazvat básní? Co vůbec vědí o nauce, v níž jsme se učili kdysi dávno znát trochej, daktyl, jamb a spondej? K čemu je to dneska dobré?“ (SÍGL 2010).

Tyto výpady se táhnou i dalšími lety a stále se opakuje totéž: neschopnost číst jinak než v prvním, racionálním, mimetickém plánu. Zdeněk Horner se rozohňuje nad popisem ženy v básni Petra Krále:

„Proč je ta žena tak nechutně vykreslena. Asi by to nevadilo v nějakém kontextu, v němž by se odráželo, že pozorovatel o ženě něco ví. Ale zde je zjevné, že je pro něj neznámá. Přesto se dozvídáme vedle její korpulentnosti další nechutné detaily vedoucí až k jejím chlupům a vzdechům. Zřejmě jde o básnické zachycení obecného přístupu lyrického subjektu k ženám. Vždycky zapomínám, že autor nemusí být aktérem básně. Zde doufám, že jím není. Ale přesto, proč tak nechutný popis ženy v kontrastu s neutrálním popisem mužů. Muž, lyrický subjekt, si spíše všimne ženy než muže. To je uspokojivé psychologické vysvětlení. Obrátím-li se k textu vysvětlivce autora na protější straně 30, zjišťuji, že se autor k lyrickému subjektu pozorovatele osobně hlásí. Prozrazuje, že jde o jeho zážitek z konkrétního místa, jež kdysi navštívil.

K mému údivu glosuje a komentuje celou báseň s výjimkou onoho popisu přítomné ženy. Co o tom své dceři řeknu? Budu ve svém komentáři mlčet jako autor? Ať si zvyká na podobné výlevy mužů, bude se s nimi bohužel potýkat asi celý svůj život. Patriarchální bílý autor básně se nemění. Žena zůstává objektem. Kusem masa. Na druhou stranu kroutím hlavou a vnitřně naříkám. Kam spěje české básnictví s takovou osobností v záhlaví. Ještě jsem nestačil zapomenout na plamenné diskuze k nárokům na objektivnost poezie. Nemohu neslyšet a nevidět autoritu, která zahaluje všudypřítomného, sic veřejně nevyhlášeného, krále české poezie. No nic. Budu muset s pravdou ven. Tak píše a smýšlí současný bílý muž a ženy musí oprávněně stále volit bezpečné feministické čtení odstupu před dialogem, který o takovém popisu ženy nelze slušně vést“ (HORNER 2016).

Zkrátka: místo analýzy toho, podle jakých kritérií a klíčů editoři předvybírali a arbitři knihu koncipovali, čteme jen narážky na jakousi rozrušující snahu poezie rozpohybovat významové dění při vnímání světa, což je považováno za neslučitelné s poezií, nebo dokonce rovnou nevhodné. Je to, bohužel, děsivá zpráva o stavu současného veřejného diskurzu, v němž je nám dáno o poezii přemýšlet. Nicméně i přes tyto výpady se ukázalo již po dvou ročnících, že ročenka svou prestiž získává, a proto se na ni najednou čekalo s o dost větším zájmem než na počátku.

Třetí svazek vnesl do hry několik zásadních otázek a poprvé problematizoval samotný mechanismus vzniku knihy. Petr Král v roli arbitra odmítl pouze dokončovat už existující výběr a sám

vnášel své vlastní texty a i ve svém textu se daleko výrazněji přiblížil spíše roli editora. Vznikl tak jeden z nejzajímavějších svazků celé edice, protože se tu vlastně rozostřily pozice a kniha je tak vlastně střetem dvou ucelených koncepcí, a tentokráte nejen koncepcí básnických, ale také koncepcí kritických, oba, Jan Štolba i Petr Král, prokazují ve svých doslovecích, že nejsou „jen“ básníky, ale jsou také svébytnými kritiky a o interprety poezie. A spojení schopnosti analyzovat a interpretovat spolu s nutností hodnotit vneslo do ročenek nadále velmi cenný impuls, konečně totiž začal název dávat jakýs takýs smysl: *NČB* tak přestaly být prestižní antologií ukazující valéry české poezie, ale staly se drzými, odvážnými výběry dobrých básní očima svých editorů a arbitrů. Tento krok snad ještě zdůraznil význam ročenky a do kritického přijetí publikovaného, a ještě daleko silněji do toho, odehrávajícího se na sociálních sítích, se stále zřetelněji začínala prosazovat právě hlediska určitých kritických koncepcí, vizí toho, jak si česká poezie stojí, případně co je v jejím těle produktivní a co naopak zahnívá. Ostatně už Král ve svém eseji nemluví jen o věcech dobrých, ale pojmenovává i nebezpečí, které českou poezii provázejí:

„Právě tak špatně se však báseň snáší s vtípně vyostřenou pointou. Přirozeně se do sebe zavíjí jen postupným hloubením výchozích daností a motivů, zúžení na anekdotu, k němuž směřuje pointa, ji jako báseň zabíjí; její objektivnost nelze převést na bonmot a na vtípný nápad, dobrodružství, jež představuje, může ústít jen do otevřeného konce, k obrazu nových perspektiv, které nám otvírá ve světě a jimiž v nás probouzí nedohledně prodlužované snění“ (KRÁL 2011: 154).

Zkrátka: ročenka se stále jednoznačněji vyvíjí od průřezové antologie mapující podoby současné poezie k výběru (byť si subjektivně fundovanému) kritickému, k souboru textů, které nabízejí jednoznačné umělecké kvality a jedině toto je kvalifikuje k tomu stát se součástí antologie. To má ovšem velmi podstatné důsledky kromě jiného i vtom, že se tu svým způsobem podílí na před-formulování literárního kánonu, zakládá možnost, korpus, z něž se může (ale také nemusí) budoucí kánon české poezie rekrutovat.

Sto nejlepších českých básní 2012 (2012) jsou v tomto smyslu výjimkou, což je dáno kromě jiného i tím, že se jí byla nucena ujmout pouze Simona Martínková-Racková. Sám jsem ji v *Tvaru* za její výkon dost vyplísnil, což zpětně musím korigovat: přece jen fakt, že tomuto svazku chybí závěrečná edice, nějaký rozhodný vzkaz a krok, je skutečně spíše návratem ke kořenům, snahou ukázat možnosti a podoby české poezie, a právě proto se do tohoto výběru vešla i celá řada skorobásní a polotextů. Je dost pravděpodobné, že díky jiné osobnosti v roli arbitra, by k něčemu podobnému nedošlo. Paradoxně, právě moje recenze vyvolala ještě před svým otištěním diskusi a ta se nakonec stočila nikoli k tomu, jak vlastně s ročenkou pracovat, jak s ní nakládat, ale jak o ní psát. Moudrý z toho nejsem doteď, vyšlo z celé té řeči pouze to, že se má kritika pěstovat korektní, což je něco, s čím hluboce nesouhlasím, pokud si pod pojmem korektnost představíme devótnost národně obrozeneckou, formulovatelnou do floskule: trochu ano, trochu ne, hlavně že je to česky. Zkrátka: i nad nejlepšími českými básněmi se znovu otevřela hlubina, která současnou poezii sžírání a požívání nejzásadněji, totiž neschopnost nad ní smysluplně a kvalifikovaně diskutovat, polemizovat, zkrátka o poezii kriticky psát.

Další tři ročníky *NČB* se pak vrátily k otázce kvality, čímž opět problematizovaly sám název. Jejich editoři a arbitři totiž vycházeli z přesvědčení, že báseň se nedělí na lepší a *nejlepší*, ale že báseň zkrátka buď je, anebo není. Ivan Wernisch sice ještě tuto kritickou roli ročenky maličko zatemňuje poukazem na hru a radost z prostého čtení, cituji: „rozpomněl jsem se, že vlastně žádná pevná měřítka nemám. Záleží na tom, jak se báseň přečte. Nebo: báseň je taková, jakou ji shledá čtenář. Nebo: báseň je dobrá pro toho, kdo je schopen přečíst ji jako dobrou. To jsou jen bonmoty, vtipné, či nevtipné, záleží na tom, jak je kdo přečte“ (WERNISCH 2013: 11).

Ale už v doslovu Wandy Heinrichové najdeme první formulace, které právě po kritické vizi volají a snaží se ji i jaksí formulovat. A opět jí jde o nárok všeobecný, nejen o jakousi vnitřní definici zkoumaného jevu, ale o hodnotu s přesahující, všelidskou platností:

„Jak to řekl Kurt Schwitters? ‚Umění je duchovní funkcí člověka, která ho má vysvobodit z chaosu a vnitřní tragiky.‘ Je tomu opravdu tak? Žel, ani tato duchovní funkce nikoho nevysvobodí, nezachrání definitivně. Přesto si myslím, že jde o funkci podstatnou. Bez umění by lidstvu zůstal takzvaný zdravý rozum, snad, obchody by běžely dál, ale svět by se ocitl bez světelných šlehů, příčných, snových průhledů k tajemství a konečně i zvláštní radosti, která nás pozvedá z mechanické existence, už od dob malování na zdi jeskyní. Proto umění. A proto poezie, jeho kvintesence“ (HEINRICHOVÁ 2013: 150).

Zvláštní postavení však ukazují *NČB* z let 2014 a 2015. Ty totiž vyjevují určitou, domnívám se, obecnější tendenci, která se projevuje zejména v kritickém přijetí. Olga Stehlíková a arbitr Petr Hruška připravili vlastně dost disparátní text: Stehlíková sesbírala snad opravdu všechno, co v daný rok vyšlo, sestavila, předala arbitrovi a napsala sáhodlouhý esej, který ovšem nemá onen tón kritický ve smyslu průzkumu kvality jednotlivých textů, ale má svůj rozměr kriticko-koncepční. Stehlíková proti sobě staví dva básnické principy, které nazývá centrální lyrikou a experimentem a ty poměruje. Výsledek je pro ni nejasný: experiment sice není jediným možným způsobem básně, ale představuje rozhodně naději na obrození a pročištění poezie, jejím východiskem je podle Stehlíkové: „frustrace ze soudobého stavu slovesného umění, zklamání z jeho projevu a touha po znejistění konzervovaného smyslu slov provázená důrazem na smyslové kvality jazyka“ (STEHLÍKOVÁ 2014: 117). Stehlíková tedy póluje současný literární život a poezii na dvě skupiny, což je pokus spíše kriticko-interpretací. Ačkoli zjevně favorizuje proud experimentální, nevede ji to k paušálnímu zpochybnění, nebo odmítnutí veršů z tzv. centrální lyriky. I proto zůstává Stehlíková na poli hodnot výsostně kritických, z jejího postoje je patrné, že i když existují určité tendence a proudy uvnitř české poezie, rozhodující pro zhodnocení básně zůstává kritické čtení, to má nakonec vždy rozhodující hlas a slovo.

Stehlíková se, podobně jako dříve Jan Štolba s Petrem Králem, dostává do střetu (nikoli konfliktu) s, též kritickou, koncepcí Petra Hrušky – ten zase, jistěže trochu tradičně, ale pro mě osobně stále zcela právoplatně, ví, že básně je naléhavost a lidský

dopad a střet. Pochopitelně, že jeho teze nejsou tak rozvedeny, ale i v kondenzované podobě nabízejí jednoznačný náhled na smysl a funkce poezie:

„Mám to tak s básněmi odjakživa, že je považuji především za neklid, který má člověka vytrhnout z jeho ustálenosti, který má zpozornět jeho citový a myšlenkový život. Jestliže jsem kdysi propadl kouzlu básní, tak asi právě proto, že člověku nepotvrzují, co ví, co si představuje, co prožil a hodnotově rozřídil, ale že mu to naopak všechno trochu rozházoú, nakloní, rozechvějí a v posledku v něm vyvolají – touhu“ (HRUŠKA 2014: 11).

Toto pojetí pak Hruška dokládá i tak, že poněkud modifikuje pravidla a sám přidává básně, které právě tato jeho kritéria naplňují, přičemž ostatní vybírá, bez znalostí autorů textů, z výběru Stehlíkové.

To, co se ovšem spustí potom, zejména na stránkách časopisu *Psí víno*, bude ještě dlouho patřit k nejtrapnějším, stejně jako nejsignifikantnějším úkazům rozpravy o současné poezii. Na šesti stranách kritické reflexe se několik kritiků pouští do rádobý detailního rozboru ročenky – nejprve se na asi dvou až třech stranách řeší záhada à la James Bond – proč není Olga Stehlíková uvedena na obálce: sepisují se konspirační teorie, vášniví kritici rozplétají sítě spiknutí, přitom by stačilo zeptat se redaktorky časopisu *Psí víno*, tedy Olgy Stehlíkové. Potom se analyzuje Stehlíkové esej, která je shledána jedinečnou a brilantní, protože, světe, div se, obhajuje právě ten typ poezie, který se

v *Psím vínu* pěstuje.¹ No a na závěr přijde sumář, který je vlastně malým slovníkem kritických faulů. Padají pojmy jako teplo ostravských hospod, florbal, přehnaný počet lidí s Ostravou spojených – zkrátka: místo kritické analýzy básnických textů, které se v ročence objevily a místo analýzy kritických metod, na jejichž základě byl výběr proveden, přichází jen soubor statistických údajů, ničím nezduodněných, nepodmíněných. Ročenka tu prokázala schopnost pojmenovávat to, co se zdá být pro soudobou situaci rozhodující: že se česká poezie po dlouhé době vrací do přirozeného stavu, že se v ní tvoří generační i časopisecká a skupinová jádra, která spolu soupeří o to, kdo je vůdčím proudem. To je dobře. Jen nám k tomu ještě chybí vzdělanost a kultivovanost, kterou v sobě měla avantgarda mezi válkami, jen nám pro koncepční, či generační boje prozatím chybí gentlemanská vědomostní i metodologická výzbroj.

Jakub Chrobák

Literatura

HEINRICHOVÁ, Wanda

2013 „Proč poezie?“, in Ivan Wernisch – Wanda Heinrichová (edd.): *Nejlepší české básně 2013* (Brno: Host)

HORNER, Zdeněk

2016 „Nejlepší? České básně potřetí“, *iDNES.cz/Blog*, <http://horner.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=491018> [přístup 15. 6. 2016]

---

1 Pro ilustraci přikládám jen drobnou poznámku hodnotící statut časopisu *Psí víno* v českém literárním kontextu, přičemž o jiných periodikách se tohoto hodnocení nedočkáme: „V debatě nad smyslem básnických ročenek, kterou realizovala akční redakce *Psího vína*, nyní jednoho z esteticky nejvyhraněnějších literárních periodik u nás“ (STEHLÍKOVÁ 2014: 111).

HRUŠKA, Petr

2014 „Touha bůhví po čem“; in Olga Stehlíková – Petr Hruška (edd.): *Nejlepší české básně 2014* (Brno: Host), 10–13

KRÁL, Petr

2011 „Básně, básníci, 2010–2011“; in Petr Král – Jan Štolba (edd.): *Nejlepší české básně 2011* (Brno: Host)

SÍGL, Miroslav

2010 „POEZIE: Nejlepší české básně 2010“; *Neviditelnýpys.lidovky.cz*, http://neviditelnypys.lidovky.cz/poezie-nejlepsi-ceske-basne-2010-dk5-/p_kultura.aspx?c=A101214_204240_p_kultura_wag [přístup 15. 6. 2016]

STEHLÍKOVÁ, Olga

2014 „Toto nové a to staré“; in Olga Stehlíková – Petr Hruška (edd.): *Nejlepší české básně 2014* (Brno: Host), s. 96–133

ŘEHÁK, Jakub

2010 „O básnících a poezii v roce 2010“; in Jakub Řehák – Miloslav Topinka (edd.): *Nejlepší české básně 2010* (Brno: Host)

WERNISCH, Ivan

2013 „Záleží na tom, jak je kdo přečte“; in Ivan Wernisch – Wanda Heinrichová (edd.): *Nejlepší české básně 2013* (Brno: Host)

Cena za drby, drby pod cenou

(Cena Josefa Škvoreckého)

Literární ceny jsou přirozenou, navíc nejednou velice významnou součástí literární kultury a literárního života; kdyby jich nebylo, musely by se vymyslet, máme-li parafrázovat známé rčení týkající se jedné etapy českých dějin. Vymýšlet však není zapotřebí arciže nic, literární ceny a podobné vavříny sice občas zanikají a mizí ze sféry soudobé tuzemské literární kultury, zpravidla však místo nich zanedlouho vznikají ceny nové. A to nejen „celorepublikové“, ale v hojně míře i regionální – z nich namátkou připomeňme ty s dlouhodobější tradicí: Příbram Hanuše Jelínka, která v roce 2016 oslavila jubilejní dvacátý ročník, poetická soutěž Mělnický Pegas se téhož roku pořádala již podvaadvacáté, jen o pár let mladší je Řehečská slepice (patnáctý ročník), Trutnovský drak nebo literární soutěž O knihovníkův banán. Dokonce již posedmadvacáté byla v tomto roce vyhlášena soutěž O stříbřitě lesklý halmochron: to je pouze pár příkladů, kdy pokaždé dojde i na soutěžní uznání a ocenění.

Jak už výše konstatováno: vznikají také nové literární soutěže, které si nejednou záhy získávají určité renomé. Anebo dochá-

zí i k jejich znovuvzkříšení: kupříkladu v roce 2016 vdechne nový život do svého času nemálo renomované soutěže Literární Františkovy Lázně. Teprve před několika lety byla ustavena soutěž nová – Cena Česká kniha – a její vítězové neboli laureáti uvedené Ceny vesměs patří k výrazným soudobým literárním tvůrcům. Takto byla před nedávnem ustavena a vzápětí poprvé vyhlášena (konkrétně 30. října 2007) rovněž literární Cena Josefa Škvoreckého (dále též jako CJŠ nebo Cena), jíž se budeme v rámci nynější *Cenové bilance* poněkud podrobněji zabývat. Tuto Cenu ovšem vyhlásila instituce, která již dnes neexistuje, totiž zaniklá Literární akademie – Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého.

V soutěžní preambuli se konstatuje, že Cenu ustavila uvedená Literární akademie, leč vlastní Cenu, jejímiž laureáty se mohou stát výlučně současní čeští prozaikové, arcize i prozaičky, nikoli tedy básníci a básnířky, jak se dočítáme, „uděluje Společnost Josefa Škvoreckého“. Ta prozatím existovat nepřestala. V prvních třech ročnících Ceny Josefa Škvoreckého byla součástí literární soutěže i tzv. studentská část; od této praxe se ale po roce 2009 upustilo. Nicméně stojí za připomenutí, že zatímco vlastní Cenou JŠ byli odměňováni pouze prozaikové, ve studentské části byli v samostatných kategoriích oceňováni jak poetové, tak i prozaici. Zároveň stojí za to připomenout, že na rozdíl od ostatních významnějších literárních cen, které jsou připsány konkrétnímu tvůrci (ať už Jirímu Ortenovi nebo Karlu Čapkovi aj.), byla tato Cena od samého počátku pojmenována podle žijícího autora (!) – totiž podle tehdy ještě žijícího klasika poválečného českého písemnictví. Realita byla taková, že tento klasik, tj. Josef Škvorecký, pobývajícím v té době trvale na Floridě, se stal nejenom jedním z laskavých sponzorů Literární

akademie, ale také sponzorem Ceny Josefa Škvoreckého. Poněkud kuriózní je, že v soutěžní porotě zpočátku dokonce i zasedal.

Jak to však bylo nebo nyní je s touto řádnou porotou, vyhlášující (případně v zastoupení či ve jménu Společnosti Josefa Škvoreckého) inkriminovanou cenu? Pramenem nejspolehlivějším nám zprvu (pouze zprvu) budiž důkladná bibliografická databáze Ústavu pro českou literaturu AV ČR, jejíž údaje jsou v tomto případě ovšem poněkud neúplné a příliš v objasnění fungování dané Ceny nepomohou. Předsedou poroty v zahajovacím ročníku CJŠ se stal historik medievalista Petr Čornej, tehdejší rektor Literární akademie, který také – jak čteme ve Wikipedii – „vyjádřil smysl Ceny JŠ následovně: Je velice důležité povzbudit české spisovatele a zároveň pomoci literatuře jako takové“ (Cena Josefa Škvoreckého‘ 2016).“ S určitými pochybami je možno si položit otázku, do jaké míry čeští spisovatelé potřebovali v roce 2007 podobné povzbuzení a do jaké míry ustavení CJŠ pomohlo naší literatuře jako takové, realisticky však přiznejme, že mimo veškerou pochybnost to pomohlo nebo mohlo pomoci jednotlivým laureátům: součástí ocenění totiž byla finanční odměna ve výši dvě stě padesát tisíc korun českých. Což z CJŠ učinilo druhý nejvíce honorovaný literární vavřín hned po Státní ceně za literaturu, udělované v návaznosti na praxi meziválečné Československé republiky již dlouho předtím Ministerstvem kultury České republiky.

Co však porotci a porotkyně CJŠ? Jak již jsme uvedli, o složení prvopočáteční poroty víme jediné tolik, že jí tenkrát stál v čele dějepisec Petr Čornej. Z akademické databáze se dále dovídáme, že v následujícím roce 2008 (čili ve druhém ročníku) čítala porota CJŠ plných dvacet členů, což je zřejmě absolutní rekord v hájem-

ství tuzemských literárních soutěží: dokonce se dá mluvit o nějaké masové či kolektivní porotě. Mezi prvními porotci najdeme i Josefa Škvoreckého a jeho choť, spisovatelku Zdeny Salivarovou, dále několik tehdejších i bývalých pedagogů Literární akademie (například Alexandru Berkovou a Michala Viewegha), v porotě kupodivu figurují i jména, která jsou mírně řečeno širší veřejnosti naprosto neznámá, nicméně, kdo nevěří, ať tam běží a přesvědčí se, kdo všechno zřejmě z vůle Společnosti Josefa Škvoreckého bůhvíproč spolurozhodoval o výsledcích této ambiciózní literární soutěže. Složení poroty se zpočátku příliš neměnilo, přinejmenším nikoli v roce 2010: tehdy z ní už odstoupili Zdena Salivarová s Josefem Škvoreckým, zato předsedou poroty byl stejně jako v minulém ročníku kritik Vladimír Karfík. Co bylo dál a jak to bylo dál, to už pohříchu z bibliografické databáze Ústavu pro českou literaturu nevyčteme. Z webových stránek Literární akademie (neboli SVŠJŠ) je však nová, poněkud obměněná situace CJŠ o poznání přehlednější.

V průběhu dalších let totiž došlo v porotě k několika personálním změnám, ačkoli pár enigmatických osob (k nimž přibýly i některé další) v ní přetrvává pravděpodobně až do dnešního dne. Právě tak bude zřejmě doživotním předsedou poroty zmíněný literární kritik Vladimír Karfík. Určitá pravidelná obměna spočívala zejména ve skutečnosti, že do poroty je každý rok kooptován vítěz poslední soutěže, jenž potom jako její nový člen (nebo: členka) podle regulí nemůže soutěžit, proto ani triumfovat v ročnících následujících. Letošní složení poroty neznáme, žádné velké metamorfózy se však v ní nedají předpokládat ani očekávat. V současnosti porota CJŠ s největší pravděpodobností čítá kromě předsedy celých osmnáct členů (!), z nichž ovšem sedm osob v ní zasedá toliko z ti-

tulu svého laureátství. Jiný laureát v ní sice donedávna zasedal, leč nejspíše s konečnou platností dozasedal, jedna laureátka si podle všeho nepřála ke členům poroty přistoupit. Je záhodno též konstatovat, že stálým tajemníkem poroty je od samého počátku Václav Křištof, někdejší majitel Literární akademie a zakladatel Společnosti Josefa Škvoreckého. Tato instituce dnes již nesídlí v hlavním městě, nýbrž ve středočeské Sázavě čili v lokalitě spjaté v obecném povědomí (pomineme-li dávné tradice svatoprokopské a někdejší azyl pro slovanskou liturgii) zejména s Pavlem Kohoutem a v současnosti s Michalem Vieweghem.

Jací tedy jsou konkrétní laureáti Ceny Josefa Škvoreckého – a v současnosti z valné většiny rovněž členové soutěžní poroty, jak již bylo konstatováno? Snad lze mít za to, že laureáty CJŠ se stávali převážně prozaikové dílem středogenerační, dílem spíše mladšího věku. Tento nemálo výrazný moment vynikne především ve srovnání s prestižními cenami jako Státní cena za literaturu nebo Cena Jaroslava Seiferta, u nichž se zpravidla bere velký ohled či klade důraz na celoživotní zásluhy laureáta o českou literaturu a neméně často v rozhodování poroty přednost dostávají básníci: v posledních letech Státní cenu obdrželi například Zdeněk Rotrekl nebo v loňském roce Pavel Šrut. Mezi spisovateli, kteří byli dekorováni CJŠ,¹ figurují kupříkladu Petra Hůlová, Tomáš Zmeškal, Emil Hakl či Martin Ryšavý, anebo autorky v době udělení CJŠ teprve třicetileté jako moravská Kateřina Tučková nebo západočeská Jakuba Katalpa. Připomeňme, že v roce 2014 získal „Škvoreckého“ ve věku abrahámovin Martin Reiner za životopisný román *Básník* (2014).

---

1 Jako vůbec první ocenili prózu Jana Nováka *Děda* (2007), která byla původně napsána v angličtině.

Sečteno a zváženo: jsou to vesměs samí solidní a seriózní laureáti, i když se neubráníme konstatování, že rozhodnutí porotců CJŠ nebyla na rozdíl od verdiktů porot obou zmíněných renomovanějších soutěží nikterak překvapivá, dokonce lze mít za to, že byla až překvapivě nepřekvapivá. Konečné stanovisko poroty se zpravidla přiklonilo ve prospěch některého autora nebo autorky, který se v daném období těšil nebo která se těšila zjevné čtenářské oblibě a s tím související mediální podpoře. Snad se dá hovořit o určitém uznání ze strany recenzentů, nikoli však automaticky i ze strany náročnější literární kritiky. Takto, s touto více či méně solidní pověstí doputovala CJŠ v roce 2015 do svého devátého ročníku. Zároveň je nemálo unikátní, že do něho vstoupila s víceméně nezměněnou porotou, s nezměněným předsedou poroty a s nezměněným tajemníkem poroty (stále je jím Václav Křištof, předseda Společnosti Josefa Škvoreckého), načež vyhlásila výsledky svého rokování, které se dají pokládat za evidentně nesolidní a frapantně neseriózní.

V čem spočívá tato nesolidnost a neserióznost? Poctila totiž v loňském roce Cenou Josefa Škvoreckého eufemisticky řečeno po umělecké stránce zcela průměrnou a ze žánrového hlediska značně amorfní, téměř bezpříznakovou knihu, navíc v tomto případě charakteristickou „knihu bez vlastností“, nikoli umělecky ambiciózní román. Vyznamenala nanejvýš „ne-artovou“, možná spíše „pod-artovou“ prózu vzešlou z pera dvaasedmdesátiletého pisatele písňových textů a „gourmet-kritika“ Vladimíra Poštulky², která nese obskurní název *Hřbitovní kvítí na smetaně* (2014). Daný titul vydalo

---

2 Autora bulvárně laděných knížek *Půdorys harému* (2004) nebo *Dějiny pornografie v datech* (2007).

s celkem pochopitelnou sázkou na obstojný čtenářský ohlas pražské nakladatelství Jaroslava Jiskrová – Máj / Dokořán.

Můžeme mít za to, že název *Hřbitovní kvítí na smetaně* je nejspíše tím nejzajímavějším či nejnápaditějším momentem spjatým se jmenovanou publikací, i když nepochybně nejde ani o žádné heinovské nebo nerudovské hřbitovní kvítí, ani nekráčí o nějakou estetickou smetaníku. Možná však právě k ní autor marnivě vzhlížel, ba přímo toužebně mířil své zraky! Abychom však vyslyšeli také opačné nebo protichůdné, rozuměj zjevně apologetické stanovisko, odcitujme, co se v nakladatelské anonci o knize píše a o čem tudíž údajně je nebo případně má být. Nuže, praví se zde, že

„román Vladimíra Poštulky spojuje zdánlivě nesouvisějící roviny vyprávění, které se proplétají, doplňují a vzájemně nasvěcují. Sledujeme příběh kuchaře a posléze známého textaře Evžena, jeho dětství a dospívání v hornické Ostravě padesátých let, hledání místa ve společnosti na okraji i v bohémském světě Prahy let šedesátých až po hrdinovu emigraci do Paříže a do Švýcarska. To vše Poštulka komentuje a provází vzpomínkami na svůj vlastní život. Kniha se dá číst mimo jiné jako jakési ‚umění románu‘, ale také jako působivý průvodce Ostravou, Prahou, a zvláště Paříží, nebo třeba kulinářskými zážitky. Na své si tak přijdou jak milovníci románů, tak i zájemci o literární historii či gastronomii“ (POŠTULKA 2014).

V podobně adoračním duchu zhodnotil Poštulkovu prózu i Václav Křištof: „Jsem rád, že Cenu Josefa Škvoreckého získal román, román o životě, o soukromí a vzájemných vztazích“ (ČTK

2015). Jako kdyby nebylo v současné české próze habaděj jiných románů o životě, soukromí a vzájemných vztazích! Tajemník poroty CJŠ pomlčel o tom, že v pomyslném „salonu odmítnutých“ skončila kupříkladu kniha Marka Šindelky *Mapa Anny* (2014), povídková sbírka Matěje Hořavy *Pálenka* (2014) i další nesporně pozoruhodné a esteticky invenční tituly. – Nyní však obraťme pozornost k recenzi Jiřího Peňáse v *Lidových novinách*, tudíž k ojedinelé recenzentské reflexi vítězného soutěžního titulu, v níž už zkraje recenzent více než oprávněně konstatuje, že Poštulkově knize „kritika dosud věnovala jen minimální pozornost“. Jak se s touto skutečností vyrovnává recenzent a (tehdejší) redaktor *Lidových novin*?

Nuže, Peňás má za to, že autorova kniha „je vším jiným než plodem nějakého vágního tušení a improvizace. Je to vlastně,“ píše žurnalista, „poskládaný a systematizovaný sumář životních a literárních zkušeností jednoho světem protřelého a velmi slušně sečtělého bonvivána a světáka, který by chtěl napsat důležitou knihu o životě, ale ví toho o psaní a spisovatelích tolik, že raději píše o tom, jak to vlastně nejde. [...] Jde o knihu čtenáře, jenž četl, dělal si výpisky a zajímal se o lidi, kteří knihy píšou. Důležité je, že měl přítom vkus, nemarnil čas, jehož však měl k takovým zálibám dosti, a zajímali ho jen autoři, kteří opravdu za to stáli“ (PEŇÁS 2015: 8).

Posléze ještě recenzent v závěru svého novinového dobrozdání vyjadřuje přesvědčení, že Poštulkův román „zaujme mimo jiné právě tím, jak málo konvenční román připomíná“ (TAMTÉŽ). Nemeškejme a namítněme, že o konvenční dílo tady jde, vždyť jako

konvenční literární produkt určený pro pobavení čtenářů neboli jako populární čtení svého druhu bylo také vydáno, zatímco o epické románové dílo vsutku kráčí mnohem méně.

Poštulkovo *Hřbitovní kvítí na smetaně* je servírováno čtenářské obci v podobě jakéhosi triptychu, jehož jednotlivé díly se nepřilíš umně prolétají do podivného žánrového spletnce, snad do podoby nemálo obskurního beletristického eintopfu. Zaměřme se nejprve na část beletristickou, ergo na příběh kuchaře Evžena. Každý má své gusto, rovněž každý literární kritik, nicméně jsme přesvědčeni, že tento „příběh“ by sám o sobě jen stěží uspěl v některém kultivovaně vedeném nakladatelství: namátkou v Torstu, v Hostu, v Druhém městě apod. Jde totiž o demonstrování vypravěčské konvence non plus ultra, navíc hraničící s povrchními bulvárními postupy – a k literárnímu bulváru má román, jak uvidíme, setsakra blízko. Zlatý Ota Ulč, ještě zlatější Jaroslav Formánek, daleko široko nejzlatější Jaroslav Vejvoda, zůstaneme-li při letmém srovnání u autorů písíciích o Česích v cizině!

Nabízí se pochopitelná otázka, co je horší: navíc není jasné, na jaké verdikty či ortely nezakrytě aspiruje další linie prózy oceněné CJŠ, v níž Vladimír Poštulka notně povrchně přemítá nad problémy literární teorie, žánru a stylu, přičemž buď dává najevo, že nikdy nevezal do ruky žádnou příručku tohoto zaměření a že tudíž promlouvá jako nic netušící autodidakt, anebo se poněkud prstoduse kasá a chlubí tím, že neví o zákonitostech literatury ani tolik, co mají u zkoušky vědět posluchači prvních ročníků nebo ze své delší nebo kratší praxe frekventanti kursů tvůrčího psaní. Připustíme však, že neumělost (k tomu neuměle kamuflovaná) autorových soudů může působit do určité míry snad i naivisticky roztomile. Pro

bohemisty jeho kniha v žádném případě určena není, zvláště když českým autorům se prozaik v třetí tematické linii svého díla vyhýbá jako čert kříži. Ne-li ještě víc.

Oč však v této vyznamenané knize zejména v její „bulvární“ linii jde? Jak píše Peňás, v *Hřbitovním kvítí na smetaně* v hojném počtu defilují významní literární tvůrci a na jejich osudech údajně prozaik demonstruje, „jak jim život vstupoval do díla, či naopak, jak je život v jejich dílech zašifrován a ukryt“ (TAMTÉŽ). Demonstruje – to je široký pojem, školskou řečí povězme, že pohříchu a v prvé řadě opisuje čili kompiluje, kde je to jen trochu možné. A na co se při tom skoro až posedle zaměřuje, rozuměj Poštulka, nikoli Peňás? Především a zejména na to, zda ten či onen známý spisovatel byl homosexuál či nikoli a v kterém jeho díle se to potvrzuje a prokazuje. Tam, kde je po ruce bulvárně temperovaný životopis, nejčastěji cizokrajný, má laureát CJŠ o co se opírat (převyprávěje jeho informace), kdežto tam, kde podobnou příručku postrádá, neváhá přijít s rudimentárním tvrzením, že ten či onen „byl také homosexuál“.

A je to, důkazů netřeba. Co však heterosexuálové? Nuže, i takoví se ve světě literatury kupodivu najdou, příležitostně si jich náš laureát rovněž všímá, potom se ale s nemenší, ne-li ještě větší obsesí pídí pro potěchu čtenářů jeho knihy po svědectvích, vzatých mnohdy z nějaké druhé či třetí ruky, že tito slavní spisovatelé (případně i spisovatelky) jeden jako druhý vedli (či vedly) nadmíru bouřlivý sexuální život, a sděluje se dále, kde, kdy, s kým a jak. Co k tomu říci? Můžeme ještě jednou uvést neobyčejně laskavá slova recenzenta Peňáse, podle něhož „za tou sbírkou klepů a impertinencí je dlouholetá soustavná čtenářská znalost a kompetence“ (TAMTÉŽ). Leč kompetence jakého druhu? Nejstručnější naše hodnocení bu-

diž asi takové, že koneckonců asi opravdu půjde o nějaké hřbitovní kvítko přežvýkávané i s bulvární smetanou.

Jako kdyby mimo protokol tohoto pojednání prozradíme, že nejmenovaná vědecká celebrita, renomovaný literární historik a teoretik byl dotázán, co si o Poštulkově románu myslí, zda vůbec stojí za to ho číst a zda v něm spatřuje alespoň určitou či částečnou estetickou hodnotu, načež odpověď přišla lapidární a lakonická, zároveň i naprosto výstižná, totiž: „Samé drby.“ Arciže existují i knížky bulvární, takřečené mainstreamové, relaxační, akční, humoristické, v širokém smyslu populární, případně opusy vieweghovské, obermannovské, monyovské, pawlowské a tak dál. Jen stěží bychom ale našli v novější české literární kultuře (do níž samozřejmě náleží i mnohotvárný a mnohvrstevnatý svět literárních cen a s tím spojená případná následná cenová bilance jako možnost analytičtější kritické reflexe) analogický případ.

Dokonce zřejmě nejenom případ, nýbrž přímo přečin, v jehož důsledku by cenu, která usiluje o určitou prestiž, nedostala kniha v té či oné míře takřkajíc „artová“, esteticky průbojná a náročná, čtenáře v dobrém smyslu oslovující a inspirující, ať už s volbou laureáta či laureáta souhlasíme či nikoli, nýbrž ji obdržel všestranně diskutabilní text, evidentně přivandrovalý z končin komerce a konvence. Právo na omyl má nepochybně každá porota, rozhodnutí udělit Cenu Josefa Škvoreckého románu Vladimíra Poštulky však v soudobém českém kulturním životě vyznívá jako trestuhodný justiční omyl na literárním poli. Zároveň se tím vytváří velice prozřuklý a nešťastný precedens: teď přece může Cenu Josefa Škvoreckého získat opravdu cokoli a dokonce i kdokoli. To by pak mohly být zpětně oceněny i autorovy *Dějiny pornografie v datech*. Schválně, jak

by se k tomuto ocenění postavil nic netušící autor *Zbabělců* či *Miráklu*, nebohý nebožtík Josef Škvorecký?

Vybavíme-li si v paměti někdejší kritickou rubriku zavedenou v týdeníku *Reflex* v letech osmdesátých 20. století (někteří literární bohémisté ji možná ještě pamatují), v souladu s ní a v souvislosti s Cenou Josefa Škvoreckého hlasem plným naděje pravíme: Never more! Snad už opravdu se tak nestane nikdy více.

Vladimír Novotný

Prameny

POŠTULKA, Vladimír

2014 *Hřbitovní kvítí na smetaně* (Praha: Jaroslava Jiskrová – Máj / Dokořán)

Literatura

2016 „Cena Josefa Škvoreckého“; *Cs. Wikipedie.org*, https://cs.wikipedia.org/wiki/Cena_Josefa_%C5%A0kvoreck%C3%A9ho [přístup 1. 6. 2016]

ČTK

2015 „Letošní Cenu Josefa Škvoreckého získal Vladimír Poštulka“; *Ceskenoviny.cz*, www.ceskenoviny.cz/zpravy/letosni-cenu-josefa-skvoreckeho-ziskal-vladimir-postulka/1277641+&cc-d=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b [přístup 1. 6. 2016]

Databáze literárních cen:

www.ucl.cas.cz/ca/databaze/databaze-literarnich-cen [přístup 1. 6. 2016]

MACHALA, Lubomír – DAMBORSKÁ, Aneta (eds.)

2015 *Cenová bilance 2014*. Nad literárními díly oceněnými i neoceněnými v roce 2014 (Olomouc: VUP)

PEŇÁS, Jiří

2015 „Román literárního gurmána“; *Lidové noviny* XXVIII, 30. 12. 2015, s. 8

ODJINUD

Pokaždé je prospěšné, když se na cokoliv můžeme podívat z odstupu, z jiné perspektivy, v jiných souvislostech, prostě *odjinud*. Platí to též o literárních oceněních, jak dokládá následující oddíl naší publikace reflektující současnou českou literaturu třeba z pozice těch, kteří museli svůj domov a mnohdy slibné spisovatelské kariéry nuceně vyměnit za nejistotu v cizině.

Jak si těchto tvůrců samých a hlavně jejich tvorby váží a cení česká literatura v už svobodných poměrech, zkusí alespoň ve zkratce načrtnout Radim Kopáč v kapitole „Zvenčí je vidět dovnitř jinak (Exil a ceny)”.

Michal Jareš v kapitole „O jiných cenách” zase ve stručnosti vypočítává některé z hlavních zahraničních literárních cen, které jsou v tuzemsku nejvíce sledovány, aby se následně soustředil na charakteristiku a zevrubnější přiblížení prestižní slovenské literární ceny zvané Anasoft litera. Seznamuje nás s její koncepcí, dosavadními laureáty, a to především s ohledem na české prostředí. Jareš mapuje, jak je o výsledcích Anasoft litery u nás informováno, vypočítává, které z vítězných próz byly přeloženy do češtiny, popřípadě srovnává slovenskou soutěž s českou Magnesii Literou. Hlavně však usiluje o nalezení cesty, popřípadě prostředků, které by napomohly ke zlepšení rezonance současné slovenské literatury mezi českými čtenáři.

Zvenčí je vidět dovnitř jinak

(Exil a ceny)

Jak si vedou v novodobých dějinách českých literárních cen „naši exulanti“? Ať ti nejslavnější, jako Josef Škvorecký, Patrik Ouředník, Arnošt Lustig, Milan Kundera, Jiří Gruša, anebo ti méně slavní (ovšem nikoli méně významní) – Eugen Brikcius, Antonín Brousek, Ivan Diviš, Petr Král, František Listopad. Doplácejí na předsudky typu „Co je nadprůměr, je špatné“ nebo „V exilu se měli líp“, které jsou v české mentalitě bezpečně usazené minimálně od prvních let normalizace? A které se v rámci aktuální „uprchlické krize“ projevují hysterickým zamítáním jakékoli formy solidarity s těmi, kdo hledají exil u nás? Zatímco dřív pracovala závist, dneska pracuje strach. Jmenovatel je společný. Normalizovaný český občan záviděl to, o co se jeho neonormalizovaný následovník dneska strachuje – jistoty. Samozřejmě ty relativní, materiální. Co s tím literatura? Dává naději – co jiného? Naději, že není ve všech patrech společnosti tak zle.

Viz soupisy laureátů nejvýznamnějších českých literárních cen po roce 1989: Státní ceny za literaturu (udělována od roku

1995), Ceny Jaroslava Seiferta (1986), Magnesie Litery (2002), Ceny Franze Kafky (2001), Ceny Karla Čapka (1995) – a Knihy roku *Lidových novin* (1991), v níž ovšem vítěze nevolí odborná porota, ale hlasování několika stovek účastníků zdejšího literárního, respektive kulturního provozu. V roce 1993 přisoudili hlasující Knihu roku Milanu Kunderovi (za první české vydání *Nesmrtelnosti*), o rok později Ivanu Divišovi (*Teorie spolehlivosti*), v roce 1995 Vlastimilu Třešňákovi (*Klíč je pod robožkou*), a v novém tisíciletí pak například Patriku Ouředníkovi (*Europeana*, 2001). Mezi laureáty, které sledujeme, patří nakonec i Jiří Voskovec, který si dopisoval z amerického exilu s Janem Werichem (*Korespondence I a II*; 2007).

„Exiloví“ vítězové Knihy roku se až na výjimku shodují s „exilovými“ laureáty Státní ceny za literaturu. Hned v prvním ročníku zvítězil Diviš (opět s *Teorií spolehlivosti*), v roce 1999 Josef Škvorecký („za dosavadní rozsáhlou a významnou tvorbu“), v roce 2007 se stal laureátem Kundera („za první české vydání románu *Nesnesitelná lehkost bytí* [2006], s přihlédnutím k dosavadní prozaické a esejistické tvorbě“) a v roce 2014 Ouředník („za dosavadní dílo, které v českém kontextu mimořádným způsobem artikuluje tradici, hodnoty i rizika evropské kultury“).

Mimochodem: v roce 2016 se mezi nominacemi na Státní cenu za literaturu objevilo hned čtyřikrát jméno Petra Krále, a to v souvislosti s rozsáhlým výběrem (1396 stran) z jeho celoživotní esejistiky, kritiky a publicistiky. Už titul knihy (*Vlastizrady*, 2015) představuje autora jako silně individualistický, konfrontační typ, který se rád strefuje do vlastních řad – do české národní malosti, zamindrákovanosti, uzavírání se ve falešném bezpečí kanonizovaných jistot. Vyznamenat autora státní cenou znamenalo dvojí:

Král se musel srovnat s vlastním pohledem na ceny, neboť, jak říká, není „sběratel medailí“, notabene těch, které dala razit jeho „zrádná vlast“; český stát pak dostal minimálně ve vlastních očích šanci povyrůst, protože cenou pro kritika „státnosti“ předvedl symbolicky svoji sílu – sebereflexi. To platí pro oceňování exulantů obecně. Protože zvenčí je vidět dovnitř jinak; mění se úhel, měřítko, vzdálenost.

Zpátky k cenám a jejich „exilovým“ laureátům. Nejčastěji jsou oceňováni v rámci Ceny Jaroslava Seiferta. Logicky: založil ji švédský exulant, jaderný fyzik a vydatný podporovatel Charty 77 František Janouch „k podpoře české a slovenské literatury doma i v cizině“. Získali ji Diviš za básnickou sbírku *Žalmy* (1988), Jiří Kolář za *Prométheova játra* (1991), Milan Kundera za *Nesmrtelnost* (1994), Antonín Brousek za *Vteřinové smrti* (1995), Věra Linhartová za francouzsky psaný soubor drobných próz *Mesoubliettes* (1998), Jiří Gruša za básně *Wacht am Rhein aneb Putovní ghetto* (2002), Viktor Fischl a Josef Škvorecký „za celoživotní dílo“ (2004), František Listopad za pozdní poezii *Rosa definitiva* (2007), Vladimír Binar za povídkový triptych *Čiňanova pěna* (2012) a konečně Eugen Brikius za „sebraný spis“ *A tělo se stalo slovem* (2015). Bez nadsázky: co autor, to osobité vidění v poezii, próze, esejistice. Jediněčné příspěvky vydatně poučené na praxi světové literatury dvacátého století (na moderně, avantgardě, experimentu i postmoderně) aplikované na osobní zkušenost s životem v československé nsvobodě od osmačtyřicátého po devětaosmdesátý rok.

Pokud výše zmiňované ceny – a s nimi Cena Franze Kafky (v roce 2008 ji obdržel Arnošt Lustig) a Cena Karla Čapka (1996: Lustig, 1998: Jan Vladislav, 2000: Jiří Krupička) – mířily

především za reprezentanty starší generace, exulanty po srpnu 1968, případně únoru 1948, pak Magnesia Litera, prvně vyhlášena v roce 2002, vyznamenává v první řadě autory mladších generací. A to hned v několika kategoriích. Exulanti tu tak mají místo skoro každým rokem: 2002: Jiří Gruša (Litera za poezii), 2003: Martina Skala (Litera za dětskou knihu), 2005: Jan Novák (Kniha roku), 2006: Viola Fischerová (Litera za knihu pro děti a mládež) a Petr Sís (Cena čtenářů), 2007: Iva Procházková (Litera za knihu pro děti a mládež), 2008: Lubomír Martínek (Litera za prózu) a Petr Sís (Cena čtenářů), 2009: Josef Vojvodík (Litera za naučnou literaturu), 2010: Viola Fischerová (Litera za poezii) a Iva Procházková (Litera za knihu pro děti a mládež).

Samozřejmě že ne všichni výše jmenovaní žijí nadále v exilu; někteří jsou v cizině jednou nohou, tady pak tou druhou – a někteří se už vrátili natrvalo. Ostatně pojem exil ztratil pro mladší generace význam. Prostě žijí dlouhodobě v zahraničí: pseudonymní Matěj Hořava, autor ceněné *Pálenky* (Litera pro objev roku, 2015), aktuálně v Gruzii, Jaroslav Rudiš nebo Dora Kaprálová v Německu, Jan Těsnohlídek v Polsku. Pojem platí pro autory starších generací, kdy byl jejich pobyt v cizině vynucený, v první řadě politicky. A platí pro ty oceněné i pro ty dosud neoceněné, jako Roman Erben, Pavel Kohout, Milan Nápravník, Sylvie Richterová, Ivan Schneedorfer, Jindra Tichá, Ota Ulč nebo nedávno zesnulé básnířky Inka Machulková a Vladimíra Čerepková.

Literární ceny pro „naše exulanty“ jsou jedna věc – tou druhou je dílo vydané v rodném jazyce, a tou třetí čtenářská, potažmo kritická recepce. Zatímco v prvním i druhém bodě je relativně dobře (snad s výjimkou Milana Kundery a dosud nerealizovaných

spisů Ivana Diviše), v tom třetím panují disproporce podle must-ru „kdo nadělá víc hluku, je lépe vidět“. Arnošt Lustig sice už od konce šedesátých let literárně uvadal, nicméně jeho jméno rostlo, až se stalo symbolickou značkou. Od roku 2011 je udělována Cena Arnošta Lustiga. Těším se na Cenu Jiřího Gruši, Eugena Brikciuse nebo Petra Krále.

Radim Kopáč

Literatura

Státní cena za literaturu:

<https://www.mkcr.cz/statni-cena-za-literaturu-a-statni-cena-za-prekladatske-dilo-582.html> [přístup 28. 2. 2016]

JÜRGENS, Zuzana – KOPÁČ, Radim (edd.)

2015 *Státní cena za literaturu 1920–2015 & Státní cena za překladatelské dílo 1995–2015* (Praha: Ministerstvo kultury ČR)

Cena Jaroslava Seiferta:

<http://www.kontobariery.cz/Projekty/Ceny/Cena-Jaroslava-Seiferta.aspx> [přístup 28. 2. 2016]

Magnesia Litera:

<http://www.magnesia-litera.cz/> [přístup 28. 2. 2016]

Cena Franze Kafky:

<http://www.franzkafka-soc.cz/cena-franze-kafky/> [přístup 28. 2. 2016]

Cena Karla Čapka:

<http://www.pen.cz/cz/cena-karla-capka/> [přístup 28. 2. 2016]

Kniha roku *Lidových novin*:

<http://www.lidovky.cz/kniha-roku-cs4-/kultura.aspx?klic=168016> [přístup 28. 2. 2016]

O jiných cenách

Ačkoliv se může zdát, že je naše literární prostředí cenami přímo zahlcené, patří sledování jiných národních i nadnárodních cen k oblíbeným sportům české kulturní veřejnosti. Pozornost přitahují zejména ceny „tradičního“ charakteru jako jsou národní ceny angloamerické (Man Booker Prize, Pulitzerova cena, Costa Book Awards), ceny určené pro španělsky mluvící oblasti (Cervantesova cena), pro prostor frankofonní (Goncourtova cena), přičemž nad tím vším vždy vlaje nadnárodní Nobelova cena za literaturu. Množství nakladatelů využívá už jen nominace (do tzv. longlistu) na některou z těchto cen coby propagační materiál – a na druhou stranu i čtenářům umožňuje toto označení jistě lepší schopnost orientace. Byť jde často o informace zcela vyprázdněné: například u žánrových cen lze neustále omílat, že spisovatel(ka) XY je nositelem ceny ZZ, i když tuto cenu dostal(a) v jiných časech za jinou knihu. Na obálce nebo knižní záložce se však informace vyjímá krásně. Ukázkovým příkladem může být například obálka knihy kanadské spisovatelky detektivních příběhů Lousie Pennyové *Zátíší* (Knižní klub 2014; originál *Still Life*, 2005), na které čteme „Pětinásobná držitelka Agatha Awards za nejlepší detektivku roku“. V dané souvislosti ale

možno dodat, že Lousie Pennyová sice dostala Agatha award (do konce šestkrát), ale ani jednou za tuto knihu.

Podobně (tedy s jistými informačními šumy či zámlkami) se nakládá s Cenou Evropské unie za literaturu, která bývá – pokud se to zrovna hodí – zmiňována jako důležitý fakt v životě spisovatele. Na druhou stranu už málokdo ví, že tato slušně finančně ohodnocená cena (5 000 eur plus podpora překladu do řady unijních jazyků) je od roku 2009 udělena pořadateli ceny na návrh národních porot, přičemž se množina vybraných jedenácti až dvanácti zemí, jejichž tvůrci mají v daném roce možnost cenu získat, pravidelně střídá. V praxi to vypadá tak, že jednou za tři roky se hledá český laureát, který ovšem Cenu EU obdrží spolu s tuctem spisovatelů z jiných evropských zemí, o kterýchžto autorech (aniž o jejich dílech) přitom u nás často nepadne ani zmínka.¹ Připomeňme si však alespoň některé z českých literátů, kteří Cenu EU za literaturu obdrželi: V roce 2011 to byl Tomáš Zmeškal (za román *Milostný dopis klínovým písmem*, 2008), v roce 2014 Jan Němec (za román *Dějiny světla*, 2013), v roce 2017 Bianca Bellová (za román *Jezero*, 2016).

Naši pozornost teď soustředíme na slovenskou cenu Anasoft litera (dále AL), která je od roku 2006 udělována jednou ročně za nejlepší původní slovenské prozaické dílo anebo za překlad původního prozaického díla autorů, kteří jsou občany Slovenské republiky, přičemž tato díla jsou knižně vydána v předcházejícím

---

1 Jen pro informaci – v roce 2014 byli vedle Jana Němce oceněni Albánc Ben Blushi, Bulhar Milen Ruskov, Řek Makis Tsitas, Islandanka Oddný Eirová, Lotyš Janis Jonevs, Lichtenštejnc Armin Öhri, Maltán Pierre J. Mejlak, Černohorec Ognjen Spahić, Nizozemka Marente de Moorová, Srb Uglješa Šajtinac, turecká autorka Birgül Oğuzová a Anglo-australanka Evie Wyldová. Ani jeden z oceněných autorů nebyl zatím do češtiny přeložen.

kalendářním roce. Zdůrazněme, že všechna díla splňující uvedená kritéria jsou nominována automaticky a porota na konci února vyhlásí deset finalistů, vítěz je pak zveřejněn až v září.

Jedním z důvodů proč by mohla rezonovat AL v širším povědomí i v naší kotlině, je například skutečnost, že v porotě čas od času figurují (vedle kolegů z Polska) též účastníci z České republiky (i když jsou někdy označováni jako slovakisté, jde převážně jen o trochu soustavnější české čtenáře slovenské literatury).² Dalším důvodem je rovněž dlouhodobá snaha o informovanost o AL – například již v roce 2006 publikoval *Tvar* prohlášení tehdejších spoluorganizátorů Kataríny Kuchelové a Marka Turni (KUCBELOVÁ – TURŇA 2006: 11). Důležité je také, že kniha oceněná AL je překladateli vnímána jako jistá záruka kvality, tudíž se snáze dostává i na český trh: V roce 2008 tak vyšla kniha povídek Pavla Vilikovského *Kouzelný papoušek a jiné kýchce* (v překladu Miroslava Zelinského, AL v roce 2006), v roce 2012 román Moniky Kompaníkové *Pátá loď* (překlad Kateřina Tučková, AL 2011), v roce 2014 kniha Marka Vadase *Léčitel* (překlad Ondřej Mrázek, AL 2007) a v roce 2017 jednak soubor povídek Stanislava Rakúse *Telegram* (překlad Lubomír Machala, AL 2010), jednak Ballova próza *Vě jménu otce* (překlad Michal Šanda, AL 2012). Nutno poznamenat, že některá díla oceněná AL (*Tantalópolis* Petera Macsovszkého či *Medzerový plod* Veroniky Šikulové) se svých českých překladů ještě nedočkala.

---

2 V porotě AL figuroval roku 2006 J. A. Pitínský, v roce 2007 Miroslav Zelinský, v roce 2013 autor tohoto příspěvku a v roce 2016 Petr Minařík. V letech 2012 a 2014 pak v porotě hostovali polští kolegové Tomasz Grabiński a Zbigniew Machej.

V posledním čase dochází k jistým změnám v tom, jak se u nás o AL informuje. Zatímco v předešlých letech byly zprávy podávány spíše ze slovenské strany (srovnej např. ŠKOVIEROVÁ 2009: 7, CHOVANEC 2010: 3, KUCBELOVÁ 2012: 36, ONDÍKOVÁ 2013: IV), objevují se nyní stále častěji i původní zprávy o AL. Česká televize například v září 2015 informovala o AL a ceně pro Veroniku Šikulovou (viz ČT 24 2015). Nicméně právě ve zpravodajství ČT najdeme i příklad, kterak ho negativně poznamenává neznalost oceněných děl. Viz příspěvek o Macsovszkého románu *Tantalópolis* (2015) uváděný poněkud zavádějícím způsobem slovy „Slovenskou literární cenu vyhrál experiment muže v domácnosti“ (ČT 24 2016). Na druhou stranu ale nutno poznamenat, že přiblížit Macsovszkého experimentální prózu na zpravodajském mikro prostoru není vůbec snadné. Dokládají to koneckonců i slova Matúše Mikšíka, šéfredaktora slovenské *Knižné revue*, který se o dotyčné knize hovořil v *Hostu*:

„Cenu Anasoft litera získal tento rok Peter Macsovszky a rovněž jeho *Tantalópolis* – jako snad každá vítězná kniha nejprestižnější slovenské literární ceny – rozdělil skupinu zaujatých na dva tábory. To, co jedni vidí jako zajímavý a zvládnutý experiment s formou a testování možností jazyka, na něž se nabaluje rozbíhavý myšlenkový substrát, se druhým jeví jako samoučelná artistnost. Kvůli tomu se dostává v konečném důsledku kritiky zvláště samotné Anasoft liteře; cena je označována jako ‚neoblomná‘ vůči čtivosti, čtenosti a čitelnosti [...]“ (MIKŠÍK 2016: 19).

Vedle toho v českém mediálním prostředí zaznívají i další hlasy se slovenskou prózou alespoň trochu obeznámené (např. ve Slovenském zápisníku Jána Mičucha z *Literárních novin*, pojednávající o Stanislavu Rakúsovi, viz MIČUCH 2015: 26, nebo nadšená zpráva Jakuba Vaníčka o překladu *Carpathie* [2011] Maroše Krajňaka, která byla v roce 2013 mezi desítkou nominovaných knih AL, viz VANÍČEK 2016).

V průběhu posledních let se objevují též hlasy srovnávající AL s Magnesií Literou. Ta je ovšem přece jen o poznání širěji rozkročena, jak dokládá jedenáct soutěžních kategorií a také mnohem výraznější medializace. Nicméně Ivan Matějka v *Parlamentních listech* oceňuje zejména fakt, že pro účast AL stačí, aby próza byla vydána, čili nemusí být nikým nominována, a že čas mezi vyhlášením finalistů a vítěze umožňuje všem zájemcům důkladnější seznámení s vybranými tituly (srov. MATĚJKA 2016).

Na závěr tohoto malého zamyšlení by se dalo naplánovat něco do budoucna: pro pochopení a ještě lepší informování o AL u nás by se mohly zavést vcelku jednoduché kroky: ten, kdo by měl potřebu o knihách z finálové desítky psát, by si je mohl také v období mezi jejich vyhlášením a oznámením vítěze třeba i přečíst. Bylo by pěkné mít alespoň někde zhuťněné informace o ceně, která už vyrostla z dětských bot, a nečekat při tom na to, co se přeloží. Navíc když z posledních let víme, že přeložit dobře svébytný jazyk Veroniky Šikulové, cikánštinu Viťa Stavarského nebo experimentální román Petra Macsovszkého nejsou právě věci, na které by se někdo ze stávajících slovensko-českých překladatelů chystal.

Michal Jareš

Literatura

ČT 24

2015 „Slovenská Anasoft Litera si čte o umírání v rodině Veroniky Šikulové“; Ceskatelevize.cz, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1590166-slovenska-anasoft-litera-si-cte-o-umirani-v-rodine-veroniky-sikulove> [přístup 10. 11. 2016]

ČT 24

2016 „Slovenskou literární cenu vyhrál experiment muže v domácnosti“; Ceskatelevize.cz, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1913339-slovenskou-literarni-cenu-vyhral-experiment-muze-v-domacnosti> [přístup 10. 11. 2016]

(hed)

2015 „Autorka *Piatej lodi* chystá autorské čtení ve Fryštáku“; *Kroměřížský deník XXV*, č. 130, s. 5

HUČKO, Tomáš

2015 „Ostrovny neistoty“; *A2 XI*, č. 12, s. 5

CHOVANEK, Ján

2010 „Z iného sveta do toho nášho“; *Babylon XIX*, č. 15/16, s. 3

KUCBELOVÁ, Katarína

2012 „Ve stylu Prix Goncourt“ (rozhovor vedl Marek Sečkař); *Host XXVIII*, č. 7, s. 36

KUCBELOVÁ, Katarína – TURŇA, Marek

2006 „Vážení priatelia...“; *Tvar XVII*, č. 9, s. 11

MATĚJKA, Ivan

2016 „Rozpaky nad Magnesií Literou“; <http://www.parlamentnilisty.cz/article.aspx?rubrika=1415&clanek=424782> [přístup 10. 11. 2016]

MIČUCH, Ján

2015 „Definice Trnavana“; *Literární noviny XXVI*, příl. Biblio, č. 4, s. 26

Odjinud

MIKŠÍK, Matúš

2016 „Unesli nám Romboid!“; *Host* XXXII, č. 10, s. 19

ONDÍKOVÁ, Jana

2013 „Anasoft litera pre najlepších. Víťazi i finalisti literárnej ceny sa predstavia na pražskom veľtrhu“; *Lidové noviny* XXVI, č. 109, mimořádná příl. Svět knihy Praha 2013, s. IV

ŠKOVIEROVÁ, Barbora

2009 „Slovenská prestižní cena Anasoft litera spěje k finále“; *Host* XXV, č. 8, s. 7

VANÍČEK, Jakub

2016 „Co všechno u nás propadne sítem“; *Denikreferendum.cz* <http://denikreferendum.cz/clanek/22820-co-vsechno-u-nas-propadne-sitem> [přístup 10. 11. 2016]

REVIZE

Nejrozsáhlejší oddíl naší publikace se soustřeďuje a upozorňuje na díla, která se z nejrůznějších důvodů žádných cenových primátů nedočkala. V těchto kapitolách přitom nejsou nijak zpochybňována rozhodnutí porot anebo odhalovány slabiny laureátů. Radek Malý, Karel Střelec, Petr Hrtánek, Ivo Harák nebo Stanislava Schupplerová (autoři následujících textů) poukazují na kvality či přínos děl, která zůstala ve stínu pomyslných stupňů vítězů a pokoušejí se rovněž nalézt odpovědi na otázky, proč ten který knižní titul nebyl či nemohl být oceněn. Nejzřetelnější je u nich přitom snaha prezentovat důvody, proč tato díla oceněna být měla, respektive proč by jim čtenáři měli věnovat svůj zájem a pozornost.

Radek Malý připomíná, že v současné době jsou v literatuře pro děti a mládež preferována díla multimediální anebo konceptuální na úkor těch založených především na slovesné složce či tradičním vyprávění příběhu. Dokládá to na základě rezonance knihy *Pracháček* Olgy Stankovičové nebo románu *Kouř z komína* Petra Chudožilova.

V kapitolách Karla Střelce a Petra Hrtánka se zase odráží fakt, že v nejsledovanější kategorii cenového konglomerátu Magnesia Litera, tedy v kategorii prozaické, bylo vskutku více vážných adeptů na získání dotyčné Litery. Střelcova interpretační analýza je věnována románu *Straka na šibenici* Daniela Petra, Petr Hrtánek pak demonstruje, proč povídkový soubor Pavla Bušty nazvaný *Sigmundovy můry* letos figuroval nejen mezi nominanty na Literu za prózu, ale aspiroval také na Cenu Jiřího Ortena.

Ivo Harák věnuje svůj badatelský zájem především současné poezii, čemuž odpovídá také zaměření jeho příspěvku, v němž pléduje za patřičné přijetí básnické sbírky *Město je náš les* z autorské dílny Petra Krále. Tento básník evidentně prochází tvůrčí konjunkturou, jelikož i jeho následující sbírka *Kolem vejce* sklízí v naší publikaci uznání, tentokrát od Stanislavy Schupplerové. Ta si s nemalým uznáním všímá rovněž sbírek *Jinak, a jinam* a *Na písku*, jejichž autoři Pavel Rajchman a Jiří Tomášek i vydavatelé vědomě rezignují na marketingovou medializaci svých knižních artefaktů a soustředí se na jejich estetickou hodnotu.

Ne(d)ocenitelné

(Ke dvěma knihám pro děti, které se vymykají)

Literatura pro děti a mládež se i v roce 2015 nesla ve znamení tendencí, které pozorujeme už delší čas: příklon k výtvarnému projevu dominujícímu nad složkou slovesnou, věková neurčenost až neurčitelnost a také směřování ke konceptu; k myšlence, která bývá natolik silná, že sama o sobě pokrývá hlavní kvality díla. To je i důvod ocenění nejúspěšnější české dětské knihy z roku 2015, tedy knihy *Vynálezárium* autora Robina Krále, která oživuje klasické básnické útvary formou popisu vzniku různých vynálezů. *Vynálezárium* získalo v roce 2016 obě hlavní české ceny určené dětským knihám: Literu ve své kategorii soutěže Magnesia Litera a Zlatou stuhu v kategorii literatura faktu pro děti a mládež.

Zdá se však, že ubývá „obyčejných“ knih, tedy nadčasových knížek s příběhem, který malé čtenáře zaujme bez ohledu na to, jestli je daný autor či žánr zrovna v kurzu. Přesto právě během roku 2015 dvě pozoruhodné knihy z této kategorie „nadčasových“ vyšly – a paradoxně právě pro svou nadčasovost se vymkly regulím knižních a literárních soutěží, které se knihám pro děti a mládež

věnují. Jedná se o knihu *Pracháček* autorky Olgy Stankovičové a o román *Kouř z komína* Petra Chudožilova.

Obě tyto knihy se na pultech knihkupectví objevily na sklonku roku 2015 a obě mají hodnotu objevu. V případě knihy *Pracháček* se jedná o vydání nečekaně nalezeného rukopisu stejně tak nečekané autorky Olgy Stankovičové už ze sedmdesátých let, kniha *Kouř z komína* pak definitivně vrací do českého kontextu světoznámého autora knih (nejen) pro děti českého původu Petra Chudožilova. Pojďme si tedy obě knihy, o nichž lze uvažovat jako o významném vydavatelském činu, představit blíže.

Nakladatelství s názvem Pejdlova Rosička¹ zatím nemá příliš vyhraněný ediční plán a *Pracháček* s podtitulem *Velké dobrodružství se zlatou žábou* z něj jednoznačně vyčnívá. Je jediným literárním dílem své autorky, manželky básníka a kritika Andreje Stankoviče, knihovnice a disidentky Olgy Stankovičové (1945–2011). O existenci rukopisu se vědělo, dokonce z něj vyšla ukáзка v proslulém samizdatovém sborníku *Čert má kopyto* (1986), ale skromnost autorky jeho kompletnímu zveřejnění v samizdatu či po roce 1989, kdy pracovala jako tajemnice Výboru dobré vůle Olgy Havlové, zabránila.

Pracháček obsahuje pozoruhodné paratexty: věnován je čtyřem ženám „za BRR“. A jedna z těchto žen, disidentka Petruška Šustrová, v doslovu rozkrývá nejen pozadí vzniku této knihy, ale především onu záhadnou zkratku z dedikace. Zkratka „BRR“ je v jejím epilogu dešifrovaná jako „brakový román“ a těsně souvisí s činností disidentské Svěpomocné lidové knihovny zvané

---

1 Pojmenované podle visky u Jindřichova Hradce.

kvůli svému umístění ve sklepní místnosti bytu Stankovičových Hrobka. Knihovnu provozovalo volné společenství přátel brakové literatury, které tvořilo svérázný protipól seriózní intelektuální činnosti českého disentu.

Už z poselství doslovu je zřejmé, že nejde primárně o knížku určenou současným dětem. Dokonce i ohlasy v médiích se nezabývaly příběhem samotným, ale spíš buď právě méně známou tváří disentu, nebo ilustracemi ke knize. Ty totiž rozhodně stojí za zmínku: *Pracháčka* jako svou první knižní realizaci ilustroval mladý animátor Jakub Kouřil, mj. finalista studentských Oscarů. Příběh *Pracháčka* je, zdá se, v dnešní době podobný outsider jako hlavní hrdina zrozený z chomáček prachu na prosluněné půdě. Příběh lyrický, něžný a oplývající slovy, která dnes už nepoužívají ani dospělí. Atmosférou až nonsensovou může místy připomenout *Alenku v říši divů*. A je škoda místy nedůsledné redakční práce: např. už v mottu chybí čárky u věty vedlejší.

Petr Chudožilov (1943) je českým čtenářům znám hlavně jako publicista. Od své vynucené emigrace roku 1982 do Švýcarska se však v německojazyčném prostředí prosadil jako úspěšný autor knih pro děti, jehož tvorba je přeložena do řady evropských jazyků. Jedna z jeho pohádek dokonce roku 1993 získala Evropskou cenu za nejlepší německy psanou pohádku. Není to paradox: Petr Chudožilov patří k těm českým autorům, kteří dokázali změnit jazykový kód a od počátku devadesátých let píše své pohádky i v němčině.

Chudožilova tvorba pro dětského čtenáře je v českém prostředí stále ještě málo známá. Roku 1990 vyšla sice pohádková knížka *Na velrybě*, ale poněkud se ztratila v záplavě popřevratových titulů. Roku 1998 pak opět bez výraznější recepce vyšlo vyprávě-

ní pro děti s názvem *Balada o Bobíkovi aneb Pacient dr. Gordona*. A až roku 2013 vyšel soubor pohádkových příběhů s názvem *Příliš mnoho andělů*. Ten byl ilustrován mladou slovenskou výtvarnicí Zuzanou Bočkayovou Brunckovou – stejně jako aktuální počín *Kouř z komína*. To může být trochu s podivem, neboť v zahraničí knížka vyšla s ilustracemi jiného pozoruhodného (avšak do Čech se navrátilivšího) emigranta, ilustrátora Jindry Čapka.

Román *Kouř z komína* byl ještě napsán česky – v rozporu s poněkud matoucí ediční poznámkou, která mluví o „autorovi původního německého textu“. A aby zmatků nebylo málo, německý název knihy je *Die Reise in den Sternenhimmel*, tedy *Cesta do hvězdného nebe* – a pod tímto titulem byla anoncována v knize předchozí. Sám autor spletitou cestou geneze románu provází v úvodu knihy, kde se dovídáme o symboličnosti kouře a jeho závažnosti pro tuto knihu. Přívlastek „pohádkový“ se pro tento román vlastně moc nehodí – snad by bylo více na místě použít adjektivum „fantastický“. Inspirací autorovi pro stěžejní postavu odmítající připustit smrt svého manžela byla skutečná postava staré ženy, sudetské Němky. A že autorovu fascinaci cirkusovým prostředím lze vypožorovat už v předchozí knize *Příliš mnoho andělů* (2013), avšak zde vylíčena s nevídanou melancholií. Poezie mísí se s archetypy, závrať z výšek s laskáním slov, způsobem v české příběhové próze pro děti nevídaným.

Obě ty knihy mají něco společného: přicházejí z ještě ne příliš dávné minulosti, kdy příběhy pro děti plynuly zvolna a vyžadovaly čtenářovu soustředěnost. Pravděpodobně se nedočkají masové obliby současných dětí, ale jejich vydání je jak záslužným počinem, tak obohacením kontextu současné české literatury pro

děti, která staví především na výtvarné složce. Bohužel je však spojuje i to, že v důsledku těchto skutečností pravděpodobně uniknou hledáčkům literárních cen, neboť se jejich současným měřítkům vymykají.

Radek Malý

Prameny

- CHUDOŽILOV, Petr
2015 *Kouř z komína* (Praha: Albatros)
- KRÁL, Robin
2015 *Vynálezárium* (Praha: Běžíliška)
- STANKOVIČOVÁ, Olga
2015 *Pracháček* (Praha: Pejdlova Rosička)
- VESELÁ, Jana (ed.)
1986 *Čert má kopyto* (Praha: edice JUST)

Literatura

- HUTAŘOVÁ, Iva – HANZOVÁ, Marie
2003 *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež* (Praha: Ústav pro informace a vzdělávání)
- MALÝ, Radek
2015 „Jak se v Česku cení dětská kniha“; in Lubomír Machala – Aneta Damborská (edd.): *Cenová bilance 2014* (Olomouc: VUP), s. 21–28
- ŠUBRTOVÁ, Milena
2011 „Aktuální tendence v současné české literatuře pro děti a mládež“; *Pandora*, č. 22–23, s. 103–112
- TUREČKOVÁ, Marcela (ed.)
2015 *Zpráva o českém knižním trhu 2013/2014* (Praha: SČKN)

Osudová periferie

(Poznámky ke knize *Straka na šibenici* Daniela Petra)

Román *Straka na šibenici* (2015) Daniela Petra byl jedním ze šestice děl, která se ucházela o cenu Magnesia Litera 2016 v nejsledovanější, tedy prozaické kategorii. Již samotné dílčí postřehy recenzentů z nedávné doby nevyznívají pro román jednoznačně, tu je kritikou kupříkladu chváleno, že „autorovo dílo [...] neleží na stylistické sebestřednosti“ (JANČÍK 2015), tu zase konstatováno, že „Daniela Petra je pak možné typově přiřadit k autorům, kterým dělá potíže potlačit vlastní ego“ (MELICHAR 2016). Námi ve zkratce ilustrované ambivalentní přijetí knihy však poměrně přesně ukazuje na jeho klíčový, charakteristický znak – rozpolcenost a roztržštěnost jak tematickou, tak stylovou.

Časové ukotvení děje *Straky na šibenici* vychází z života ústřední postavy a vypravěče, Tomáše Oboleckého – příběh tak začíná retrospektivním pohledem do období jeho dětství za normalizace a završuje se v době současné. V prvních dvou oddílech knihy se vypravěč, poznamenaný neobvykle vyvinutou pamětí, útržkovitě vrací k zásadním momentům dětství a dospívání. Li-

mitem jeho životního prostoru a zrání je zejména zpočátku postava podivínského otce, „zapáchajícího trhana trávícího většinu dne na gauči“ (PETR 2015: 46), silného alkoholika v invalidním důchodu, který Tomáše střídavě ignoruje a střídavě neúspěšně vychovává. Záhadně zmizelou matku posléze Tomášovi nahrazuje nová otcova přítelkyně, žena bojující s rakovinou, s jejíž dcerou Jitkou mladík naváže první milostný vztah.

Již od počátku je tedy zřetelné, že kniha je románem takřka balabánovských antihrdinů existenciálního tápání a hledání (což se potvrzuje až do konce s dalšími postavami – Aničkou, Jitčinou dcerou, kterou si Tomáš později osvojuje; Světlanou, která přichází při sebevražedném atentátu na Blízském východě o ruku a dalšími). Svět těchto postav rozkrývá čtenáři nepřeborné množství témat a motivů, z nichž mnohé jsou dobově vázané (normalizační bonzácká atmosféra maloměsta nebo lobbistické machinace v pražské politice, ztělesněné jmény Marka Dalíka a Romana Janouška), jiné veskrze univerzální a všeobecně platné (neochota a arogance zdravotnického personálu, otázka odpovědnosti za příbuzné, alkoholismus). V této souvislosti je potřeba konstatovat, že autorem zvolené široké spektrum témat však naráží na úskalí rozsahu textu. Vypravěč tak mnohdy sklouzává k jisté povrchnosti, s níž nové téma otevře, aby jej vzápětí rychle opustil; tento narativní postup sice vyvolává silný dějový spád, na který ovšem doplácí řada kapitol příliš enumeračním charakterem. Čtivost pak prohlubuje tajemný a nevyřčený objev mezi harampádím na půdě domu Tomášova otce a průběžná linie narážek na něj, ovšem z dosavadního kontextu a náznaků je obsah nálezu i pro běžného čtenáře snadno předpokládatelný a jednoznačně se potvrdí v závěru románu.

Paralelně k četnosti a fragmentárnosti témat a motivů se v románu vyskytují bezpočetné aluze na jiná umělecká díla. Intertextuální význam má přitom již samotný titul knihy – *Straka na šibenici* je název obrazu Pietera Bruegela, jehož motiv tvoří i určitý rámeček příběhu. Účelné využití tohoto odkazu však již nepokračuje v případě dalších intertextových prvků. V různých souvislostech jsou tak namátkově zmiňována díla či citáty z děl Petry Hůlové, Emila Hakla, Karla Škréty, Kodžiho Suzukiho, Jindřicha Štyrského, Michela Houellebecqa, Umberta Eca a mnoha dalších. Obdobně precizně a poučeně vypravěč zmiňuje lékařské a psychologické teorie, včetně jejich tvůrců. Pravděpodobný původní záměr aplikovat postmoderní styl tak ústí v explicitní exhibici znalostí autora a intertextuální přetíženost textu. Nelze ovšem nepřipustit také odlišnou interpretaci – vezmeme-li v úvahu, že Petr počítá se čtenářem, který dokáže dešifrovat významovou a intertextuální přetíženost jako záměrnou hru a de facto parodii na žánr postmoderního románu (v této souvislosti připomeňme, že autor v úvodu označuje knihu jako apokryf).

I přes zmíněnou polytematičnost *Straky na šibenici* lze za jedno z nejzásadnějších témat románu označit především prostor periferie a jeho paměť. Město Jiříkov, které je domovem vypravěče, symbolizuje prostor Sudet; navíc se jedná o město ležící na samotné hranici státu. Daniel Petr tak s určitým zpožděním vstupuje do širokého proudu české literatury, reflektujícího toto specifické území s vrstevnatou pamětí. Podobně jako v dalších periferních prostorech zde převažuje diskontinuita a kromě paměti především zapomínání, ztráta vědomí souvislosti. Tyto procesy jsou nezbytně prostorově ukotveny, paměť minulých obyvatel

regionu se promítá do jednotlivých míst, neboť, jak připomíná Assmann, „paměť potřebuje místa, má tendenci přejít do prostoru“ (ASSMANN 2001: 39). Oním materiálním aspektem paměti bývají tradičně posvátná místa, chrámy, reprezentativní budovy či pomníky; zde paměť a vztahy s předchozími obyvateli místa zprostředkovávají především drobné předměty, chátrající objekty a domy či pomístní a místní názvy.

Tuto skutečnost Tomášovi v románu zdůrazňuje starý přeluhující lékař Klíma, když pozoruje starobylou zeď z okna své ordinace:

„Naši předkové nestavěli zdi z kamene proto, aby se ubránili machometánům. [...] Chtěli, aby to, co po nich zůstane, přežilo jejich potomky. [...] Nás, rozumíš tomu? Když jsem sem v pětáctýřicátém přišel, vypadala ta zeď úplně stejně. Vod té doby se na ni dívám každéj den a můžu ti říct, že i když z ní sem tam vodpadne voblázek, pořád tu stojí,“ (PETR 2015: 126–127).

Svědectvím poválečných odsunů původního obyvatelstva a jejich předchozího života v tomto případě zůstávají zejména domy se zanechanými věcmi denní potřeby a odloženými předměty na půdách, které přecházejí do užívání nových obyvatel z vnitrozemí. Funkce objektů nalezených po německém obyvatelstvu se s rostoucím časem od války ovšem proměňuje; stávají se z nich relikvie, získávající svou nematerialistickou hodnotu, zde slouží jako základ „domácího muzea“ Jiříkova – „Zavedl mě do místnosti s nízkým klenutým stropem plné harampádí. Ob-

jevil jsem ruční mandl se zadřenými ozubenými koly, gramofon na kliku, jemuž chyběla klika, psací stroj s rozepsanou vyhláškou v němčině [...]“ (TAMTÉŽ: 226). Časový odstup tedy zvýrazňuje paměťovou hodnotu materie a umožňuje vytváření vztahu člověka k minulosti, již sám neprožil.

Kromě těchto předmětů má v konstruování paměti místa významnou roli také dům, představující nejen základní archetypální figuru, nýbrž i komplexní a sjednocující prvek paměti místa. Motiv domu jako obecného nositele paměti se jeví být v současné české literatuře velmi produktivní, nezáleží přitom, zda jde o stavbu vesnickou (srov. povídku – „kroniku“ „Vesnickej román“ Jiřího Hájíčka ze souboru *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku*, 2014), nebo městskou (sídlíštní panelový dům a jeho paměť v *Národní třídě*, 2013, Jaroslava Rudiše). Průkopník v oblasti paměťových studií Halbwasch poukazuje rovněž na to, že i samotná struktura města, rozmístění staveb, ovlivňuje utváření kolektivní paměti (srov. ŠUBRT – MASLOWSKI – LEHMAN 2014: 20); v případě prostoru Jiříkova je tato struktura dána mizením města, zánikem původního uspořádání, o němž lze najít svědectví pouze v kronikách: „Ve městě působilo čtyřicet továrníků, dvě stě šedesát živnostníků a dvacet obchodníků. Jiříkov měl vlastní chudobinec starající se o sto osmdesát chudých a provozoval lázně“ (PETR 2015: 227).

V centru děje *Straky na šibenici* je pak dům Tomášova otce, v němž vyrůstal a do něhož se v samotném závěru vrací se svou adoptovanou dcerou. Proměna, během níž se z chátrající stavby stává uklizený a opravený dům, tvoří paralelu k Tomášovu životu – návrat na místo dřívějších strachu, běsů a hrůzného nálezu těla vlastní matky má takřka podobu iniciačního kro-

ku k nové životní perspektivě a k nalezení smyslu svého života. A přesto – toto východisko je ihned zpochybněno posledními myšlenkami ústřední postavy: „Shodil jsem ze sebe Jáchymovy hadry a lehl si na gauč. Tady otec strávil polovinu života. U mě to nebude jinak“ (TAMTÉŽ: 263).

Příznačná je zde tedy Tomášova oscilace mezi aktivitou a snažením na jedné straně, na straně druhé pasivitou, odevzdávaností a vědomím osudovosti. Aktivitu a změnu do jeho života přináší jednání jiných, nikoliv iniciativa jeho samotného. Nevyhnutelně působí i alkoholismus, s nímž bojuje Tomášův otec a on sám jej ve svém případě přijímá jako danost, se kterou je potřeba žít a fungovat. Naturalistická předurčenost je ilustrována zděděnými předpoklady abúzu: „Odsoudili jsme sami sebe k hypertenzi, jícnovým varixům, jaterní cirhóze a dilatační kardiomyopatii, protože jsme stejně jako naši rodiče nedokázali vláčet své kříže na Golgotu střízliví“ (TAMTÉŽ: 181). Jediným výrazným aktivním činem, záchranou malého chlapečka (ne náhodou pojmenovaného také jako Tomáš) ze zavalené chodby v závěru románu, si získává respekt obyvatel maloměsta; především se však tímto aktem částečně vyrovnává s traumaty svého dětství.

Deterministická linie příběhu však ze *Straky na šibenici* nečiní román kompletně pesimistický. Východiska člověka z problematického socioekonomického prostředí (byť talentovaného a inteligentního) zde existují, ostatně vyznění konce knihy se pohybuje mezi happy endem a jistým katarzním smířením vnitřním i mezilidským. Vážný tón osudově se sunoucího děje také rozměňují drobné, účelně ironické pasáže: „Nebylo tam sice téměř žádné místo kvůli věšáku na sušení prádla plného Milánkova oblečení, na druhou

stranu jsem si alespoň mohl spravit náladu tím, že jsem mu nedopalkem přepálil gumu u boxerek“ (TAMTĚŽ: 215). Či jinde: „Tady čtu, že každý čtvrtek kupujete množství rumu, které by běžnému spotřebiteli stačilo na rok dopředu.“ „Peču z něj vánoční cukroví.“ „V dubnu?“ „Dělám si ho do zásoby“ (TAMTĚŽ: 23–24).

Zmiňujeme-li v tomto ohledu účelnost, lze tuto charakteristiku vztáhnout na celou knihu. Zvolené motivy a paralely prostoru a životního osudu jsou ve vztahu k tematizované oblasti Sudet (ale i dalších dílech reflektujících periferní místa a jejich paměť) již značně ustálené; autor je řemeslně dovedně využívá, ovšem nabízí se otázka, zda námět dokáže inovovat a posunout mimo již zavedené literární stereotypy, nebo se jedná spíše o epigonství, využívající „módního“ zájmu o tento prostor a jeho minulost. I přes stylovou rozdílnost se nabízí srovnání například s Rudišovou *Národní třídou* – obě díla spojuje klíčový periferní prostor osudového charakteru, v obou knihách má hlavní postava otce alkoholika a sama začínající problémy s pitím. U Rudiše i Petra se akcentují celospolečenské a politické otázky i konkrétní dějinné události. A pozoruhodnou podobnost najdeme i u incipitu; zatímco začátek první kapitoly *Straky na šibenici* je uvozen graficky oddělenou větou „Adolf Hitler má rád děti“ (TAMTĚŽ: 11), první kapitola *Národní třídy* začíná slovy: „Adolf Hitler mi zachránil život“ (RUDIŠ 2013: 7).

Aktualizačním specifickým *Straky na šibenici* je samotná hypertrofovaná paměť hlavní postavy a rovněž její studijní a vědecká kariéra, zaměřená na archivnictví. Snad s ohledem na tuto Tomášovu vlastnost se text noří do banálních detailů, jindy se zase snaží postihnout aktuální a společensky poptávané kauzy (politika,

korupce apod.). Mnoho podstatného je vyjádřeno v symbolické rovině, přičemž symboly zůstávají tradiční – půda domu jakožto tajemný, strašidelný prostor; sestup do podzemní chodby reprezentující vstup do vlastního nitra. Ve výsledku tyto marginálie narušují zajímavý námět vztahu talentovaného dítěte a bizarního otce, či spíše podstatné téma všeobecně platných otázek po možnostech vůle a limitech předurčenosti.

Karel Střelec

Prameny

PETR, Daniel
2015 *Straka na šibenici* (Brno: Host)

RUDIŠ, Jaroslav
2013 *Národní třída* (Praha: Labyrint)

Literatura

ASSMANN, Jan
2001 *Kultura a paměť* (Praha: Prostor)

JANČÍK, Marek
2015 „Straka na šibenici: Dráždivá role symbolů“; *Kulturissimo.cz*,
<http://www.kulturissimo.cz/?straka-na-sibenici-daniel-petr-roman-nakladatelstvi-host-recenze&detail=3407> [přístup 1. 4. 2016]

MELICHAR, Dominik
2016 „Straka, zlodějka kuriozit“; *H7O.cz*,
<http://www.h7o.cz/straka-zlodějka-kuriozit/> [přístup 1. 4. 2016]

ŠUBRT, Jiří – MASŁOWSKI, Nicolas – LEHMAN, Štěpánka
2014 „Maurice Halbwach, koncept rámců paměti a kolektivní paměti“; in MASŁOWSKI, Nicolas – ŠUBRT, Jiří (edd.): *Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám* (Praha: Karolinum)

„Psychické fraktury“ v povídkách Pavla Bušty

(nad knihou *Sigmundovy můry*)

Vím, na to nemám, jsem příliš slabá nátura.

Popadnu kufry

s nálepkou **Psychická fraktura...**

Pavel Bušta: „Dvojtváří (naším světem)“

Povídkový soubor Pavla Bušty s názvem *Sigmundovy můry* (2015) letos aspiroval hned na dvě významné tuzemské literární ceny: na Cenu Jiřího Ortena a cenu Litera za prózu. Ani jedna z uvedených nominací se sice nakonec ve finální úspěch neproměnila, avšak mohu snad prozradit (coby už nyní bývalý porotce), že právě Buštova kniha byla v diskusích „prozaické“ poroty Magnesie Litery skloňována jako jeden z vážných kandidátů na prvenství ve své kategorii. Jmenovaný autor přitom debutoval teprve před pěti lety, a to knihou povídek *Expres Praha Radotín* (s podtitulem *Adolescentovy zápisky*), v nichž osobitým, nenostalgickým a lehce

sebeironickým způsobem zachytil – zřejmě autobiografické – momentky ze života současných dospívajících (ukazuje se ovšem, že první zkušenosti s alkoholem, první erotické zážitky apod. jsou ve svém průběhu i vyznění v podstatě nadčasové, univerzální). V roce 2013 pak Bušta vydal sbírku básní *Dvojtváří*, jejíž poetika v jedné z převažujících poloh připomene nejspíše básně J. H. Krchovského, jak postřehl například už Jakub Chrobák, který též druhou polohu Buštovy poezie ve svém komentáři charakterizuje jako nikoli nezajímavé autorovo hledání vlastního a původnějšího výrazu (srov. CHROBÁK 2014: 100). Zdá se, že se Buštovi daří adekvátní výraz – v němž základní tón udává sarkasmus, despekt a ironie podtržená akcentem výrazných point – přesvědčivěji nacházet až ve třetí, byť tentokrát opět prozaické knize.

Sigmundovy můry jsou koláží¹ čtrnácti dějově samostatných, fabulačně nesouvisejících a žánrově pestrých povídek. Společné je jim ovšem tematické směřování, předznamenané titulem a potvrzené hned vstupní povídkou „Sezení“, líčící netradiční průběh terapeutické seance v ústavu pro duševně nemocné. Také v dalších povídkách se hrdiny či přesněji antihrdiny stávají lidé stížení různými „psychickými frakturami“, tedy různí pošukové, sociopati, úchylové, výstředníci, podivíni – například žena v mučivém zajetí vlezlé písně, zakomplexovaný mladý pseudonácek, dále třeba sběratelka záchodkových nápisů a její stalker nebo sexuální loudil hledající v pražských ulicích vysněnou nymfu. Bylo by přitom možné uvažovat o jisté tematické provázanosti celé Buštovy tvorby: už

---

1 Taková kompozice má své vyjádření i v netextové složce knihy – její obálka a obrazový doprovod povídek tvoří Buštovy originální koláže.

jeho připomenutá první povídková kolekce je otevřena tragikomickým příběhem o exhibujícím travestitovi (povídka „Květinový úchyl“), název básnické sbírky *Dvojtvoří* lze pak vyložit mj. jako celkem průhlednou metaforu schizofrenního stavu. Motivy vyšinutosti, rozdvojenosti, pomatenosti, podivínství, různých deviací a nezvyklých perverzních libůstek se v Buštových povídkách téměř vždy kombinují s momentem situační hry, chvilkového předstírání, dočasného převleku, záměny rolí nebo identity hrdinů. Je nasnadě, že takové hry skrývají pro své aktéry nemalá nebezpečí. Často se totiž vymknou zpod kontroly, pravidla přestanou fungovat, respektive začnou fungovat pravidla jiná, hra přesáhne fyzický i mentální prostor, jenž jí byl původně vyhrazen, dokonce se nejednou stane, že se režisér a tvůrce takové hry promění v jednu z napadených a případně též obětovaných figur. V Buštových povídkách se pak výsledkem nejčastěji stává nezamýšlená trapnost, bezděky groteskní patálie či neočekávané prozření, ovšem ne ve smyslu známého „kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe“, nýbrž spíše ve smyslu aktualizovaného „kdo se směje naposled, ten se směje škodolibě“. Arogantní a despotický majitel firmy, prezentující se navenek jako „pohodový šéf“, se tak na oslavě svých narozenin převleče za zvíře, na které si podřízení mohou v rámci povinné legračního, ve skutečnosti ovšem bizarního teambuildingu vystřelit z paintballové zbraně – tuto možnost nakonec vážně a cíleně využije pouze pomstychtivá manželka, která všechny překvapí velmi přesnou, a tedy v důsledcích velmi bolestivou a pokořující muškou (povídka „Dvanáctěrákovy pětačtyřicátiny“). Jindy se starý voyeur nechá zlákat jednou z pozorovaných dívek k sadomasochistickému dostaveníčku, které ovšem mazaná slečna promění v pokořující

pomstu: spoutaný slídlil je nahý předveden svým dřívějším obětí, aby si v náhlém poznání uvědomil, že se v potupném posměchu dívek vlastně ozývá výsměch jeho mrtvé matky, která nemilovanému synu přiřkla osud věčně poníženého slabocha (povídka „Volavka v síti“). Hned v první povídce (zminěné „Sezení“) chce psychiatr ukázat neustále rebelujícího pacienta pomocí známé hry na „já jsem ty a ty jsi já“, leč nakonec se ukáže, že onen pacient je vynikající pozorovatel a zároveň obratný manipulátor, takže je lekce nakonec udělena bezmocnému psychiatrovi.

Buštovy povídky svou tematickou orientací a groteskním naladěním připomenou vlnu divácky vděčných a jednu dobu i kritikou dosti oceňovaných českých filmů o různých outsidersch a podivínech,² v oblasti beletrie se pak Buštovy povídky námětově podobají souboru povídek Jana Křesadla *Slepá bohyně* z roku 1991.³ Křesadlo v něm představuje nejroztodivnější, místy až neuvěřitelné sexuální aberace, které ovšem měly, jak autor sám tvrdí, svůj autentický předobraz v jeho klinické praxi (KŘESADLO 2006: 10). V Křesadlově pojetí přitom motivy nenormality dostávají nejednou až metafyzický rozměr, stávají se východiskem pro tázání se po existenci a pohnutkách toho, jenž vezdejší svět se všemi jeho bizarnostmi a obskurnostmi stvořil. Kupříkladu epilog povídky „Rikitan“ tvoří pochybovačné apostrofy adresované Nejvyššímu, jejichž autorem je soudní lékař zabývající se hrůzným případem pedofilního sadisty (TAMTÉŽ: 61–62).

2 Za všechny lze připomenout například film Petra Zelenky *Knoflíkáři* z roku 1997.

3 O patnáct let později vyšel tento soubor v rozšířené verzi pod názvem *Slepá bohyně a jiné příběhy*.

Takový vertikální přesah sice povídky *Sigmundových mŕ* nemají, jejich autor zůstává takřkajíc „nohama na zemi“, nicméně ani jeho texty se neomezují na jednorozměrný formát banálních situačních scének. Bušta se nenápadně, podprahově pohybuje spíše v oblasti společenské satiry, jež si bere na paškál zejména současnou pokřivenost zdánlivě standardních mezilidských vztahů a posuny hodnotových kritérií. Východiskem je mu přitom pojetí abnormality coby nedodržování vzorců chování, jež jako „normu“ akceptuje a sdílí většinová společnost. V tomto smyslu je nenormalita, respektive její konvencionalizovaný opak nenápadně, s lehce ironickým úsměškem relativizována, zpochybňována. Nad příběhy se tak vznáší několik otázek (byť nevyčtených explicitně): Co když je tzv. normální chování jen iluzorním konstruktem, jemuž podléháme z pohodlnosti, ze setrvačnosti, případně žijeme v bludu, do něhož jsme se nechali vmanipulovat? Tuto možnost koneckonců naznačuje antiutopická povídka „Poslední mohykán“, jež pojednává o „obrazkovém“ světě, v němž je naprostá většina obyvatelstva debilizována a paralyzována nekonečným televizními seriály – jak se nakonec ukazuje, v takovém světě je i fantomatický rebel jen manipulovanou hračkou v rukou cynických vládců. A nad Buštovými texty se mohou vynořovat další pochybnosti: co když není nenormální chování projevem nemoci, ale spíše realitou jiného druhu, která se do našich životů vlamuje prostřednictvím mechanismů, s nimiž si současná lékařská věda zkrátka neví příliš rady?⁴ Bušta

---

4 Jen na okraj poznamenávám, že zmíněný Jan Křesadlo, povoláním klinický psycholog, uvažoval o analogii mezi sexuálními deviacemi a poruchami počítačů (např. KŘESADLO 2006: 10); nakolik a zda vůbec se tato Křesadlova myšlenka v současné psychologii ujala, však vůbec netuším.

tak jako by se svými povídkami postranně a podprahově posmíval právě oboru, který v dějinách své klinické praxe vyzkoušel lecjakou módní, ovšem – jak se posléze ukázalo – stejně nepříliš funkční metodu (zřejmě jen bytostný cynik by oponoval, že třeba taková lobotomie vlastně ve svých důsledcích úspěšná docela je). Skepse vůči psychologickým a psychiatrickým přístupům je ostatně v některých Buštových povídkách latentně přítomna (například povídka „Sezení“ ironicky odkrývá relativitu rozdílu mezi psychiatrem a jeho pacienty), a někdy je dokonce vyřčena „nahlas“, například v povídce „Boj“: „[...] Freuda dnes půlka lidí v oboru považuje za megalomanského bludaře, v jehož světě prší z nebe pohlavní orgány“ (BUŠTA 2015: 28).

Každopádně Bušta nemá ambici prostřednictvím svých povídek na výše uvedené otázky odpovídat, jeho vypravěči ani postavy nekážou, nepřednášejí, nemoralizují, pouze nás svým jednáním lehce popichují, provokují, přičemž je evidentní, že autor k nenormálním či „nenormálním“ hrdinům cítí spíše sympatie než cokoliv jiného. Bylo by ovšem chybou ztotožňovat autorovy sympatie s patetickým soucitem, laciným sentimentem: základními tóny povídek jsou stále ironie, hořký paradox a černý humor. Například chlapecká zkouška odvahy u nalezeného oběšence neplánovaně vyústí v infarkt jiného člověka, což ovšem vůbec nevyznívá jako fatální tragédie, nýbrž jako toponymická groteska: mrtvolou obou mužů jsou totiž shodou okolností posléze nalezeny ležící na sobě, takže se pro ono místo vžije pojmenování U dvou milenců. Vypravěč cynický vtíp lidové tvořivosti ještě nakonec podtrhuje: „A konečně – proč vlastně ne? Vždyť první tomu druhému skutečně zlomil srdce“ (TAMMTÉŽ: 107). Bušta své povídky často

pointuje také situačně, přičemž rafinovaně pracuje s několika-násobně zklamanými očekáváními čtenáře: například v povídce „Damien a Zdislav“ zakoupí poněkud nedůvtipný obdivovatel nacistu na bleším trhu obraz, o němž mu prodejce namluví, že jde o krajinomalbu, jejímž autorem je Adolf Hitler. Posléze se ovšem mladý radikál setkává s vychytralým kunsthistorikem, který mu vysvětlí, že ve skutečnosti jde o plátno málo známého malíře, navíc homosexuálního žida. Rozzuřený nácek obraz vyhodí – a bere si jej s radostí onen zlomyslný kunsthistorik, který se těší, jak díky movitým sběratelům zbohatne, neboť ví, že právě snadno získal autentické Vůdcovo dílo.

Buštovy povídky jsou psány jazykem neokázalým, nesebestředným, nehrají si na „velkou“ literaturu, není jim vlastní formální pozérství, intelektuální zahledění se do sebe sama. To ovšem neznamená, že by byl Buštův výraz primitivní; naopak, jde o zručně napsané texty, jen tu a tam (ale snad právě proto působivěji) okořeněné neotřelou obrazností: „Pecháček (respektive pan Chesterton!) zůstával zaseknut v betonové směsi dětské logiky a nebezpečně dospělé inteligence jako obzvláště nerudná, ustavičně brblající dopravní značka. A co bylo nejhorší, ostatní pacienti měli občas tendenci odbočovat podle něho do protisměru“ (TAMTĚŽ: 10). Vytknout lze ale autorovi některé repliky, které někdy postavám do úst zrovna nepadnou. Bylo by možné například pochybovat, že by jedenáctiletý chlapec použil v současnosti jako kletbu málem již knižní „ksakru“ (něco mi říká, že by si „ve skutečnosti“ nejspíš vystačil s jednoduchým *kurva*). Takové stylistické drobnosti ovšem nijak zásadně neznehodnocují to, co bychom na celku Buštových povídek měli oceňovat především –

snahu a též schopnost dovést příběh k překvapujícímu vyústění a také (svérázný) smysl pro humor, kterého je jinak v současné české próze spíše poskrovnu.⁵

Petr Hrtánek

Prameny

BUŠTA, Pavel

2011 *Expres Praha Radotín. Adolescentovy zápisky* (Praha: Mladá fronta)

BUŠTA, Pavel

2013 *Dvojitváří* (Praha: Aula)

BUŠTA, Pavel

2015 *Sigmundovy měry* (čtrnáct povídek) (Praha: Togga)

KŘESADLO, Jan

2006 *Slepá bohyně a jiné příběhy* (Praha: Jan Jandourek – Tartaros)

Literatura

CHROBÁK, Jakub

2014 „Úryvky z paměti“; *Host XXX*, č. 4, s. 99–100

---

5 Dovětek: cenu Litera za prózu za rok 2015 získala kniha Anny Bolavé *Do tmy* (2015), cenu Magnesia Litera – Kniha roku obdržel román Daniely Hodrové *Točité věty* (2015). Obě jmenovaná díla mají společné jedno: prakticky v nich není ani špetka humoru.

Pro pana Krále aneb Kniha, která nemohla vyhrát

(Literu za poezii)

Dlouhé a marné přemítání nad prvním řádkem studie jsem ukončil nahlédnutím do posuzované knihy: třeba v ní najdu inspiraci, klíč!?! Ale zaujal mne obrázek na straně 172; připomínající mi čas zastavený kdesi pod Vyšehradem nebo spíše v severočeském Varnsdorfu: čtveřice pánů obklopená pozdní modernou urbánní architekturou ledabyle mává vysoko nad jejich hlavami prolétající vzducholodi. Nicméně mne něco prosvítající zpod obrazu zneklidnilo natolik, že jsem si šeptem říkal: Teď už jenom chybí, aby je pilot medle pokropil kulometem, než shodí první bombu. Ku svému úžasu jsem si z pera básníkovy přečetl na protější straně následující komentář: „vypínají se tu mezi dvěma válkami / a nevidí jak málo chybí / aby do nich pilot pustil dávku / Netuší že je na chvíli chrání jen nuda“ (KRÁL 2014: 173) – abych objevil více než pouhou inspiraci, totiž: souznění. Jdoucí přes příkopy generační, přes vzhlížení k odlišným skupinám, směrům i poetikám, přes zkušenost životní a tvůrčí.

O to více mne mrzí, že název studie má v jednom skutečně pravdu: básnická sbírka Petra Krále vydaná v nakladatelství Fra pod mnohoslibným názvem *Město je náš les* (2014) v soutěži Magnesia Litera skutečně za rok 2015 Literu za poezii nezískala, protože vlastně ani získat nemohla. Bylo mi to natolik líto (dnes už snad mohu prozradit, že Petr Král patřil k mým favoritům), že jsem se rozhodl alespoň napsat, proč asi – a proč vlastně.

Při zběžném pohledu stejně jako při hlubším studiu by se mohlo zdáti, že například proto, neb knížka nespĺňuje podmínku snadného a bezpodmínečného přijetí širším publikem. Předpokládejme (a je to předpoklad zakládající se na osobní zkušenosti), že v porotách obdobných soutěží bývají porotci vybaveni rozličným vkusem, že ne každý z autorů jim musí konvenovat – a nejlépe bývá přijat takový, jehož hrany nejsou příliš naostřeny, takže v mysli těch méně pozorných nezanechávají široké jizvy nepochopení. Možná... Jak ovšem posléze vysvětlím, s nakolik vstřícným až nadšeným přijetím se setkal na obecné představy o tom, která má báseň vypadat, se věru málo ohlížející Jiří Dynka!?

Snad abych domněnky nahradil pravdou vlastních těžkostí a pochybností. Napadlo mne, že jsem si nad četbou vybavoval *Zvuky zvířátek*, tedy *Pet Sounds*. Jedno z prvních koncepčních alb populární hudby. Vyprodukováno v roce 1966 kalifornskými Beach Boys pod vedením Briana Wilsona. Ale možná bych měl (naslouchaje svému autorovi: „jazzmanům na desce jsem děkoval za každé sólo“, KRÁL 2014: 250) vzpomenout raději *Bitches Brew* (1970) Milesa Davise. Každopádně však musím zmínit, že opusy páně Královoy nebyvají shrnutím básní, u něž hlavní roli hrají náhoda a čas. Onen přírřer s díly hudebními je přesný alespoň v tom, že nám

říká, nakolik mohou věci – odlišné svým stylem, délkou, konečně i místem a dobou vzniku – prokomponovány tvůrčí osobností vytvářet systém vzájemných vazeb: v němž je význam každého z prvků dán předně umístěním v daném souboru/básni, následně však také tím, nakolik se s ním počítá v celku sbírky, nakolik (za jakých okolností) je znovu uveden do hry (jako když jiný nástroj v jiné větě či tónině opakuje týž nebo podobný motiv). Slovem *koncept* můžeme tedy v případě nejen této knihy Petra Krále¹ označovat souborné a jako takovýto soubor záměrně komponované umělecké dílo podložené zřetelným ideovým plánem; patrným mj. z komentářů interního autora obsažených v samotném textu. Tyto komentáře mohou na straně jedné nabízet klíč ku čtení a dešifrování („Jakým způsobem se město *zjevuje*, dává spatřit svou skrytou povahu a své vnitřní bytí?“, TAMTÉŽ: 7 – přičemž je Královu práci možno vnímat: „jako soubor jednotlivých básní a jako jedinou, byť přerývanou a vrstevnatou skladbu“ KRÁL 2014².), odkrývat a zdůrazňovat rozličné vrstvy, ale na druhé straně také tyto zvýrazňovat ironicky (co fackou obtažené obrysy tváře), ba dokonce je zastírat a pohřbívat (srov. TAMTÉŽ: 41).³ Dynamika takto vytvořeného systému je dána dvojím pohybem – soustředným a odstředivým – uskutečněným v rovině tematické výstavby, zvoleného stylu, rytmického učlenění textů a konečně také v rovině, řekněme, faktického bytí

---

1 ...ale například také jeho sbírky *Den* (2010).

2 Maje na paměti, jak důležitou je pro našeho básníka vyjadřovací přesnost, považují za bernou minci fakt, že užívá spojky z hlediska výrokové logiky značící: výrok je platný jenom tehdy, platí-li oba jeho členy (= budeme-li tedy knihu čísti obojím výše určeným způsobem).

3 „Mluvím abych vyvrátil co tvrdím jinde.“

realizovaného ve fikčních prostorách básně. Pokud bych měl použít jeden obraz za mnohé – tedy: „Zámořské parníky uvízly v kopřivách za humny“ (TAMTÉŽ: 35). Možná nejen proto, že v sobě spojuje pohled do dálky s ukotvením, uvíznutím cestou ku středu.⁴ „Zpátky k původnímu nic“ (TAMTÉŽ: 315). Dálku s předměstským dvorkem. Vědomý patos se stejně vědomou ironií. Realistické zpodobení (zámořského parníku; kopřiv za humny) v nad-reálném spojení, které však díky původním danostem nepozbývá přesnosti podání ani smyslu. Jen zdánlivé rozevlátí volného verše se spodním plánem zřetelně rozesazené rytmické osnovy⁵ (tvořené zde nejen daktylskou tendencí, ale také rozložením hláskové kvantity a kvality ve verši).

Stejně jako u výše jmenovaných hudebních opusů znamená onen *koncept* také v případě Královy sbírky jednotu v mnohosti,⁶ v níž jednotlivé stylové roviny stejně tak představují časové/vývojové fáze Králova psaní jako (ve svých zdrojích) objekty jeho zájmu překladatelského a esejistického.⁷ Zde by bylo na

---

4 Který může být tu prázdný (a tedy – pro někoho možná paradoxně – zakřivující prostor a nasávající hmotu), tu rozžhavený (a tudíž i vyvrhující).

5 Nad následující básnickou sbírkou Petra Krále uvažuje jeden z těch, kteří Královo *umění básnické* sledují už drahně let, o básnikově volném verši takto: „Časem právě v prozaické dikci můžeme odhalit jedno z kouzel Královy poezie, totiž báseň pojatou jako „esej“, jenž nepotřebuje hned „zpívat“, ale je především pokusem o vytvoření prostoru, v němž skutečnost a imaginativní myšlení budou mít dost ticha k vzájemné mezihře“ (ŠTOLBA 2016: 19).

6 Odmítám si však hrát na moudrého tam, kde jsem si původní domněnku ověřil v rozhovoru s pisatelem jednotlivých textů.

7 Zde upozorňuji na věru olbřímí soubor Královy kulturní publicistiky *Vlastizrady* (2015).

místě zmínit se nejen o surrealismu, ale také dadaismu; a pokud o surrealismu, tedy také o útvaru gregerií (zde vrostlých do básně jako trilobit do svého kamene – poznáš, ale bezzbytku nevyloupneš). O poezii gramatické – rozkrývající metodu a způsob svého vytvoření. Poezii, v níž má výrazný smysl také ono *jak* (je vystavěna). Poezii sebereflektivní. Leč také o tom, co si pro sebe pracovně nazývám *novou exaktností a věcností*: mezi jejichž představitelů z mladších autorů řadím například Josefa Straku. U něj se ovšem od reálného zpodobení věci, jevu, vjemu, vzpomínky či dění způsobem podání dostáváme k subverzi, průniku pod povrch, zření tajemství nad-reálného. Kdežto u Petra Krále se zdánlivě neobvyklé, nad-reálné ukazuje při bližším ohledání přesnějším, smysluplnějším i jímavějším než pouhý realistický záznam; ozvláštňený s naší jen věcnou zkušeností počítající obrazností. Právě na Králově psaní se ukazuje, že a jak nás tato zkušenost svádí k omylu, ne-pozornosti, předpojatému vnímání (nejen) poezie, myšlení, výkladu (...včetně slova básnického: kolik je v nás podvědomé a usilovné touhy po návratech k již známému podanému v ověřené, osahané podobě – ale pozor: takovéto porozumění bývá začasťe odíváním mladého těla do obnošených šatů, naléváním starého vína do nových měchů – jen místo „archivní“ si dosad' „za zenitem“).

Slova o jednotě v mnohosti bychom mohli rozšířit také na – snad si mohou dovoliti použít termín z oblasti, v níž se umění stýká s vědou – *raumplan* Královy sbírky. Na prostor stejně jako prostoru, v nichž se v ní nacházíme. A když už hovořím o prostoru, tímž vydechnutím dodávám: stejně duchovním jako fyzickém, stejně hmotě tam venku jako představě uvnitř vnímající a vnímatelny mysli.

Takže nikoli jen o prostoru, ale vlastně: časoprostoru. S dějinami danými tradicí i vzpomínkami, s budoucností načrtnutou poutí tvůrčí fantazie za přítomný obzor aktuálně prožívané chvíle.

Vizme opět onu dynamiku sílicí rozpory, jež znesnadňují sice pevné uchopení Královy poezie, které se však stávají součástí významodárného vztlaku panujícího ve verších (alespoň potud, pokud do nich umíme vstoupit bez předsudků a nakolik jsme při *realizaci* básnického díla vskutku *disponibilními*). O některých z protikladů jsme již hovořili, tedy zopakujme a rozvíňme: Otevřenost (směrem k možnostem svého čtení a výkladů) uměleckého díla stojí tu proti vědomé kompoziční sevřenosti (dané například esejizujícími prozaickým předznamenáním v úvodu – a Posledním tahákem / stejně vážně jako ironicky míněným souhrnem bazálních motivů sbírky / téměř v samém závěru). Věcnost proti *imaginativnímu myšlení*. Úcta k tradicím a hodnotám proti jejich subverzivnímu podání.⁸ Individuální prožitek proti mnohosti (z níž je tak těžké se v městském intravilánu vymanit) – leč i vedle potřeby sdílet (se) a sdělovat. Město jako entita proti městu jako dynamickému souhrnu rozličných entit. Město jako model či představa proti městům právě patřeným, prožívaným, představovaným a reflektovaným, pojmenovávaným (básnickým slovem: ba věci se mají tak, že se mi při interpretaci Králových textů do těchto promítaly mé vlastní zkušenosti s městem, městy⁹). Do jisté míry

8 Dovolte jeden příklad za mnohé: „Karel Čapek zvoní na Josefa / kočárky se řadí do kolon za tanky“ (KRÁL 2014: 301).

9 Do obrazu italských Benátek například jediná popelnice osamělá uprostřed liduprázdného dvorku nedaleko centra přeplněného turisty, hned vedle masou těl naprosto ucpané uličky: ticho vonělo vodou kanálů, čas se zastavil, film strnul ve fotografii.

tedy můžeme hovořit o básnickém cestopise; jehož autorem je, jak jsem si kdesi napsal: *městský chodec, milovník jazzu a gurmán*. Ovšem – jenom pokud si nepřipomeneme, že například Vladimír Novotný nazval Petra Krále jedním z *nejsečtějších a nejvzdělanějších našich básníků* (srov. NOVOTNÝ 2016). Inspirační zdroje procházejí totiž při svém využití sítím intelektu a tvůrčí fantazie, onoho *imaginativního myšlení*. Navíc se stávají součástí výkladu světa (onoho za okrajem papíru, tolikéž však světa kultury, umění literárního, individuálního fyzického či intelektuálního univerza) nachýleného k soumraku, odcházejícího světa stylové noblesy – obrůstaného a vytěšňovaného masem konzumu.

Petr Král však není ideolog a potenciální kritika není až tak cílena na látkové a inspirační zdroje jako ku čtenářovu aktivnímu prožitku existenciálních situací nastíněných básnickými obrazy.¹⁰ Už sám název sbírky nabízí zde nejednoznačný obraz města. Posledního útočiště? – Z nezbytí? Anebo volbou? Protože už jiného lesa není? Pro *nás* není? Opakuji, že na svého recipienta klade námi hodnocený autor nároky věru nemalé. Nenechává jej nikde vydechnouti. Nejen proto, že proměňuje způsob svého psaní. Nejen tehdy, když jej opakující se a variované motivy nutí ke *zpětnému* čtení. Vlastně pokaždé, když mu nabízí, jakým město mohlo a může být – o jaké že město může jít. S virtuozitou skalpelu

---

10 „Dějinný čas je zhusta k nerozeznání od roviny docela niterné, pozdní hodina světa se překrývá s připozdíváním privátním; uniknout vlastně není kam. [...] Sezóny, noc a dny, domov a cizina, zůstat – a ztratit se za obzorem a tam zhluboka vydechnout. Samota, a sdílení světa s blízkou duší. Králova poezie je plná těchto tichých poryvů od podstaty k podstatě, je jasné, že podstaty si směňují identity, živí se sebou navzájem“ (ŠTOLBA 2016: 19).

chirurgova (danou rozlehlostí slovní zásoby i schopností z této vybírat a spojovat slova zdánlivě odlehlá, při svém sepětí však nabízející mnohoznačnou přesnost). Láká-li městského chodce za obzorem „hedvábí dálky“ (KRÁL 2014: 10), nabízí se mu tak nejen něco tajuplně exotického a vzácného, ale možná také osahaného a kýčovitého, příliš do větru, příliš lehkého. Naopak „střepy nedopalků“ (TAMTÉŽ: 11) na dlažbě ulic mohou se opakovat až k zhnusení, dokonce až k ne-patrnosti, zároveň ale mohou i zazářit – odrazem nějakého vyššího světla. Koneckonců ve sbírce najdeme také příznaně máchovský (a tedy i *literární*) „třpyt spadlých hvězd“ (TAMTÉŽ: 241). Přestože „město v sobě dál skrývá / tajný městys“ (TAMTÉŽ: 178); máme pro sebe (možná co poslední maják na kraji *mare tenebrarum*): „Město aspoň co lampu / na kraji noci“ (TAMTÉŽ: 183).

Tato náročnost se násobí, půjde-li o hodnoty takříkajíc metafyzické. Jemná ironie a zpochybňování skrze básnický obraz jsou výzvou, vyprazdňované se dožaduje nového naplnění. Možná s tichým steskem za dobou, v níž věci měly ještě pevné kontury a slova přesný význam. Je-li město tu *Titanic*, tu *Pompeje* – básník si k tomu nahlas povzdechne: „Ale chtělo by to Řím!“ (TAMTÉŽ: 228). V čase, kdy Bůh je pro mnohé vyprázdňený pojem a „Eden je jméno hotelu“ (TAMTÉŽ: 267). Máme se tedy stát novými mesiáši? – „Občas k nám někdo zvednul hlavu jako by od nás / sám čekal poselství / než ji zase svěsil“ (TAMTÉŽ). Jistou naději možno snad spatřovat v aktivním bytí: ve slově i ve světě. Je-li tedy Bůh kdesi vzadu „s rozmazanou tvář“ (TAMTÉŽ: 37); nezbude, než aby každý jeden vykročil a zjistil, jaký – a zdali i pro mne. Nalezl přesné obrysy; bytí prázdného prostoru. Což

samozřejmě neplatí jenom v tomto případě. Vykočil!? – spíše by se slušelo říci: Krácel. Neboť u Krále se vždy setkáváme s množstvím situací, v nichž je zapotřebí poznovu ověřovat zdánlivě jednou provždy a definitivně zjištěné, vyslovené¹¹. Odvaha navrátit se třeba až „zpátky k původnímu nic“ (TAMTÉŽ: 315) bývá někdy tíživě bolestnou. Je jí však zapotřebí tehdy, pokud „sdílíme mlčení mezi muži“ (TAMTÉŽ: 318) i tehdy, jestliže se odhodláváme „útočit slovy na nehybnost světa“ (TAMTÉŽ: 297).

Důsaznost Králova psaní je prosta prvoplánové sdělnosti, agitativnosti básně. Jestliže se jeho poezii neodvažují nazvat neangažovanou, tedy proto, že je vskutku a vpravdě implicitně proslovenou výzvou k vnitřní proměně tvůrce (tedy i jejího vnímatele / spolutvůrce). Sekularizovanou obdobou toho, co – například u Pavlova pádu z koně cestou do Damašku – bylo nazýváno termínem metanoia. Přestože – pokud přijmeme Boží nepřítomnost – může zjištění: „Město je náš les někdo nás v něm hledá;“ (TAMTÉŽ: 127) znít stejně tajuplně, zlověstně jako nadějeplně. Nicméně prozření nebo naděje se nedoběříme prvoplánově bezprostředním skutkem, pokusem pojmout, vzít si, vlastnit: „Podél zmoklých nároží podřimujících výloh / město nezadržitelně uniká klouže ven / z kusadel aktivistů“ (TAMTÉŽ: 125) Přestože ví o konečné bezmoci slova, o distanci mezi původním záměrem a realizovaným skutkem, nepřekročitelné propasti mezi pojmenováváním objektem a znakem, jenž k němu ukazuje cestu („... pravda jen propadá / slovy“, TAMTÉŽ: 50), vyzývá nás Králova poezie – jako ostatně každá dobrá poezie – k aktivitě složitější,

---

11 „Pro Královu poezii stejně platí skutečnost vytvořená slovy jako slovo vytvořené skutečností“ (HARÁK 2010: 118).

pracnější a důkladnější, k aktivitě, jež teprve činí z entit skutečné vlastnictví, k tomu, co bychom mohli nazvat *interiorizací světa*. Jednu z podob procesu, jak zmáhat čas a prostor, kterak podstatně býti přítomen, máme zde: „Psát básně je náš způsob jak zkusit vyváznout“ (TAMTÉŽ: 51). Avšak ne snad úplného nalezení, pojmenování, poznání, ale alespoň prozření se dotykáme jenom v řídkých chvílích milosti. Slovo *dotýkati se* je v této chvíli a situaci ovšem jen velmi přibližným; neboť, jak už jsem několikrát podotknul, půjde i zde o proces v podstatě bolestný: „Vepsat se trhlinou kdyby do vlastní / kůže“ (TAMTÉŽ: 67).

Sděluji tedy čtenáři, že básnická sbírka Petra Krále nemohla býti v soutěži Magnesia Litera oceněna proto, že na svého vnímatele klade nemalé nároky, záměrně se vymyká tomu, co poněkud nepřesně zveme *vkusem většinového publika* (už jenom proto, že skutečná poezie vždycky byla *vínem silných*) a nic nepřetírá dnes tak módními *dortovými barvami*¹² (dožadujíc se tvůrčí aktivity recipientovy)? Byla právě proto porotou vědomě přehlédnuta? Pravda je bohužel ve své trapnosti ještě tragičtější. Ač vydána v půli roku 2015, nese sbírka v tiráži v roce 2014. Znaje zásady i záluždnosti grantové politiky státních institucí, pochopil jsem – po vysvětlení: „Kniha vychází s podporou Ministerstva kultury ČR“ (TAMTÉŽ: 6). Nechtěl jsem se smířit s tím, že by o osudu knihy rozhodovaly okolnosti

---

12 „Každý nový den je čerstvý oběšenec“ (zní jedna z gregerií na s. 140 Králových sbírek); „Jaro rozžihá své sliby schnoucí korunovační vředy“ (dehonestuje na s. 110 surreálné podání jeden z tradičních básnických emblémů); „peklo je právě teď a všude kolem / tak jako ráj“ (upozorňuje obojetná podoba i povaha fikčního světa na s. 86 čtenáře na nutnost poučené volby také v onomездеjším).

takto vnějškové; nicméně jsem byl upozorněn, že pravidla byla *jaksi* nastavena a nelze je v průběhu soutěže měnit.

Tedy o knížce aspoň napíšu! – poskytuje jejímu autorovi malou satisfakci. Leč, když jsem se v krabicích plných jiných soutěžních prací pídil po výtiscích zaslaných nám (ano, nám – neboť i já byl jedním z dotčených porotců) nakladatelem, tyto jsem již nenalezl. Možná že tohle ocenění stojí vůbec nejvýše! – vždyť jaké odvahy bylo potřebí: přijít, hledat, nalézt a odnést si více než tři sta stran čítající básnickou sbírku. Nepoznán a nepovšimnut, neusvědčen. Riskovat dobrou pověst jenom pro potěšení z četby! – jako jsem se k těmž, bohužel pozdě, odhodlal i já sám.¹³

Ivo Harák

Prameny

KRÁL, Petr

2010 *Den* (Červený Kostelec: Pavel Mervart)

2014 *Město je náš les* (Praha: Fra)

2015 *Vlastizrady* (Praha: TORST)

2016 *Kolem vejce* (Praha: Pulchra)

Literatura

HARÁK, Ivo

2010 *Býjýt odněkud* (Praha: Protis)

NOVOTNÝ, Vladimír

2016 *Řádečky. Rok jsem ve své vsi* (Týn nad Vltavou: Nová forma)

ŠTOLBA, Jan

2016 „Vejce a zpěv“; *Tvar* XVI, č. 11. s. 19

---

13 ...naštěstí mám hodnou ženu a svátek nedlouho po konání olomoucké konference!

Básníci bez šerpy

(Nad sbírkami některých nedoceňovaných a nedoceňovaných současných básníků)

Po zveřejnění nominací na Magnesii Literu v roce 2016 jsem se musela opět, jako už o rok dříve, ptát, jakou zprávu chce tato stále prestižní literární cena šířit mezi čtenáře. Nemůžu se ubránit dojmu, že se na některé básníky zapomíná, ne-li rovnou na generaci básníků, v jejichž verších jsou ukotveny životní i básnické tradice už poměrně dlouho, což je na jejich psaní také dost znát.

Tito básníci nepotřebují nějaké novoty, experimenty, nehlasají avantgardní touhu po tom, co je nové a jediné originální, nepotřebují hledat neotřelé formy. Jejich verše jsou prostým ohledáváním světa i sebe samých, tedy tím, co česká poezie uměla a co nás, aspoň doufám, stále nepřestává fascinovat na všech těch Holanech, Halasech aj. Koneckonců podobně na stránkách *Cenové bilance 2014* (2015) uvažoval minulý rok také Jakub Chrobák, který podobnou „díru“ viděl v neocenění a nedocenění sbírek Josefa Straky, Pavla Kolmačky a Karla Šiktance.

Chci se proto zmínit o třech autorech a jejich sbírkách, které byly vydány v letech 2015 a 2016 a o kterých si myslím, že neprá-

vem se jim nedostává větší pozornosti. Mám na mysli Pavla Rajchmana a jeho zatím poslední sbírku *Jinak, a jinak* (2015), Jiřího Tomáška s knihou *Na písku* (2015)¹ a sbírku Petra Krále *Kolem vejce* (2016). Mohlo by se zdát, že tato básnická triáda nemá nic společného. Každý z autorů má svou osobitou poetiku, svérázné vidění světa, každý z nich vychází z jiného prostředí. A přeci nejsou zase tak odlišní, naopak v mnohém k sobě mají blíž, než to na první pohled vypadá. Jejich verše se noří do podobných témat a jsou fascinováni světem kolem sebe – detaily, zdánlivými zbytečnostmi a všednostmi. A mají cit pro jazyk. Rajchmana s Tomáškem navíc pojí i to, že svou poezii svěřili nakladatelství Triáda, které si své autory pečlivě vybírá, což je na jeho produkci také vidět² – své básně zde vydal krom jiných také dříve zmíněný Pavel Kolmačka, a to ve sbírce *Wittgenstein bije žáka* (2014). Triáda si nepotrpí na nějaký velký humbuk kolem propagace svých knih a autorů, její největší a nejpodstatnější devízou je jednoduše to, co je uvnitř knižních svazků – tedy poctivé a žité verše, čehož jsou sbírky Rajchmana a Tomáška nejlepším důkazem. A jistě není

-
- 1 Pavel Rajchman tak úplně pozornosti porotců Magnesie Litery neunikl, Božena Správcová jeho poslední sbírku *Jinak, a jinak* uvádí na prvním místě jako tu, která měla být ve hře. To, že se Rajchman se svým nakladatelem odmítá účastnit jakýchkoli soutěží, sice jeho nominaci znemožnilo, ovšem i tak je zarážející, alespoň dle mého názoru, že ji nikdo další z porotců nezmiňuje. Další z porotců, Tomáš Gabriel (letos krom Správcové a Gabriela zasedli v porotě také Milan Děžinský, Milena Fucimanová a Ivo Harák), si všímá zase Jiřího Tomáška a jeho sbírky *Na písku*, jež nebyla do soutěže rovněž přihlášena (DĚŽINSKÝ – GABRIEL – FUCIMANOVÁ – HARÁK – SPRÁVCOVÁ 2016).
  - 2 Tomášek sbírkou *Na písku* již potřetí, předcházely jí ještě *Málo slov* (2009) a *Banalita* (1999). Rajchman s vedoucím redaktorem Robertem Krumphanzlem připravuje další básnickou knihu.

náhoda, že též Petr Král vydal svou dosud poslední sbírku v nakladatelství Pulchra, které si podobně jako Triáda bere za hlavní především kvalitu knih, nikoli jejich kvantitu.³

Jak tedy jednotlivé sbírky vypadají, co v nich čtenář může nalézt? Souhlasím s Boženou Správcovou, když od básníka požaduje v prvé řadě „básnický výkon“, který dále specifikuje jako

„účinnou (tj. odvážnou, riskantní, výraznou, zkrátka působivou) práci s jazykem, rytmem, kompozicí básně, ale i s kompozicí celku. Zmíněný básnický výkon však nesmí být samoučelný, autor musí mít co sdělit (nikoli pouze budovat svou pózu, opevňovat se v ní, naparovat se, jak je chytrý, vzdělaný, citlivý, jak mu to rýmuje apod.). Ono něco, co básník sděluje, musí být nepolapitelné jinou literární formou než veršem. Autor prostřednictvím svých veršů jde s kůží na trh (riskuje posměch, nepochopení, zranění na citlivých místech apod.) a jeho poezie musí přežít více než jedno čtení“ (DĚŽINSKÝ – GABRIEL – FUCIMANOVÁ – HARÁK – SPRÁVCOVÁ 2016).

A aspoň mně se zdá, že tato kritéria, tato očekávání tito básníci splňují.

Vezmu-li to od nejmladšího, pak musím začít Pavlem Rajchmanem (1958). Chce se mi až říct, že je básnickým zjevením, ovšem žádný nováček v literatuře to není. Má za sebou už šest

---

3 Také Král v Pulchře připravuje další knihu, tentokrát esejů, s názvem *Benátky*.

sbírek⁴, ale přesto o něm není příliš slyšet. Ano, je to ajznbónák a mnohem častěji než literární čtení brázdí lokální železni trať po celé republice, ale to ještě nemusí být důvod pro to, aby zůstal jaksi utopený v tom „našem literárním rybníku“. Jeho sbírka *Jinak, a jinak* je plná zadumaných veršů i radosti z možností, které čeština jazykově nabízí. Hraje si se čtenářem, vyloženě ho baví asociace, ale nenechává se tím vším strhnout, vždy je také vyprávěčem nějakého příběhu.

„Venku za zdmi hluk automobilů. Autobus / číslo 8 hovoří hlasy všech cestujících. / Psi venčí klimbající muže i ženy. Vítr / ohýbá vršky borovic až k padaným snům. // Z výše snáš se ztracený čas. Za oknem / ložnice hledí tvář ven do tmy. Roztodivné / obličej zírají z haluzí borovic do okna ložnice. / Posláním borovic je naslouchat a nepromluvit. / Mlčení je silnice pro veškeré zvuky“ (RAJCHMAN 2015: 16).

Rajchman si umí zachovat pomalost a smysl pro detail a k jeho hlavním tématům patří čas – jeho plynutí, nenávratnost, nepolapitelnost, někdy snad i marnost, s níž se snažíme mu vzdorovat. K jeho velkým přednostem také patří neustálá pozornost, kterou věnuje váze slova, aniž by jakkoli žvanil a vypomáhal si nastrojenými zbytečnostmi. Každý verš, každé slovo pečlivě potězkává a tato rozvážnost věnovaná jejich volbě je ve sbírce vidět.

---

4 *Apeiron* (1993), *Androgyn* (1996), *Padlome Lome* (1998), *Průzor do vymyšlené bytosti* (2001), *Neanone* (2004) a *Nebo* (2007).

„Stojím nehybně. / Předě mnou v řadě / zesnulí přátelé. /
Za mnou / nenarození. / Nad hlavou anděl strážný. / Pod
nohama hloubka, / o které se / nikomu / ani nezdá“
(TAMTĚŽ: 59).

A tak se mezi lidské strasti míchají auta, která jsou mezi námi i v nás a občas se z pozemských nížin dostaneme do vesmírných výšin, ale Rajchman neztrácí pevnou půdu pod nohama. Jeho verše se nedají číst ve spěchu, potřebují svůj čas, potřebují, aby jim byl ponechán jejich vlastní rytmus, což je možná v příkrém rozporu s touhou šokovat a zářit okamžitě teď a tady. Jednoduše takovéto verše rozhodně přežijí více než jedno přečtení.

Rajchmanův souputník z Triády, Jiří Tomášek (1951), se ve své třetí sbírce rozhodl pro čtyřveršovou formu. Kniha nesoucí název *Na písku* by pro „rychločtenáře“ mohla být jen další z hromady lyrických obrázků, krajinek a momentek. Jenže na poezii by se nemělo spěchat. Tomášek není tak vybroušený básník jako Rajchman, umí si stříhnout banalitku:

„Vítr je chladný. První sních / už přilnul ke krajině / Mod-
rá a rudá v nebesích, / plameny na hladině“ (TOMÁŠEK
2015: 23).

Přesto dokáže navodit nejen atmosféru: Na velmi malém prostoru se Tomáškovu skrze lyrický subjekt daří velmi citlivě mluvit o svých bolestech, upínat se k Bohu, který, jak se zdá, mu trochu prokluzuje mezi prsty.

„Potmě, navečer. Zvenku skřípe svět. / Góly se synem, verše
a viny / se tiše vracejí. Těžko je vydržet. / Sám se ubránit, jen
se svatými“ (TAMTĚŽ: 35).

Přesto nepropadá marnosti a neuzavírá se do nesmyslného štkání nad životem. Do svých veršů nechává vstupovat vzpomínky, minulost, ale také jemně naráží na uspěchanost dnešního světa plného supermarketů. Je znát, že má své odžito i zažito, ale jeho lyrický subjekt není žádný mentor. Místy Tomáškovy básně připomínají Skácelova čtyřverší svou zkratkovitostí, nedořečeností i tichem, rozhodně však v nich nepřevládá zbytečný patos nebo černé vidění světa. Verši naopak prosvítá chuť vidět, rozhlížet se a stále objeovat a chápat se světa pomocí rýmů, jakoby za jazykem hledal jakási dávná mezilidská i přesahující spojení.

Poslední z trojice je, mohu-li ho tak nazvat, básnický mator, Petr Král (1941). Nedávno vyšlá sbírka *Kolem vejce* rozhodně není nějakým nesmělým našlapováním stárnoucího básníka kolem křehkého vajíčka. Naopak Král svou poetiku opět posouvá dál, stále hledá nové a nové obzory a výzory, které mu svět nabízí. Trochu více zcivilněl, ale zůstává ve svém tolikrát už osahaném prostoru města. Nechává se jítřit okamžiky, detaily, často v podzimní atmosféře, ale neutápí se v klišé. A jeho dobře nabroušený jazyk neztratil nic ze své ostroti⁵. Básně v této sbírce jen potvrzují, jak dokáže tančit mezi i se slovy, přesně tak jak by se mělo pohybovat kolem vejce.

---

5 Tu Král mistrně osvědčuje též v mnoha polemikách publikovaných na stránkách různých literárních časopisů. Dokáže v nich sice někdy šlápnout i vedle a má v sobě kus ješitnosti, ale na to mají básníci jeho formátu právo.

Královy verše tedy rozhodně nekrouží jen někde kolem, nejsou tichým, opatrným a vystrašeným našlapováním.

„Vám // 1 (spolucestujícím) // Chvilí teď / chci mluvit vážně: / jedeme v tomtéž vlaku, / ale ne k témuž cíli. / [...] zapínáte přístroj a druhý / vypínáte, / trpíte příliš hlučným hlášením / a ujišťujete se, že vám nevadí, / vážně, jak to umíte jen vy, / listujete dnešními novinami. / (Vy sami, jistě; / vaše ženy si nanejvýš přísně přečtou / nový recept, upijí z novin obezřetný doušek / jako ze své láhve čaje s citronem.) / Neokouzlí vás tak volnost průvodčího, jemuž je úřadem / pouze jedoucí vlak / a jenž pracuje tím, že se s ním klouzavě přemísťuje / důvěrně známým územím jako cizinou; / neužijete si ani moc krajiny za oknem, / jejích žlutnoucích trav sotva zčeřených jasným / úsměvem / a temnou rýhou po průchodu neznámé divy“ (KRÁL 2016: 13, 14).

Král má přesnou mušku, strefuje se do nás i do společnosti, avšak jeho fascinace slovem, zvuky, melodií jazyka nemizí, naopak je nedílnou a velmi podstatnou součástí Králova básnického světa. Eliptické metafory vyřčené jakoby mimochodem umí být lyrické i kritické. Nebojí se trochu si i rýpnout třeba maličko tajuplně do Karla Š., nebo naopak naprosto konkrétně do Evy Klíčové. Není v tom však zahořklost, vždyť ani sebe s ironií sobě vlastní nešetří.

„Zbývá na opuštěném nároží k žebrákovým houslím / uložit
tíše samopal s průhlednou plexisklovou pažbou / Škoda že
na to už nejsem dost surrealista“ (TAMTÉŽ: 25).

Král nechává své verše rozbíhat různými směry, prokládá je útržky rozhovorů i básněmi jiných autorů. Umí být sarkastický, ale také bytostně básnický uhranutý světem kolem i vlastním nitrem.

Sbírka *Kolem vejce* si zaslouží nejedno čtení, je mnoho-
vrstevnatá, bere si veškerou pozornost. Nemusíte s Králem ve
všem souznít, ale bude obrovská škoda, jestli se v příští Mag-
nesii Liteře neobjeví aspoň mezi nominovanými. *Týdny* (2014)
Olgy Stehlíkové, které získaly Magnesii literu za poezii v roce
2015, měly být pro mnohé úžasné svou výmluvností, přímoča-
rostí, zaznamenáváním řeči, nabouráváním se do sociálních sítí
a komunikace na nich. Nabourávat se do všednosti, do toho, co
žijeme někdy možná i s lehkým odporem, jindy odevzdaností,
ale také s radostí, to vše dokázal Král přetavit do veršů se zku-
šeností, ovšem i s bravurou a živostí, na kterou Stehlíková svou
prvotinou nemohla dosáhnout. Proto se nemohu ubránit pocitu,
že ta opravdová poezie se děje trochu jinde a Magnesia Litera
v tomto nevysílá čtenářům ten nejlepší signál. Dalším příkladem
toho je podle mne sbírka Ireny Šťastné *Žvýkání jader* (2015),
která figuruje mezi nominanty Magnesie litery za poezii pro rok
2016. Verše v této přeceňované sbírce jsou jaksi vyprázdněné,
bez vzkazu, neboť je u nich dáván až přehnaný důraz na formu,
aby bylo vidět, že i básnička Irena Šťastná zvládá to útržkovité
psaní. Chybí v nich ovšem rozměr snad zkušenosti, ale hlavně
opravdovosti, chuti být ve verších namočená až po uši. Možná,

kdyby se Šťastná vrátila k tradiční podobě veršů a strof a jednotlivé texty a slova neroztříštila pomlčkami, možná by pak do očí tolik nebyla jen snaha být originální a odvážná, ale nabídla by čtenáři i více ze sebe.

Nechci znít staromilsky, ale to, čím poezie umí být a na co bychom neměli zapomínat, místo zaklínání se angažovaností, neotřetostí, ženským pohledem a nevím, čím ještě, napsal ve své poslední sbírce právě Pavel Rajchman:

„jsou touhy / které bezzbytku / vyplní výduť básně / jsou verše bytelné / v duši položené / přes pukliny / jako mosty / a verše vázané / svázané jako vory / v toku krve / rozvolňované / za srdcem tříděné / víry pod jezem / jsou verše / toužící po životě / jako nedonošené děti / verše opuštěného muže / verše opouštějícího / člověka“ (RAJCHMAN 2015: 29).

A právě bytelné verše v duši položené mi u mnohých nominovaných chybí, zato u zde zmíněných básníků je nacházím. Přiznám se, že s neskrývanou radostí.

Stanislava Schupplerová

Prameny

KRÁL, Petr
2016 *Kolem vejce* (Praha: Pulchra)

RAJCHMAN, Pavel
2015 *Jinak, a jinak* (Praha: Triáda)

TOMÁŠEK, Jiří
2015 *Na písku* (Praha: Triáda)

ŠŤASTNÁ, Irena
2015 *Žvýkání jader* (Brno: Srdeční výdej)

Literatura

DĚŽINSKÝ, Milan – GABRIEL, Tomáš – FUCIMANOVÁ, Milena – HARÁK, Ivo – SPRÁVCOVÁ, Božena

2016 „Magnesia Litera 2016: Které básnické sbírky byly ve hře?“, *Itvar.cz*, <http://itvar.cz/2016/04/magnesia-litera-2016-ktere-basnicke-sbirky-byly-ve-hre/> [přístup 16. 6. 2016]

CHROBÁK, Jakub

2015 Vějíř současné poezie. K nominovaným i nenominovaným knihám loňského roku; in 2015 Lubomír Machala – Aneta Damborská (edd.): *Cenová bilance 2014. Nad literárními díly oceněnými i neoceněnými v roce 2014* (Olomouc: VUP), s. 119–136

2016 „Porotci v jednotlivých kategoriích“, *Magnesia-litera.cz*, <http://www.magnesia-litera.cz/#o-litera> [přístup 15. 6. 2016]

Rejstřík jmen**A**_Albertová Helena 34**B**_Balašík, Miroslav 13

Balla (vl. jm. Vladimír Balla) 73

Bellová, Bianca 72

Berková, Alexandra 55

Bílek, Petr A. 12

Binar, Vladimír 68

Blushi, Ben 72

Bočkayová Bruncková, Zuzana 83

Bolavá, Anna (vl. jm. Bohumila
Adamová) 100

Borkovec, Petr 12, 19

Brikcius, Eugen 66, 68, 70

Brousek, Antonín 66, 68

Bruegel, Pieter 87

Brycz, Pavel 18, 21

Buddeus, Ondřej 19

Bušta, Pavel 79, 93–99

Č_Čapek, Jindra 83

Čapek, Karel 106

Čerepková, Vladimíra 69

Čornej, Petr 54

D_David, Karel 27

Davis, Miles 102

Děžinský, Milan 113–114

Diviš, Ivan 66–68, 70

Dynka, Jiří 102

E_Eco, Umberto 87

Eirová, Oddný 72

Erben, Roman 69

F_Fehérová, Dária 29

Fischerová, Viola 18, 69

Fischl, Viktor 68

Formánek, Jaroslav 60

Fucimanová, Milena 113–114

G_Gabriel, Tomáš 113–114

Grabiński, Tomasz 73

Grass, Günter 14

Gruša, Jiří 66, 68–70

H_Hájek, Jonáš 19

Hájíček, Jiří 89

Hakl, Emil (vl. jm. Jan Beneš)
56, 87

Halas, František 10, 112

Halbwasch, Maurice 89

Harák, Ivo 109, 113–114

Havel, Václav 24, 31–33

Rejstříky

- Havlová, Olga 81
Heinrichová, Wanda 47
Hodrová, Daniela 21, 100
Holan, Vladimír 112
Honzík, Jiří 11
Horanský, Miloš 31
Horner, Zdeněk 43–44
Hořava, Matěj 59, 69
Houellebecq, Michel 87
Hrdinová, Radmila 34
Hruška, Petr 17, 48–49
Hůlová, Petra 12, 16, 19, 56, 87
- CH**_Christov, Petr 28–29
Chrobák, Jakub 94, 112
Chudožilov, Petr 79, 81–82
Chuchma, Josef 12
- J**_Janouch, František 68
Janoušek, Pavel 34
Jirousová, Františka 20
Jones, Janis 72
Jungmann, Milan 11–12
Jůzl, Jindřich 13
- K**_Kaprálová, Dora 69
Karfík, Vladimír 55
Katalpa, Jakuba 56
- Kejkrtová Měřičková, Eva 34
Klíčová, Eva 118
Kohout, Pavel 56, 69
Kolář, Jiří 68
Kolmačka, Pavel 112–113
Kompaníková, Monika 73
Kouřil, Jakub 82
Kováčová, Kateřina 18
Krajňak, Maroš 75
Král, Karel 24, 28–31, 33–34,
36–37
Král, Petr 43–45, 48, 66–68, 70, 79,
101–110, 113–114, 117–119
Král, Robin 80
Krchovský, J. H. (vl. jm. Jiří Há-
sek) 94
Křištof, Václav 56–58
Krumphanzl, Robert 113
Krupička, Jiří 68
Křesadlo, Jan (vl. jm. Václav Pin-
kava) 96–97
Kucbelová, Katarína 73–74
Kundera, Milan 21, 66–69
- L**_Langer, Martin 19
Linhartová, Věra 68
Listopad, František 66, 68
Lustig, Arnošt 66, 68, 70

Cenová bilance 2015

- M**_Macsovszký, Peter 73–75
Machala, Lubomír 73
Machalická, Jana 30, 33–35
Machej, Zbygniew 73
Machulková, Inka 69
Malý, Radek 19–20
Martínek, Lubomír 69
Martínková-Racková, Simona 46
Matějka, Ivan 75
Mejlak, Pierre J. 72
Míčuch, Ján 75
Mikšík, Matúš 74
Mikulka, Vladimír 26, 28–29, 34
Minařík, Petr 73
de Moorová, Marente 72
Mrázek, Ondřej 73
- N**_Nagy, Ladislav 13
Nápravník, Milan 69
Němec, Jan 14, 72
Novák, Jan 56, 69
Novotný, Vladimír 107
- O**_Oğuzová, Birgül 72
Öhri, Armin 72
Orten, Jiří (vl. jm. Jiří Ohrenstein)
10, 53
Ouředník, Patrik 66–67
- P**_Pekárek, Hynek 28, 32
Pennyová, Lousie 71–72
Peňás, Jiří 12, 59, 61
Petr, Daniel 79, 85, 87
Piorecký, Karel 40–41
Pistorius, Vladimír 11–12
Pitínský, J. A. (vl. jm. Zdeněk
Petrželka) 73
Pokorný, Jindřich 11
Pokorný, Jiří 34
Poštulka, Vladimír 7, 57–62
Procházková, Iva 69
- R**_Radok, Alfréd 23, 37
Radok Žádná, Ingeborg 28, 31
Rajchman, Pavel 79, 113–116, 120
Rakús, Stanislav 73, 75
Reiner, Martin 56
Reslová, Marie 29, 33
Richterová, Sylvie 69
Rosí, Věra (vl. jm. Veronika
Schelleová) 20
Roth, Phillip 14
Rotrekl, Zdeněk 56
Rovenský, Miroslav 34
Rudiš, Jaroslav 19, 69, 89, 91
Ruskov, Milen 72
Ryšavý, Martin 56

Rejstříky

Ř_Řehák, Jakub 41–42

S_Schneedorfer, Ivan 69

Schwitters, Kurt 47

Sígl, Miroslav 42–43

Sís, Petr 69

Skala, Martina 69

Soukupová, Petra 19

Spahić, Ognjen 72

Správcová, Božena 20, 113–114

Stankovič, Andrej 81

Stankovičová, Olga 79, 81–82

Staviarsky, Viťo 75

Stehlíková, Olga 48–50, 119

Stöhr, Martin J. 40

Straka, Josef 105, 112

Stránský, Jiří 28

Suzuki, Kodži 87

Š_Šajtinac, Uglješa 72

Šiktanc, Karel 21, 40, 112

Šikulová, Veronika 73–75

Šindelka, Marek 12, 59

Škrabal, Michal 13

Škréta, Karel 87

Škvorecký, Josef 53, 55, 63, 66–68

Šotkovský, Jan 29

Šrámková, Jana 20

Šrut, Pavel 56

Šťastná, Irena 119–120

Šťastná, Marie 17–18

Štolba, Jan 45, 48, 104, 107

Štyrský, Jindřich 87

Šustrová, Petruška 81

Švejda, Martin 29, 34

T_Těsnohlídek, Jan 18, 69

Tichá, Jindra 69

Tomášek, Jiří 79, 113, 116–117

Třešňák, Vlastimil 67

Tsitas, Makis 72

Tučková, Kateřina 56, 73

Turňa, Marek 73

Typlt, Jaromír F. 20

U_Ulč, Ota 60, 69

Ulmanová, Martina 34

V_Vaculík, Ludvík 21

Vadas, Marek 73

Varyš, Vojtěch 29, 34

Vejvoda, Jaroslav 60

Viewegh, Michal 55–56, 62

Vilikovský, Pavel 73

Vladislav, Jan (vl. jm. Ladislav

Bambásek) 68

Cenová bilance 2015

Vojvodík, Josef 69

Voskovec, Jiří 67

W_Werich, Jan 67

Wernisch, Ivan 47

Wilson, Brian 102

Wyldová, Evie 72

Z_Zelenka, Petr 34, 96

Zelinský, Miroslav 73

Zmeškal, Tomáš 56, 72

Pozn.: V rejstříku nejsou uvedena
jména vyskytující se pouze v sou-
pisech Prameny a Literatura za
jednotlivými kapitolami.

Rejstřík názvů

A_A tělo se stalo slovem 68

Akty 17

Alenka v říši divů 82

Androgyn 115

Apeiron 115

B_Balada o Bobíkovi aneb Pacient dr. Gordona 83

Banalita 113

Básník. Román o I. Blatném 56

Benátky 114

Bitches Brew (hud. album) 102

C_Carpathia 75

Č_Čert má kopyto 81

Číňanova pěna 68

D_Děda 56

Dějiny pornografie v datech 57, 62

Dějiny světla 72

Den 103

Die Reise in den Sternenhimmel
(viz Kouř z komína)

Do tmy 100

Dvojtváří 93–95

E_Europeana. Stručné dějiny
dvacátého věku 67

Expres Praha Radotín. Adolescentovy zápisky 93

H_Hnízda 18

Hřbitovní kvítí na smetaně 7,
57–58, 60–61

I_Interiéry 17

J_Jezero 72

Jarním pokrytcům 17

Jinak, a jinak 79, 113, 115

Jsem město 18

K_Klíč je pod rohožkou 67

Kolem vejce 79, 113, 117, 119

Korespondence I; II 67

Kouř z komína 79, 81, 83

Kouzelný papoušek a jiné kýče 73

Krajina s Ofelií 17

L_Léčitel 73

Listonoš vítr 20

M_Málo slov 113

Mapa Anny 59

Cenová bilance 2015

Medzerový plod 73 Mesoubliettes 68 Město je náš les 79, 102, 109 Milostný dopis klínovým písmem 72 Mirákl 63 N_Na písku 79, 113, 116 Na velrybě 82 Národní třída 89, 91 Násilí bez předsudků 18 Názvuky 15 Neanone 115 Nebe pod Berlínem 19 Nebo 115 Nejlepší české básně 2009; 2010; 2011; [2012]; 2013; 2014 7, 40, 46 Nesmrtelnost 67–68 Nesnesitelná lehkost bytí 67 O_Ochoz 19 P_Padlome Lome! 115 Pálenka. Prózy z Banátu 59, 69 Pátá loď 73 Patriarchátu dávno zašla sláva 18 Pet Sounds (hudební album) 102	Pití octa 19 Pracháček. Velké dobrodružství se zlatou žábou 79, 81–82 Prométheova játra 68 Průzor do vymyšlené bytosti 115 Příliš mnoho andělů 83 Pūdorys harému 57 R_Rosa definitiva 68 S_Sborník Literární ceny Vladi- míra Vokolka 15 Sigmundovy měry (čtrnáct poví- dek) 79, 93–94, 97 Slepá bohyně 96 Slepá bohyně a jiné příběhy 96 „Slovenskou literární cenu vyhrál experiment muže v domác- nosti“ 74 „Státní cena za literaturu překva- pila“ 21 Still Life (viz Zátíší) Sto nejlepších českých básní 2012 (viz Nejlepší české básně) Straka na šibenici 79, 85, 87–91 Straka na šibenici (obraz) 87 Suť 19

Rejstříky

T_Tantalópolis 73–74

Telegram 73

Teorie spolehlivosti 67

Točité věty 100

Týdny 119

U_Umělohmotný třípokoj 19

V_Ve jménu otce 73

Větrní. Zcestné verše 20

Vlastizrady 67, 104

Vraní zpěvy 20

Vteřinové smrti 68

Vynálezárium 80

Vzpomínky na jednu vesnickou
tancovačku 89

W_Wittgenstein bije žáka 113

Z_Zátiší 71

Zbabělci 63

Ž_Žalmy 68

Žvýkání jader 119

Pozn.: Neobsahuje názvy jednotlivých básní, kapitol či částí próz.

Rejstřík literárních anket a cen

- A**_Agatha award 71–72
- ALFRÉD, cena divadelní kritiky
(viz Cena Alfréda Radoka)
- Anasoft litera 65, 72, 74
- Anonymní dramatická soutěž
agentury Aura-Pont (viz Dra-
matická soutěž o Cenu Alfré-
da Radoka)
- C**_Cena Alfréda Radoka 7,
23–37
- Cena Arnošta Lustiga 70
- Cena Česká kniha 53
- Cena Českého rozhlasu 27–28
- Cena divadelní kritiky (viz Cena
Alfréda Radoka)
- Cena Divadelních novin 25, 28
- Cena Evropské unie za literaturu
72
- Cena Franze Kafky 67–68
- Cena Huberta Burdy 19
- Cena Hvězd na vrbě 27
- Cena Jaroslava Seiferta 56, 67–68
- Cena Jiřího Ortena 7, 9, 11, 13,
16, 20, 79, 93
- Cena Josefa Jungmanna 19
- Cena Josefa Škvoreckého 7,
52–54, 56–58, 62–63
- Cena Karla Čapka 14, 67–68
- Cena Miroslava Švandrlíka 18
- Cena Nadačního fondu Alfréda
Radoka (viz Dramatická sou-
těž o Cenu Alfréda Radoka)
- Cena Norberta C. Kasera 19
- Cena Thálie 25
- Ceny SAD a Schering-Plough
(viz Cena Alfréda Radoka)
- Cervantesova cena 71
- Costa Book Awards 71
- D**_Dramatická soutěž o Cenu
Alfréda Radoka 27
- Drážďanská cena lyriky 17
- E**_Evropská cena za nejlepší ně-
mecky psanou pohádku 82
- G**_Goncourtova cena 71
- H**_Hořovice Václava Hraběte
11, 18

Rejstříky

- I_**Inscenace roku (Divadelních novin) 25
- K_**Kniha roku Lidových novin 67
- L_**Literární cena Vladimíra Volkolka 11
Literární Františkovy Lázně 20, 53
Literární soutěž Františka Halase 10–11
Literární Varnsdorf 18
- M_**Magnesia Litera 14, 20, 65, 67, 69, 75, 79–80, 85, 93, 100, 102, 110, 112–113, 119
Man Booker Prize 71
Mělnický Pegas 18, 52
- O_**O knihovníkův banán 52
O stříbřitě lesklý halmochron 52
Ortenova Kutná Hora 10, 15, 17–18
- P_**Překladatelská soutěž Jiřího Levého 11
Příbram Hanuše Jelínka 11, 52
Pulitzerova cena 71
- Ř_**Řehečská slepice 52
- S_**Státní cena za literaturu 9, 18, 21, 54, 56, 66–67
- T_**Trutnovský drak 52
- V_**Vavřínová koruna 11
Výroční cena Nadace Český literární fond 20
- Z_**Zlatá stuha 18, 20, 80

Resumé

Vznik publikace *Cenová bilance 2015* je spojen především s konáním stejnojmenného pracovního semináře, který katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci realizovala 7. 4. 2016 ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu Akademie věd České republiky, v. v. i.. Cílem toho semináře je obohatit poznání a hodnotovou evaluaci současné české literatury, přičemž jistá pozornost je věnována též aktuálnímu dění ve slovenské literatuře.

V jedenácti kapitolách této publikace zaznívají tázání po podstatě a zdrojích skutečného umění, zejména pak básnického, ale také otázky praktičtějšího charakteru, například jakou roli může sehrát ve spisovatelské kariéře získané literární ocenění. Intenzivně zde také rezonuje problematika fungování jednotlivých literárních cen, a to jak z hlediska jejich vnitřního uspořádání a provozování, tak z hlediska jejich dopadu, především pak vlivu na hodnotovou hierarchii současné literární tvorby.

Klíčová slova

současná česká a slovenská literatura, literární ceny, bilance, hodnotová hierarchizace

Abstract

Origin of this publication called *Cenová bilance 2015* is mainly motivated by eponymous colloquium hosted by Department of Czech studies (Faculty of Arts, Palacký University) and Institute of Czech literature (Czech Academy of Sciences) on 7th April 2016 in Olomouc, Czech republic. The aim of this colloquium (and this publication) is to enhance knowledge and value's evaluation of present Czech literature. A certain attention is payed to actual situation of Slovak literature, too.

Within eleven chapters there are certain issues trying to be solved. What are substances and sources of real art, especially the poetic one? What are the impacts of gained literary awards on writer's future career? The issues of functioning of literary awards is also intensively discussed – whether from inner-organizational point of view or from the perspective of their future effects on value's hierarchization of actual literary works.

Key words

contemporary Czech and Slovak literature, literary awards, critical review, hierarchy of values

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Cenová bilance 2015 : nad literárními díly oceněnými i neoceněnými
v roce 2015 / Lubomír Machala, Aneta Damborská (eds.). -- 1. vydání. --

Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. -- 131 stran

České a anglické resumé

ISBN 978-80-244-5337-8 (brožováno)

821.162.3 * 82:7092 * 06.05:82 * (437.3) * (048.8:082)

- 2015

- česká literatura -- 21. století

- literární soutěže -- Česko -- 2011-2020

- literární ceny -- Česko -- 2011-2020

- kolektivní monografie

821.162.3.09 - Česká literatura (o ní) [11]

CENOVÁ BILANCE 2015

Nad literárními díly oceněnými i neoceněnými v roce 2015

Lubomír Machala, Aneta Damborská (eds.)

výkonný redaktor: prof. Mgr.Lic. Lenka Zajícová, Ph.D.

odpovědný redaktor: Mgr. Kristýna Bátorová

obálka a sazba: Mgr. Tomáš Franta

Publikace neprošla jazykovou a redakční úpravou ve VUP.

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.vydavatelstvi.upol.cz

www.e-shop.upol.cz

vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2018

Ediční řada – Ostatní odborné publikace

ISBN 978-80-244-5337-8

VUP 2018/0149